

ORTAOKUL VE İMAM HATİP
ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

5

DERS KİTABI

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı (ekli listenin 248'nci sırasında) kurul kararıyla 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

YAZAR

Bekir PINARBAŞI

Her hakkı saklıdır ve **ANKA KUŞU YAYIN DAĞITIM LİMİTET ŞİRKETİ**'ne aittir. İçindeki şekil, yazı, metin ve grafikler, yayınevinin izni olmadan alınamaz; fotokopi, teksir, film şeklinde ve başka hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN

978-975-9168-55-1

Dil Uzmanı

Necla ŞANAL

Görsel Tasarım Uzmanı

Aysel GÜNEY TÜRKEÇ

Kavacık Subayevleri Mah. Fahrettin Altay Cad. No.: 4/5 Keçiören/ANKARA

tel.: (0.312) 318 0 318 • belgegeçer: (0.312) 318 0 318

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

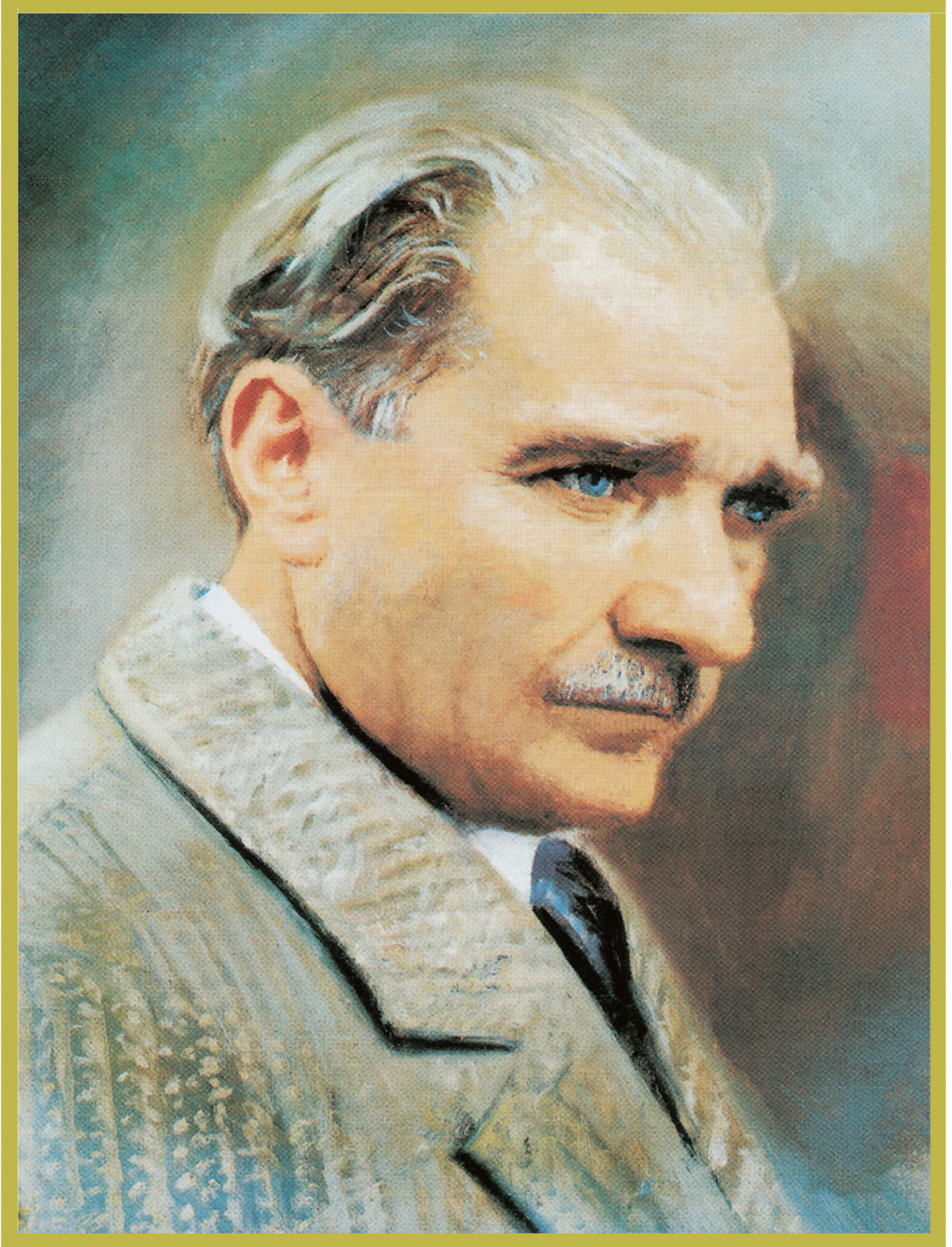
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI	8
1. ÜNİTE: ALLAH İNANCI	9
1. ALLAH (C.C.) VARDIR VE BİRDİR	10
2. ALLAH (C.C.) YARADANDIR	14
3. ALLAH (C.C.) RAHMAN VE RAHİM'DİR	16
4. ALLAH (C.C.) GÖRÜR VE İŞİTİR	19
5. ALLAH'IN (C.C.) HER ŞEYE GÜCÜ YETER	21
6. ALLAH (C.C.) İLE İRTİBAT: DUA	24
7. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İBRAHİM (A.S.)	28
8. BİR SURE TANIYORUM: İHLÂS SURESİ VE ANLAMI	30
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	32
2. ÜNİTE: RAMAZAN VE ORUÇ	33
1. RAMAZAN ORUCU VE ÖNEMİ	34
2. RAMAZAN VE ORUÇLA İLGİLİ KAVRAMLAR	38
3. KÜLTÜRÜMÜZDE RAMAZAN VE ORUÇ	40
4. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. DAVUD (A.S.)	42
5. BİR DUA TANIYORUM: RABBENÂ DUALARI VE ANLAMI	44
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	45
3. ÜNİTE: ADAP VE NEZAKET	47
1. NEZAKET KURALLARI	48
2. SELAMLAŞMA ADABI	52
3. İLETİŞİM VE KONUŞMA ADABI	55
4. SOFRA ADABI	58
5. HZ. LOKMAN'DAN (A.S.) ÖĞÜTLER	62
6. BİR DUA TANIYORUM: TAHİYYAT DUASI VE ANLAMI	64
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	65

4. ÜNİTE: HZ. MUHAMMED (S.A.V.) VE AİLE HAYATI	67
1. HZ. MUHAMMED'İN (S.A.V.) EVLİLİĞİ VE ÇOCUKLARI	68
2. BİR EŞ OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)	70
3. BİR BABA OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)	72
4. BİR DEDE OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)	75
5. HZ. MUHAMMED'İN (S.A.V.) VE AİLESİNİN ÖRNEK DAVRANIŞLARI	78
6. HZ. HASAN (R.A.) VE HÜSEYİN (R.A.)	82
7. BİR SURE TANIYORUM: KEVSER SURESİ VE ANLAMI	85
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	87
5. ÜNİTE: ÇEVREMİZDE DİNİN İZLERİ	89
1. MİMARİMİZDE DİNİN İZLERİ	90
2. MUSİKİMİZDE DİNİN İZLERİ	94
3. EDEBİYATIMIZDA DİNİN İZLERİ	98
4. ÖRF VE ÂDETLERİMİZDE DİNİN İZLERİ	102
5. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SÜLEYMAN (A.S.)	104
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	107
CEVAP ANAHTARLARI	109
SÖZLÜK	111
KAYNAKÇA	125
GÖRSEL KAYNAKÇA	127

ORGANİZASYON ŞEMASI

1. ÜNİTE

ALLAH İNANCI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Kur'an mealinden, Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği ile ilgili bir ayet bularak defterinize yazınız.
2. İlimihallerden ve Dinî Terimler Sözlüğü'nden, Allah'ın (c.c.) sıfatlarının neler olduğunu araştırınız.
3. Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahim isimlerinin anlamlarını araştırıp öğreniniz.
4. Kur'an-ı Kerim mealinden, dua etmenin önemini ifade eden bir ayet bularak defterinize not ediniz.
5. İhlâs suresinin anlamını Kur'an mealinden bulup defterinize yazınız.

*"Celle celâlühü." ifadesinin kısaltılmışıdır ve "Şanı yüce, şanı yüce oldu." anlamına gelir.

9

Ünitenin sıra numarasını gösterir.

Ünitenin adını gösterir.

Hazırlık çalışmaları bölümünü gösterir.

Sayfa numarasını gösterir.

Düşünelim-Hazırlanalım

Bir sınıfta aynı anda iki öğretmen, bir okulda iki müdür olsa ne gibi olumsuzluklar yaşanabilir?

Konuya dikkat çekmek amacıyla hazırlanmış, 'Düşünelim-Hazırlanalım' bölümünü gösterir.

Not Edelim

Dünya'mız kendi eksenini etrafında şimdikinden daha az bir hızla dönmeye gece ile gündüzün süresi, bugünkünden çok fazla olacaktır. Böyle olunca da bitkilerin çoğu, gündüz Güneş altında uzun süre kaldığı için kavrulup yanacaktır. Bazı bitkiler ise uzun gecelerde soğuktan donacaktır. Bu durum, diğer canlıların hayatını da olumsuz etkileyecektir.

Konuda öne çıkarılmak istenen ayet, hadis, örnek olay, bilgi vb.nin yer aldığı bölümü gösterir.

Etkinlik

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar bulunsaydı yer ve gök (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti."

Enbiyâ suresi, 22. ayet.

Evrende düzenli bir işleyiş olmasaydı ne gibi olumsuzluklar yaşanırdı? Yukarıdaki ayeti de dikkate alarak değerlendiriniz.

Konuyla ilgili etkinlik çalışmalarını gösterir.

1. ÜNİTE

ALLAH İNANCI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Kur'an-ı Kerim mealinden, Allah'ın (c.c.)* varlığı ve birliği ile ilgili bir ayet bularak defterinize yazınız.
2. İlmihâllerden ve Dinî Terimler Sözlüğü'nden, Allah'ın (c.c.) sıfatlarının neler olduğunu araştırınız.
3. Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm isimlerinin anlamlarını araştırıp öğreniniz.
4. Kur'an-ı Kerim mealinden, dua etmenin önemini ifade eden bir ayet bularak defterinize not ediniz.
5. İhlâs suresinin anlamını Kur'an-ı Kerim mealinden bulup defterinize yazınız.

* (c.c.) : "Celle celâlühû." ifadesinin kısaltılmışıdır ve "Şanı yüce, şanı yüce oldu." anlamına gelir.

1. ALLAH (C.C.) VARDIR VE BİRDİR

Düşünelim-Hazırlanalım

Bir sınıfta aynı anda iki öğretmen, bir okulda iki müdür olsa ne gibi olumsuzluklar yaşanabilirdi?

Çevremize baktığımızda canlı ve cansız pek çok varlık görürüz. Dağlar, denizler, bitkiler, hayvanlar ve insanlar bunlardandır. Üzerinde yaşadığımız Dünya, her gün doğup batan Güneş, geceleyin gökyüzünü aydınlatan yıldızlar da evrendeki varlıklardan bazılarıdır. Evrende yer alan her biri farklı işleve ve özelliklere sahip milyonlarca varlık acaba nasıl oluşmuştur? Bunların kendi kendine ya da tesadüfen meydana gelmesi mümkün müdür?

Evren, gökyüzündeki ve yeryüzündeki varlıklardan oluşan bir bütündür. Güneş, Ay, yıldızlar, gezegenler, canlı ve cansız tüm varlıklar evrenin bir parçasıdır. Evrendeki varlıklar arasında mükemmel bir uyum ve düzen vardır. Gezegenler kendi yörüngelerinde belirli bir hızla hareket etmektedir. Güneş'in, Ay'ın, yıldızların hareketleri de belirli bir uyum içerisinde binlerce yıldır sürmektedir.

Görsel 1.1: Allah'ın (c.c.) yarattığı her şeyde bir uyum, ölçü ve güzellik vardır.

Üzerinde yaşadığımız Dünya'nın hareketleri bir düzen içerisinde gerçekleşmektedir. Dünya'mız yirmi dört saatte bir kendi eksenini etrafında dönmekte, bunun sonucunda da gece ile gündüz meydana gelmektedir. Dünya'nın Güneş çevresinde dönmesi ile ise mevsimler oluşmaktadır. Bu durum binlerce yıldır değişmemektedir. Mevsimler ile gece ve gündüz, şaşmaz bir düzen içinde birbirini izlemektedir. Böylece Dünya'mızda canlılar hayatlarını rahatça sürdürebilmektedir.

Görsel 1.2: Mevsimlerin oluşumu, evrende bir düzenin olduğunu gösterir.

Etkinlik

“Çiçeklerde olur arı,
Sebebini düşün biraz.
Sonbaharda yaprak sarı,
Sebebini düşün biraz.”

İbrahim Agâh ÇUBUKÇU,
Dilek, s. 19.

Yukarıdaki dördlükte şair, bizleri neler üzerinde düşünmeye çağırmakta ve ne anlatmak istemektedir?

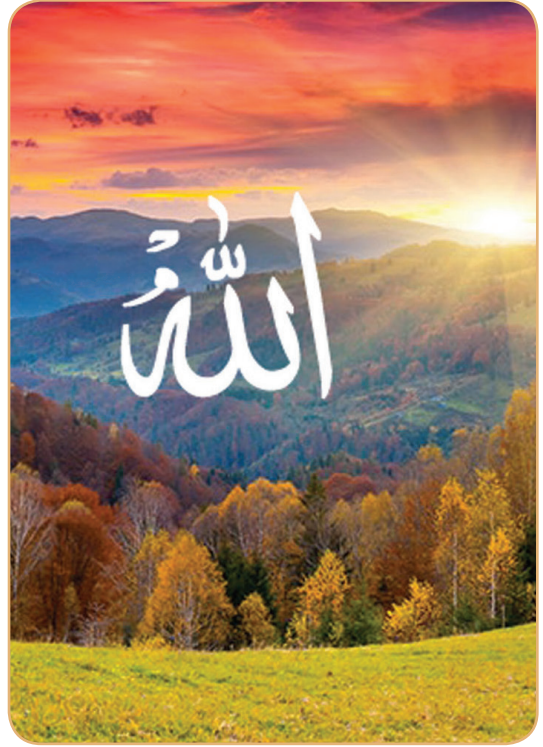

Not Edelim

Dünya'mız kendi eksenini etrafında şimdiki kadar az bir hızla dönmeye başlarsa gece ile gündüzün süresi, bugünkünden çok fazla olacaktı. Böyle olunca da bitkilerin çoğu, gündüz Güneş altında uzun süre kaldığı için kavrulup yanacaktı. Bazı bitkiler ise uzun gecelerde soğuktan donacaktı. Bu durum, diğer canlıların hayatını da olumsuz etkileyecekti.

Görülüyor ki evrende mükemmel bir düzen vardır. Varlıklar ve olaylar arasında kusursuz bir ilişki söz konusudur. Acaba tüm bunların kendiliğinden, tesadüfen olması mümkün müdür? İnsan aklı ve bilimsel araştırmalar, evrende tesadüfe yer olmadığını ortaya koymaktadır. Öyleyse binlerce yıldır mükemmel bir saat gibi düzenli olarak işleyen evrenin de bir yaratıcısı, evrendeki düzeni sağlayan yüce bir varlığın olması gerekir. Bu varlık, her şeye gücü yeten, sonsuz ilim sahibi Allah'tır (c.c.).

Kur'an'da Allah'ın (c.c.) her şeyi bir ölçü içinde yarattığı belirtilmektedir. Bir ayette, "**Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık.**"¹ buyrulmaktadır. Başka bir ayette de "... **Onun katında her şey ölçüyledir.**"² buyrulmaktadır. Biz, evrendeki düzene bakarak Allah'ın (c.c.) varlığını ve yüceliğini kavrayabiliriz. Rabb'imiz (c.c.) de bizlerden aklımızı kullanmamızı, varlıklar ve olaylar üzerinde düşünmemizi istemektedir. Böylece kendisine bilinçli olarak inanmamızı amaçlamaktadır.

Görsel 1.3: Tabiattaki eşsiz güzellikler Allah'ın (c.c.) eseridir.

Etkinlik

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilahlar bulunsaydı yer ve gök (bunların nizamı) kesinlikle bozulup gitmişti..."

Enbiyâ suresi, 22. ayet.

Evrende düzenli bir işleyiş olmasaydı ne gibi olumsuzluklar yaşanırdı? Yukarıdaki ayeti de dikkate alarak değerlendiriniz.

1. Kamer suresi, 49. ayet.

2. Ra'd suresi, 8. ayet.

Not Edelim

Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birlemeye, onun tek ve eşsiz olduğuna inanmaya, ona hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapmaya **tevhit** denir.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 365.

İnancımıza göre Allah (c.c.) vardır ve birdir. Onun eşi ve benzeri yoktur. İhlâs suresinde bu konuyla ilgili olarak şöyle buyrulur: **“De ki: O, Allah birdir. Allah Samed'dir (Her şey ona muhtaçtır, o hiçbir şeye muhtaç değildir.). O doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.”**

İhlâs suresi, 1-4. ayetler.

Etkinlik

“Seherlerde öten bülbüle,
Gonca açan güle, sümbüle,
Baharlarda narin ve nazik güle,
Bak göreceksin, Allah bir.

Azametle akan sele,
Coşkuyla esen yele,
İnsandaki hünerli ele,
Bak göreceksin, Allah bir.

Vadiye, sahraya, çöle,
Denize, ırmağa, göle,
Karıncadaki ince bele,
Bak göreceksin, Allah bir.”

*Âdem KARAKELEBEK,
Diyanet Çocuk dergisi,
Sayı 263, s. 12.*

Yukarıdaki şiirin ana teması nedir? Belirleyiniz.

Şiirde Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini gösteren hangi örneklere yer verilmektedir?

Siz de şiirdekine benzer örnekler belirleyiniz.

2. ALLAH (C.C.) YARADANDIR

Düşünelim-Hazırlanalım

Sizce evren ve evrendeki varlıklar nasıl meydana gelmiştir?

Evimizdeki masa ve sandalyelerin, kullandığımız bilgisayarların, giydiğimiz elbiselerin, bindiğimiz arabaların kendiliğinden meydana gelmesi mümkün değildir. Bütün bunları yapan, üreten birileri vardır. Öyleyse uçsuz bucaksız kâinatı, canlı ve cansız milyonlarca varlığı da yaratan biri olması gerekir. İşte bu yaratıcı, sonsuz güç ve ilim sahibi olan Yüce Allah'tır (c.c.).

Evrende milyonlarca varlık bulunmaktadır. Görebildiğimiz ve göremediğimiz bütün varlıkların yaratıcısı Yüce Allah'tır (c.c.). Güneş, Ay, gezegenler, yıldızlar, dağlar, denizler, bitkiler, hayvanlar, insanlar Allah'ın (c.c.) yaratmasıyla meydana gelmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, evrendeki her şeyin Allah (c.c.) tarafından yaratıldığını belirten birçok ayet vardır. Mesela yüce kitabımızda, gökleri, yeri ve bunlar arasındaki varlıkları Allah'ın (c.c.) yarattığı ifade edilir.¹ Enbiyâ suresinde yer alan bir ayette şöyle buyrulur: “**O; geceyi, gündüzü, Güneş'i, Ay'ı yaratandır...**”² Aynı konuyla ilgili başka bir ayette de “**O (Allah), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır...**”³ ifadesi yer alır.

Görsel 1.4: Evreni ve evrendeki bütün varlıkları yaratan Allah'tır (c.c.).

1. bk. Secde suresi, 4. ayet.

2. Enbiyâ suresi, 33. ayet.

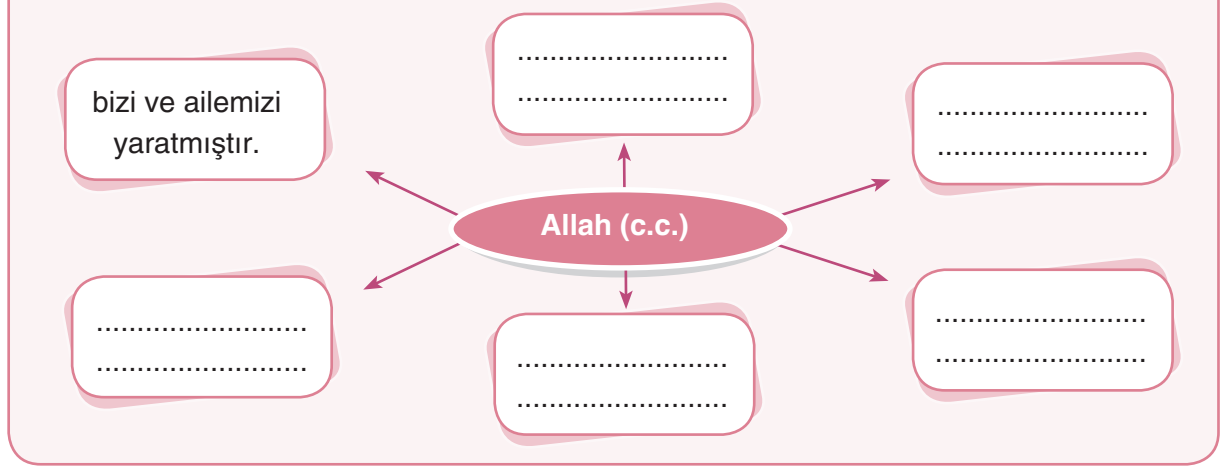
3. En'âm suresi, 101. ayet.

Tüm varlıkları olduğu gibi insanı da yaratan Allah'tır (c.c.). Bu konuda kutsal kitabımızda, “**An-dolsun, insanı biz yarattık...**”¹ ifadesi yer alır. Yüce Allah (c.c.), önce Hz. Âdem'i (a.s.)* daha sonra da ona eş olarak Hz. Havva'yı yaratmıştır. Tüm insanlar, Hz. Âdem (a.s.) ile Hz. Havva'dan türeyip çoğalmışlardır.

Etkinlik

Aşağıdaki şemaya, Allah'ın (c.c.) yarattığı varlıklara örnekler yazınız.

Allah (c.c.), insanı özenle ve en güzel şekilde yaratmıştır. Rabb'imiz (c.c.) bu durumu bir ayette, “**Biz insanı en güzel şekilde yarattık.**”² buyurarak açıklamıştır. Yüce dinimiz, insanın üstün özelliklere sahip, ayrıcalıklı bir varlık olarak yaratıldığını belirtir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan bir ayette, insanın üstün ve özel konumu şöyle dile getirilir: “**Biz hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik. Yine onları yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık.**”³

Etkinlik

“Allah bütün canlıları sudan yarattı. İşte bunlardan bir kısmı karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayak üzerinde yürür, kimisi dört ayak üzerinde yürür. Allah dilediğini yaratır. Çünkü Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir.”

Nur suresi, 45. ayet.

Yukarıdaki ayet bize hangi mesajları vermektedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

1. Kâf suresi, 16. ayet.

* (a.s.): “Aleyhisselam.” ifadesinin kısaltılmış yazımıdır. “Selam, esenlik onun üzerine olsun.” anlamına gelir.

2. Tîn suresi, 4. ayet.

3. İsrâ suresi, 70. ayet.

3. ALLAH (C.C.) RAHMAN VE RAHİM'DİR

Düşünelim-Hazırlanalım

Rahmet ve merhamet kavramları hakkında neler biliyorsunuz?

Allah'ın (c.c.) bazı güzel isimleri vardır. Bunlara **Esmâ-i Hüsnâ** (en güzel isimler) denir. Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnâsından biri Rahman, diğeri de Rahîm'dir. **Rahman**; dünyada bütün canlılara şefkat gösteren, mümin-kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan anlamına gelir. **Rahîm** ise yaratmış olduğu bütün varlıklara karşılıksız rızık veren, yarattıklarını koruyan, esirgeyen, bağışlayan ve onlara merhamet eden, ahirette ise sadece mümin kullarına şefkat edecek olan demektir.¹

Kur'an-ı Kerim'de, Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm olduğunu ifade eden birçok ayet yer almaktadır. Örneğin, Bakara suresinde şöyle buyrulmaktadır: "**Sizin ilahınız bir tek ilahtır. Ondan başka ilah yoktur. O, Rahman'dır, Rahîm'dir.**"² Fâtiha suresinde de "**Hamd, âlemlerin Rabb'i, Rahman ve Rahîm olan Allah'a mahsustur.**"³ ifadesi yer almaktadır.

Günlük hayatta sık sık "Bismillâhirrahmânirrahîm" ifadesini söyleriz. Bu ifade, "Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım)." anlamına gelir. Bizler yemeğe başlarken, eve girerken, arabaya binerken, yatarken, kalkarken vb. bütün işlerimize besmele çekerek başlarız. Böylece Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm olduğunu ifade eder, onun adını anar ve Rabb'imizin (c.c.) rahmetine, merhametine sığınırız. Ondan, bize yardım etmesini dileriz.

Görsel 1.5: Bizler yemek yerken, su içerken, kısaca işlerimize başlarken besmele çeker, "Rahman ve Rahîm olan Allah'ın (c.c.) adıyla başlarım." deriz.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 299, 330.

2. Bakara suresi, 163. ayet.

3. Fâtiha suresi, 2-3. ayetler.

Günlük hayatta evimizde, çevremizde, hayatımızın hemen her alanında Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm isimlerinin pek çok yansımaları görebiliriz. Örneğin, Allah (c.c.), hiçbir ayırım yapmaksızın bütün canlıların rızkını verir. Hayvanlar, insanlar, bütün canlılar, Allah'ın (c.c.) verdiği rızıklarla yaşamını sürdürür. Yüce Allah (c.c.), kendisine inansın ya da inanmasın bütün insanlara rızık verir.

Görsel 1.6: Yarattığı güzellikler ve nimetler, Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm olduğunu gösterir.

Allah (c.c.), Rahman ve Rahîm isimlerinin gereği olarak kullarına merhametle muamele eder. Onları hemen cezalandırmaz. Hata yapıp da yanlışını fark eden ve hatasından dönen kullarını bağışlar. İçtenlikle tövbe edip kendisine yönelen ve af dileyen kullarını affeder. Bu husus bir ayette şöyle belirtilir: “...Allah tövbeleri çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”¹

Allah (c.c.), Rahman ve Rahîm isminin gereği olarak kullarını sever. Onları korur, esirger. Kullarının yanlış yolda olmasını istemez. Onların hem dünyada hem de ahirette mutlu ve huzurlu olmasını arzular. İnsanların doğru yolu bulması için de peygamberler ve ilahi kitaplar gönderir. Böylece Yüce Allah (c.c.), kullarının hem dünyada hem de ahirette mutluluğa ve kurtuluşa ulaşmasını ister.

Allah (c.c.) Rahîm'dir. O, dünyadayken peygamberlerin çağrısına uyan, onların yolundan giden kullarına ahirette merhametle muamele eder. Onların günahlarını bağışlar. Kendisine inanıp ibadet eden, güzel davranışlarda bulunan ve iyi bir insan olarak yaşayan kullarını cennetle ödüllendirir.

1. Nisâ suresi, 16. ayet.

Not Edelim

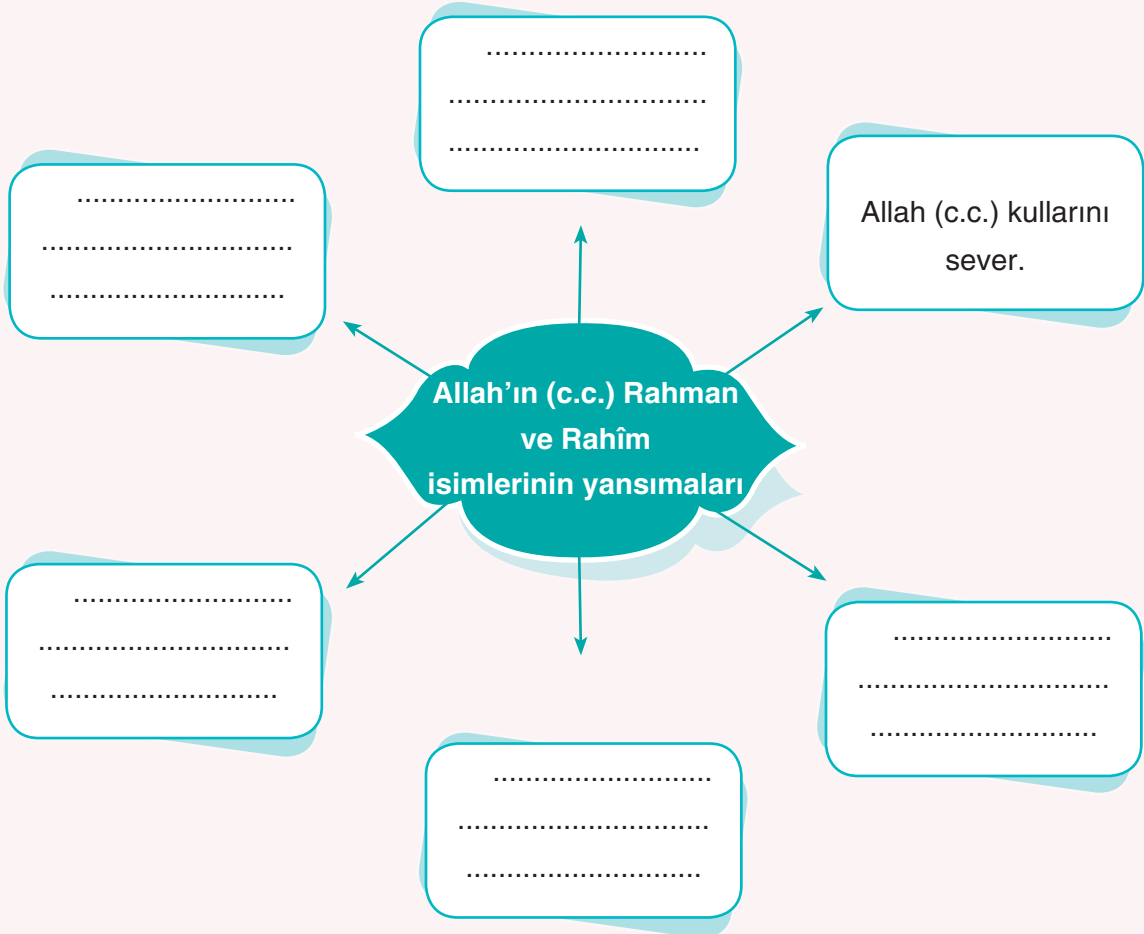
Bir savaş sonrasıydı. Esirler arasında, çocuğundan ayrı düşmüş bir kadın da vardı. Kadıncağz çocuğunu arıyordu. Sonunda çocuğunu buldu ve onu özlemle kucakladı. Çocuğuna sınıksı sarıldı ve onu emzirmeye başladı. Bu durumu gören Peygamberimiz (s.a.v.), yanındakilere sordu: **“Bu kadının kendi çocuğunu ateşe atacağına ihtimal veriyor musunuz?”** Sahabiler, “Asla, atmaz.” dediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.), **“İşte Allahü Teâlâ, kullarına bu kadının yavrusuna olan şefkatinden daha merhametlidir.”** buyurdu.

Buhari, Edeb, 19; Müslim, Tevbe, 22.

Etkinlik

Konuda öğrendiğiniz bilgileri de dikkate alarak siz de Allah'ın (c.c.) Rahman ve Rahîm isimlerinin hayata yansımalarına örnekler düşününüz. Belirlediğiniz örnekleri aşağıdaki şemaya yazınız.

4. ALLAH (C.C.) GÖRÜR VE İŞİTİR

Düşünelim-Hazırlanalım

“...Rabb'im yerdeki ve gökteki her sözü bilir. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”

Enbiyâ suresi, 4. ayet.

Yukarıdaki ayetin vermek istediği mesaj nedir?

Allah (c.c.) her şeyi işitir, bilir ve görür. Bu özellikler insanda da bulunmaktadır. Ancak insanın görmesi, işitmesi ve bilmesi sınırlıdır. Örneğin, insan, belirli frekans aralığındaki sesleri işitebilir. Çıplak gözle belirli uzaklıktaki veya büyüklükteki nesnelere görebilir. Onun bilgisi de çok sınırlıdır. Rabb'imiz (c.c.) içinse bu gibi sınırlamalar söz konusu değildir.

Allah (c.c.) her şeyi işitir, her sesi duyar. İster yüksek sesle isterse fısıltıyla konuşalım, o, tüm konuşmalarımızdan haberdardır. Bu durum bir ayette şöyle belirtilir: “... **Şüphesiz Allah her şeyi işitendir...**”¹ Başka bir ayette de “...**Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.**”² buyrulur. Allah'ın (c.c.), işitmek için bizler gibi herhangi bir organa ihtiyacı yoktur. Allah'ın (c.c.) işitme sıfatına **Semi** denir.

Allah'ın (c.c.) mükemmel sıfatlarından biri de her şeyi görmesidir. O; uzak veya yakın, küçük ya da büyük her şeyi görür. Kullarının bütün yaptıklarından haberdardır. Hiç kimsenin olmadığı yerde bile yaptığımız en küçük bir iyiliği de kötülüğü de görmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Kur'an'da, “... **Allah, onların yapmakta olduklarını eksiksiz görür.**”³ buyrulmaktadır. Başka bir ayette de “...**Nerede olsanız o sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür.**”⁴ ifadesi yer almaktadır. Allah'ın (c.c.), her şeyi gördüğünü belirten sıfatına **Basîr** denir.

Görsel 1.7: Allah (c.c.), yaptığımız bütün davranışları görür.

1. Nisâ suresi, 58. ayet.
2. Bakara suresi, 181. ayet.
3. Bakara suresi, 96. ayet.
4. Hadîd suresi, 4. ayet.

Rabb'imiz (c.c.); geçmiş, geleceği, düşüncelerimizi vb. her şeyi bilir. Onun her şeyi bilmesine **ilim** denir. Evrende meydana gelen bütün olaylar, onun bilgisi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Yüce kitabımızda yer alan bir ayette şöyle buyrulmaktadır: “**Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır. Onları ondan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir. Onun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir...**”¹ Başka bir ayette de “**O, öyle Allah'tır ki ondan başka ilah yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, esirgeyendir, bağışlayandır.**”² ifadesi yer almaktadır.

Görsel 1.8: Allah'ın (c.c.) bilgisi dışında bir yaprak dahi yere düşmez. (bk. En'âm suresi, 59. ayet.)

Not Edelim

“Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka odur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka odur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar mutlaka o, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir.”

Mücâdele suresi, 7. ayet.

Etkinlik

Allah'ın (c.c.) her şeyi bildiğine, gördüğüne ve işittiğine inanan bir insan, nelere dikkat eder ve nasıl yaşar? Arkadaşlarınızla konuşunuz. Ulaştığınız sonuçları aşağıya yazınız.

Neleri yapar?

Yoksullara yardım eder.

.....
.....
.....

Neleri yapmaz?

Başkasına zarar vermez.

.....
.....
.....

1. En'âm suresi, 59. ayet.

2. Haşr suresi, 22. ayet.

5. ALLAH'IN (C.C.) HER ŞEYE GÜCÜ YETER

Düşünelim-Hazırlanalım

Kadîr ve kudret kavramlarının anlamları hakkında neler biliyorsunuz?

Evreni ve evrendeki tüm varlıkları yaratan Yüce Allah'tır (c.c.). Canlı ve cansız tüm varlıklar onun eseridir. Binlerce yıldır Dünya'mıza ısı ve ışık veren Güneş'i, gökyüzündeki milyonlarca yıldızı, gezegeni Allah (c.c.) yaratmıştır. Dağlar, denizler, okyanuslar, bitkiler ve hayvanlar da Allah'ın (c.c.) yaratmasıyla meydana gelmiştir. Evrende üstün ve ayrıcalıklı bir konuma sahip olan insanın da yaratıcısı Rabb'imizdir (c.c.). Sınırlarını bilmediğimiz büyüklükteki evreni, canlı ve cansız binlerce çeşit varlığı yaratması, Rabb'imizin (c.c.) gücünün büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

Görsel 1.9: Yarattığı milyonlarca varlık, Allah'ın (c.c.) sonsuz kudret sahibi olduğunu gösterir.

Kur'an'da, Allah'ın (c.c.) her şeye gücünün yettiğini belirten birçok ayet yer alır. Bunlardan birinde, **"Göklerin ve yerin hükümrânlığı Allah'ındır. Allah'ın her şeye gücü yeter."**¹ buyrulur. Başka bir ayette de şöyle buyrulur: **"Gökleri ve yeryüzünü yaratmaya gücü yetenin, onların benzerlerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet, elbette onların benzerlerini yaratmaya gücü yeter. O, her şeyi bilen bir yaratıcıdır."**²

Allah'ın (c.c.) gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. Bize en zor gelen şeyleri yapmak onun için çok kolaydır. Bunun için Allah'ın (c.c.) çaba harcamasına, yorulmasına da gerek

1. Âl-i İmrân suresi, 189. ayet.

2. Yâsîn suresi, 81. ayet.

yoktur. Kur'an'da yer alan bir ayette bu konu şöyle ifade edilir: **“Bir şey yaratmak istediği zaman onun yaptığı ‘Ol!’ demekten ibarettir. Hemen olur.”**¹

Etkinlik

“Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, ... Güneş’i ve Ay’ı emrine boyun eğdiren Allah’tır. Bunların her biri muayyen bir vakte kadar akıp gitmektedir...”

Ra’d suresi, 2. ayet.

“Üstlerindeki göğe bakmazlar mı ki onu nasıl bina etmiş ve nasıl donatmışız! Onda hiçbir çatlak da yok. Yeryüzünü de döşedik ve ona sabit dağlar koyduk. Orada gönül açan her türden (bitkiler) yetiştirdik.”

Kâf suresi, 6-7. ayetler.

Yukarıdaki ayetler, Allah’ın (c.c.) gücü konusunda sizlere neler düşündürmektedir? Allah’ın (c.c.) sonsuz güç sahibi olduğuna başka ne gibi örnekler verilebilir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Allah (c.c.), mükemmel sıfatlara sahip yüce bir varlıktır. O, kullarını çok sever ve onlara karşı son derece merhametlidir. Bizler de Rabb’imizi (c.c.) çok severiz. Onun verdiği nimetlerin farkında olur, Allah’a (c.c.) olan sevgimizi ibadet ederek, şükrederek, dua ederek vb. yollarla gösteririz. Kültürümüzde de Allah (c.c.) sevgisini gösteren çeşitli örneklerle rastlamak mümkündür. Örneğin, atalarımız, Allah’ın (c.c.) isimlerini özenle ve en güzel şekilde yazmışlardır. Evlerin ve iş yerlerinin duvarlarına Allah ismini ve Esmâ-i Hüsnâ levhalarını asmışlardır. Toplumumuzda, Allah’ın (c.c.) kitabı olan Kur’an’a abdestsiz dokunulmamaya önem verilir. Kur’an, belden aşağı tutulmaz, yüksek yerlere asılır. Allah (c.c.) sevgisi, edebî metinlerde de sıklıkla işlenmiştir. Kültürümüzde Allah (c.c.) sevgisini konu alan pek çok şiir, yazı, ilahi vb. eserler yazılmıştır.

1. Yâsîn suresi, 82. ayet.

Not Edelim

Süleyman Çelebi, Mevlit adıyla bilinen eserinin başında şöyle demiştir:

“Allah adın zikredelim evvelâ
Vacib oldur cümle işde her kula
Allah adın her kim ol evvel âna
Her işi âsan eder Allah âna.
Bir kez Allah dese aşk ile lisan
Dökülür cümle günah misl-i hazan”

Süleyman Çelebi, Musahhah Mevlid-i Şerif, s. 4.

Yunus Emre de bir dördlüğünde şunu söylemiştir:

“Gelin Allah diyelim.
Kalpten pası silelim.
Âlemleri seyredelim.
Allah Allah dedikçe.”

Seçme İlahiler, s. 54.

zikretmek: Anmak.

vacib: Gerekli.

lisan: Dil.

misli-i hazan: Sonbaharda dökülen yapraklar gibi.

âna: Ona

Okuma Metni

BİR KAYISI HİKÂYESİ

Güzel bir yaz günü idi. Metin ile Ayşenur bahçeye çıktılar. İki kardeş, ağaçtan kayısı topladılar. Güzelce yıkayıp yemeye başladılar. Meyveler pek lezzetliydi. Tadına doyum olmayan bu meyveleri yerken Ayşenur:

– Allah’ım, dedi. Sana şükürler olsun. Biz insanlar için ne güzel şeyler yaratmışsın.

– Gerçekten öyle, diye tamamladı Metin. “Allah’a ne kadar teşekkür etsek azdır.” dedi. Sonra bir kayısı çekirdeğini iki parmağının arasında tutarak Ayşenur’a sordu:

- Bak kardeşim, bu çekirdeği toprağa gömsek bundan ne çıkar? Ayşenur cevap verdi:
- Bir kayısı ağacı çıkar...
- Peki, bu kayısı ağacı ne kadar meyve verir?
- Ooo... Yüzlerce meyve verir. Seneleri hesaba katarsak binlerce kayısı verir.
- Peki, o binlerce kayısının çekirdeğini toprağa ekersek ne olur?
- Binlerce kayısı ağacı çıkar... Bir kayısı ormanı olur...

Metin, Ayşenur'a baktı. Elindeki kayısı çekirdeğini tekrar ona göstererek:

- Demek ki şu küçücük çekirdeğin içinde nice ormanlar saklı değil mi, dedi. Ayşenur:
- Oh. Bu ne akıl almaz şey, diye mırıldandı. Allah'ım sen ne büyüksün, bir çekirdeğe ormanlar sığdırmışsın...

- Evet, dedi Metin. Onun gücü, onun esrarlı kudreti pek büyük, pek büyük.

Gökhan EVLİYAOĞLU, Çocuk ve Dua, s. 39-40. (Uyarlanmıştır.)

6. ALLAH (C.C.) İLE İRTİBAT: DUA

Düşünelim-Hazırlanalım

Dua kavramının anlamı ile ilgili neler biliyorsunuz?

İslam dininde önem verilen başlıca ibadetlerden biri duadır. **Dua** kavramı sözlükte; ibadet, yalvarmak, yardım dilemek, çağırmak gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak dua; insanın dilek ve isteklerini Yüce Allah'a (c.c.) iletmesi, ondan yardım dilemesidir. Dua, aynı zamanda insanın, Allah'ın (c.c.) yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve her an Allah'la (c.c.) beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurmasıdır.

Hayatta bazen sevinçli, bazen de üzüntülü durumlarla karşılaşırız. Sevinç ve üzüntülerimizi kendimize yakın hissettiğimiz kişilerle paylaşmak isteriz. Böyle yapmak bize huzur verir. Sevincimizi artırır, üzüntümüzü ise azaltır. Hepimiz zaman zaman bazı üzücü olaylar karşısında kendimizi güçsüz ve çaresiz hissederiz. Birtakım sorunları aşmakta, bazı güçlüklerin üstesinden gelmekte zorlanırız. Böyle durumlarda bize yardım edecek, sorunları aşmamızda bize destek olacak bir varlığa ihtiyaç duyarız. İşte insanı dua etmeye yönelten başlıca duygular bunlardır.

Dua, insanın Allah'la (c.c.) iletişim kurmasıdır. Duygularını, düşüncelerini onunla paylaşmasıdır. İnsan, dua ederek iç dünyasını kendi kelimeleriyle Rabb'ine (c.c.) açar. İsteklerini, beklentilerini ona iletir. Kişi, dua ederek Allah'tan (c.c.) kendisine yardım etmesini ister. Âciz bir varlık olduğunu Allah'a (c.c.) itiraf eder, onun sonsuz gücüne ve merhametine sığınır. Dinimizde duaya büyük bir önem verilmektedir. Yüce Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde kendisine dua

etmemizi istemektedir. İçtenlikle yapılan duaları karşılıksız bırakmayacağını belirtmektedir. Örneğin, bir ayette şöyle buyurmaktadır: “Rabb’iniz buyurdu: Bana dua edin, karşılık vereyim...”¹

Etkinlik

“Kullarım sana beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O hâlde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar.”

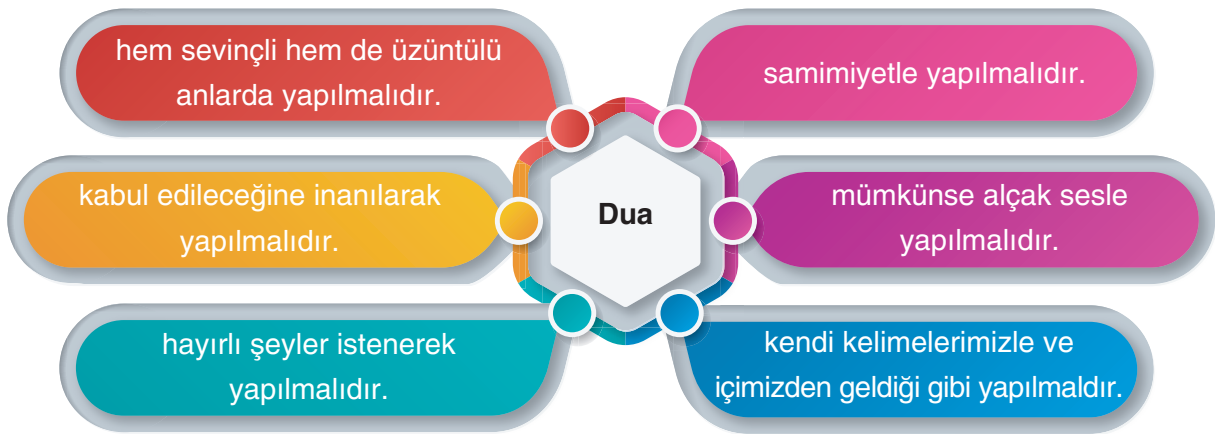
Bakara suresi, 186. ayet.

Yukarıdaki ayetten ne gibi ilkeler çıkarılabilir?

Bu ayet, dua etmenin önemi konusunda size neler düşündürmektedir? Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Duada en çok dikkat edilmesi gereken şey, samimi olmaktır. Her insan bunun bilincinde olmalıdır. İçtenlikle ve tüm benliğiyle Allah’a (c.c.) yönelmelidir. Onun sonsuz gücüne, engin şefkat ve merhametine sığınmalıdır. İsteddiği şeyler için elinden geleni yaptıktan sonra Yüce Allah’a (c.c.) dua etmelidir. Böyle yaptığında Yüce Yaratıcı’nın, dualarına karşılık vereceğini bilmelidir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde, “**Ey insanlar! Allah’tan bir şey istediğiniz zaman kabul edileceğine inanarak isteyiniz.**”² buyurarak bizlere yol göstermiştir.

Dualarımızı sessizce ya da sesli olarak yapabiliriz. Yüce Allah (c.c.), her iki şekilde de ettiğimiz duayı işitir. Kur’an’da yer alan bir ayette şöyle buyrulmaktadır: “**Rabb’inize, yalvara yakara ve gizlice dua edin... İslah edilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayın. Allah’tan korkarak ve rahmetini umarak dua edin. Muhakkak ki iyilik edenlere Allah’ın rahmeti çok yakındır.**”³

1. Mü'min suresi, 60. ayet.

2. Tirmizî, Daavât, 65.

3. A'râf suresi, 55-56. ayetler.

Etkinlik

Siz hangi durumlarda dua ediyorsunuz?

Günlük hayatta yaptığınız dualardan birini aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yüce Allah (c.c.), kendisine nasıl dua edebileceğimiz konusunda bizlere yol göstermiştir. Dua ederken ne gibi ifadeler kullanabileceğimizle ilgili olarak Kur'an'da bizlere örnekler vermiştir. Kutsal kitabımızda yer alan, bazı peygamberlerin yaptığı ve bizim de yapabileceğimiz dua örneklerinin bir bölümü şunlardır:

Nuh Peygamber (a.s.), Allah'a (c.c.) şöyle yakarmıştır: **“Rabb'im! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla; zalimlerin de ancak helakini arttır.”**¹

Kur'an'da belirtildiğine göre Hz. Musa (a.s.) şöyle dua etmiştir: **“Rabb'im! Yüreğime genişlik ver. İşimi bana kolaylaştır, dedi.”**²

Hz. İbrahim (a.s.) ise Allah'a (c.c.) şöyle dua etmiştir: **“Ey Rabb'im! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle. Ey Rabb'imiz! Duamı kabul et! Ey Rabb'imiz! (Amellerin) hesap olunacağı gün beni, ana babamı ve müminleri bağışla!”**³

Hz. Süleyman'ın (a.s.) yaptığı bir dua da şöyledir: **“...Ey Rabb'im! Beni; bana ve ana babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!”**⁴

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) de sık sık Allah'a (c.c.) yönelip dua etmiştir. Dualarında Allah'tan (c.c.) hayır, iyilik, güzellik ve merhamet dilemiştir. Bütün kötülüklerden ve olumsuzluklardan da Allah'a (c.c.) sığınmıştır. Onun yaptığı dualardan bazıları şöyledir:

“Allah'ım! Fakirlikten, yokluktan ve zilletten sana sığınırım. Haksızlık etmekten ve haksızlığa uğramaktan da sana sığınırım.”⁵

1. Nuh suresi, 28. ayet.

2. Tâhâ suresi, 25-26. ayetler.

3. İbrahim suresi, 40-41. ayetler.

4. Neml suresi, 19. ayet.

5. Ebu Davud, Vitir, 32.

“Allah’ım! Senden faydalı bir ilim, helal bir rızık, tarafından kabul gören bir amel istiyorum!”¹

“Allah’ım! Bana helal rızık ver. Beni haramlardan koru. Beni senden başkasına muhtaç etme.”²

Etkinlik

“Ey Rabb’im! Bana bir hikmet bahşet ve beni salih kimseler arasına kat. Bana, sonra gelecekler içinde iyilikle anılmak nasip eyle!”

Şuarâ suresi, 83-84. ayetler.

“... Rabb’imiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma... Ey Rabb’imiz! Bize gücümüzün yetmediği işler yükleme. Bizi affet. Bizi bağışla. Bize acı. Sen bizim Mevla’mızın...”

Bakara suresi, 286. ayet.

Yukarıdaki ayetlerde Allah’tan (c.c.) neler istenmektedir? Arkadaşlarınızla belirleyiniz. Ayetlerde belirlenen hususlarda dua etmemiz neden önemlidir? Sınıfınızda değerlendiriniz.

Hz. Ali (r.a.) de sık sık dua edip Allah’tan (c.c.) dileklerde bulunmuştur. Örneğin o, bir duasında “Allah’ım! Benden daha iyi bildiğin şeyler için beni bağışla. Aynı hatayı tekrar edersem beni yine bağışla. Allah’ım! Kendi kendime yapmaya söz verip de yapamadıklarım için beni bağışla. Allah’ım! Sana dilimle yaklaştığım ancak kalbimin muhalefet ettiği şeyler için beni bağışla.”³ demiştir. Hz. Ali’nin (r.a.) başka bir duası da şöyledir: “Allah’ım! Yolculuğun meşakhatinden, dönüş hüznünden, dönüldüğünde aileyi ve malı kötü görmekten sana sığınırım.”⁴

Yüce dinimizde duaya çok önem verilir. Buna bağlı olarak İslam’ı hayatın her alanında yaşatmaya çalışan milletimiz, çeşitli durumlarda sık sık dua etmektedir. Dolayısıyla kültürümüzde, günlük hayatın akışı içerisinde pek çok kez dua yapılmaktadır. Örneğin, yemek yedikten sonra genel olarak şu dua okunmaktadır:

“Bizleri yediren, içiren, yaşatan ve bizi Müslümanlardan eyleyen Yüce Allah’a (c.c.) şükürler olsun. Soframıza bereket, yiyeceğe afiyet, vücudumuza sıhhat ver Allah’ım. Dünyada kalanlarımıza selamet ver, ahirete göçenlerimize rahmet eyle. Bizlere dünyada ve ahirette güzellikler ihsan et. Velhamdü lillâhi Rabbil âlemîn [Hamd, âlemlerin Rabb’i olan Allah’a (c.c.) mahsustur.]”

Herkes yemeklerden önce veya sonra Allah’a (c.c.), kendi kelimeleriyle ve içinden geldiği gibi dua edebilir. Ona olan şükürünü istediği şekilde dile getirebilir.

Evden çıkarken şöyle dua edebiliriz:

“Bismillah. Allah’ın adını anarak evimden çıkıyorum. Bütün işlerimde Allah’a güveniyorum.

1. İbn-i Mâce, İkamet, 32.

2. Tirmizî, Daavât, 11.

3. Şerif er-Radî, Nehcû’l-Belâğa, s. 78.

4. Şerif er-Radî, Nehcû’l-Belâğa, s. 64.

Allah'ım! Doğru yoldan sapmaktan, başkalarını saptırmaktan, haksızlık etmekten, haksızlığa uğramaktan, hataya düşmekten, başkalarını da düşürmekten sana sığınyorum.”

Alevi-Bektaşî kültüründe de duanın ayrı bir yeri vardır. Örneğin, yemeklerden önce Alevi Bektaşî kültüründe şöyle dua edilir: “Elhamdülillah, nimeti celîlullah, bereketi Halilullah! Şefaat senden ya Resulallah. Hak erenler yedirip içirenin, pişirip kotaranın (hazırlayanın) dilde dileklerini, gönülde muratlarını versin. Lokma sahiplerinin lokmaları kabul, muratları hasıl olsun. Hak, hane sahiplerinin hanelerine Halil İbrahim bereketi versin, lokmalar yiyenlere helal, yedirenlere delil olsun. Gerçeğe huu!..” Sofrada bulunanlar da bu dua için “Allah, Allah” derler. Bu, “Allah'ım kabul et (Âmin.)” anlamında söylenir.

Alevi-Bektaşî geleneğinde sofradan kalkarken ise şöyle dua edilir: “Ey yeryüzünün Rabb'i! Yeri; uçan, otlayan, görünen, görünmeyen nice canlıların konağı, karar yeri kıldın; ey yeryüzünü destekleyen, halka dayanak olan, dağları yaratan Rabb'im. Bizi her türlü kötülükten, haksızlıktan koru. Bizlere senin yolunda olmayı, Hakk'a uymayı nasip et.”

7. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İBRAHİM (A.S.)

Düşünelim-Hazırlanalım

“İbrahim ne Yahudi idi ne de Hristiyan. Fakat o, Hanif (Allah'ı bir tanıyan) Müslüman'dı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi.”

Â-i İmrân suresi, 67. ayet.

Yukarıdaki ayette Hz. İbrahim'le (a.s.) ilgili hangi bilgiler verilmektedir?

Hiz. İbrahim (a.s.), Kur'an'da adı en çok geçen peygamberlerden biridir. Hiz. İbrahim (a.s.); Hiz. İshak (a.s.) ve Hiz. İsmail (a.s.) peygamberlerin babasıdır ve Arapların büyük atasıdır. Kur'an-ı Kerim'de, Hiz. İbrahim'in (a.s.) adını taşıyan bir sure yer almaktadır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) de pek çok hadisinde Hiz. İbrahim'den (a.s.) söz etmektedir. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) soyu, Hiz. İbrahim'in (a.s.) oğlu Hiz. İsmail'in (a.s.) oğullarından Adnan'a kadar uzanır.

Not Edelim

Hiz. İbrahim (a.s.), Allah'ın (c.c.) emriyle Kâbe'yi yapan ve yine Allah'ın (c.c.) emriyle hac ibadetini başlatan peygamberdir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan bilgilere göre Hiz. İbrahim'in (a.s.) babasının adı Âzer'di. Hiz. İbrahim (a.s.) ve babasının, günümüzde Şanlıurfa sınırları içerisinde bulunan Harran bölgesinde yaşadığı rivayet edilmektedir.

Mustafa Âsım Köksal, Peygamberler Tarihi, C 1, s.141.

Hız. İbrahim'in (a.s.) babası Âzer, bölgenin kralı olan Nemrut'un putlarının bakıcısıydı. Aynı zamanda krala yakın ve onun güvenini kazanmış bir insandı. Kral Nemrut, tanrılık iddiasında bulunuyordu. O, insanları kendisine tapmaya davet ediyordu.

Görsel 1.10: Hz. İbrahim'in (a.s.) ateşe atıldığı yer olduğuna inanılan Balıklıgöl / Şanlıurfa

Bir gün Nemrut'un üzerinde bir yıldız parladı. Bu yıldızın parlaklığıyla Güneş ve Ay görünmez hâle geldi. Nemrut hemen kâhinleri, sihirbazları ve yıldız ilminde bilgili olan kişileri çağırttı. Durumu anlattı ve onlardan, rüyasına bir yorum getirmelerini istedi. Onlar, "Memleketinde bir çocuk doğacak; halkının dinini değiştirecek, devletin yıkılmasına neden olacak." dediler. Bunu duyan Nemrut, yeni doğmuş ve bundan sonra doğacak tüm erkek çocukların öldürülmesini emretti. Nemrut'un adamları onun emrini yerine getirdiler. Bu sırada Âzer'in eşi de hamileydi. Âzer, hanımını gözlerden uzak bir köye götürdü ve onun hamileliğini gizledi. Zamanı geldiğinde Âzer'in hanımı doğum yaptı. Âzer ve hanımı, İbrahim adını verdikleri çocuklarını gizlice büyüttüler. Aradan biraz zaman geçince Nemrut, tehlikenin geçtiğini düşündü ve yeni doğan çocukların artık öldürülmemesini emretti.¹

Hız. İbrahim (a.s.), putlara tapan halkın arasında yaşıyordu. Ancak o, putların ilah olamayacağına inanıyordu. Mutlaka her şeyi yaratan, üstün ve mükemmel bir yaratıcı olması gerektiğini düşünüyor ve Allah'a (c.c.) inanıyordu. Çünkü o, doğruyu yanlıştan ayırabilecek bilgi ve anlayışa sahipti. Kur'an'da bu konuda şöyle buyrulur: "**Andolsun, daha önce de İbrahim'e doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğini verdik. Biz zaten onu biliyorduk.**"²

Yüce Allah (c.c.), Hız. İbrahim'i (a.s.) peygamber olarak seçti. Hız. İbrahim (a.s.), Allah'ın (c.c.) emri gereği insanları doğru yola çağırırdı. Onlara putlara tapmanın yanlışlığını anlattı. İnsanları Allah'a (c.c.) inanmaya davet etti. Bu konuyla ilgili bir ayette, "**Hani o, babasına ve kavmine,**

1. M. Âsım Köksal, Peygamberler Tarihi, C 1, s.144-147.

2. Enbiyâ suresi, 51. ayet.

'Ne bu tapınıp durduğunuz heykeller?' demişti."¹ Hz. İbrahim (a.s.), kavmine, sadece Allah'a (c.c.) ibadet etmenin gereğini vurguladı. Putlara tapan insanlara, "...Hayır! Rabb'iniz göklerin ve yerin Rabb'idir. O, bunları yaratandır ve ben de buna şahitlik edenlerdenim."² dedi.

Bir gün Nemrut ve halkı, bayram için büyük bir şölen düzenlediler. Herkes bayram yerine gidiyordu. Hz. İbrahim (a.s.), bir bahane ile bayrama gitmedi. Halk gidince İbrahim (a.s.), putların bulunduğu yere girdi. İbadethane putlarla doluydu. İbrahim (a.s.), eline bir balta alıp putları teker teker kırdı. Sadece en büyük puta dokunmadı. Onun boynuna baltayı asıp gitti. Halk, bayram yerinden dönüp olanları görünce çok kızdı. Bu işi olsa olsa İbrahim (a.s.) yapar, düşüncesiyle onu buldular ve ibadethaneye getirdiler. Putları kimin kırdığını sordular. İbrahim, "Yapsa yapsa şu en büyük put yapar. Zaten balta da onun boynunda duruyor. Ona sorun." dedi. Oradakiler, "Hiç putlar konuşur mu? Sen bizimle alay mı ediyorsun?" dediler. Bunun üzerine İbrahim (a.s.), "Konuşamayan, kendilerini bile koruyamayan varlıklara niçin tanrı diye tapıyorsunuz öyleyse?" dedi. Onları Allah'a (c.c.) iman etmeye çağırırdı.³

Hz. İbrahim'e (a.s.) çok kızan Nemrut, onun ateşe atılmasını emretti. Herkesten odun toplamasını istedi. İnsanlar kucak kucak odun getirdiler. Büyük bir odun yığını oluştu. Nemrut ve halkı, Hz. İbrahim'i (a.s.) bir mancınıkla ateşin içine attılar. Ancak Allah (c.c.) ateşe, "**Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve esenlik ol.**"⁴ diye emretti. Ateş, Hz. İbrahim'i (a.s.) yakmadı. İnsanların bir kısmı, bu olayı görünce Hz. İbrahim'e (a.s.) iman ettiler. Bazıları ise inanmamakta direndi. Bu olaydan sonra Hz. İbrahim (a.s.), Allah'ın (c.c.) emriyle kendisine inananlarla birlikte Harran bölgesinden ayrıldı. Uzun bir yolculuktan sonra Filistin'e geldi ve buraya yerleşti.

Etkinlik

Hz. İbrahim'in (a.s.), insanları doğru yola çağırırken verdiği mücadeleden ne gibi dersler ve ilkeler çıkarabiliriz? Değerlendiriniz ve düşüncelerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

8. BİR SURE TANİYORUM: İHLÂS SURESİ VE ANLAMI

İhlas kavramı sözlükte; samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise ihlas; tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyakârlık ve ikiyüzlülüğten uzak olma demektir.⁵

İhlâs suresi, Kur'an-ı Kerim'in 112. suresidir. Mekke Dönemi'nde indirilmiştir. Dört ayetten oluşur. Kur'an'ın en kısa surelerinden biridir.

1. Enbiyâ suresi, 52. ayet.

2. Enbiyâ suresi, 56. ayet.

3. bk. Enbiyâ suresi, 57-68. ayetler.

4. Enbiyâ suresi, 69. ayet.

5. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.

İhlâs suresinde, Allah'ın (c.c.) bazı özelliklerinden söz edilir. Bu surede, İslam inancının temeli olan tevhit inancının esasları vurgulanır. Allah'ın (c.c.) varlığı, birliği dile getirilir. Onun hiçbir şeye muhtaç olmadığı, eşi ve benzerinin bulunmadığı belirtilir.

İhlâs suresi, namazlarda Fâtiha suresinden sonra okunabilecek surelerden biridir. Ayrıca mevlit törenlerinde, mezarlık ziyaretlerinde, vefat edenlerin arkasından vb. zamanlarda İhlâs suresi okunmaktadır.

İHLÂS SURESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
 كُفُوًا أَحَدٌ ۝

OKUNUŞU

Bismillâhirrahmânirrahîm

(1) Kul hüvallâhü ehad. (2) Allâ-hüssamed. (3) Lem yelid ve lem yûled. (4) Ve lem yekün lehû küfüven ehad.

ANLAMI

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).

(1) “De ki: O Allah bir tekdir. (2) Allah sameddir (Hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey ona muhtaçtır.). (3) O, doğurmamış ve doğmamıştır. (4) Hiçbir şey ona denk değildir.”

Etkinlik

İhlâs suresinde, tevhit inancıyla ilgili ne gibi mesajlar verilmektedir? Belirleyiniz ve bunları arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

1. Evrendeki düzen ile Allah'ın (c.c.) varlığı ve birliği arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
2. Dua nedir? Tanımlayınız.
3. Duanın Allah (c.c.) ile irtibat kurmadaki önemi nedir? Anlatınız.
4. **“Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiğinde dua edenin dileğine karşılık veririm. O hâlde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar.”** (Bakara suresi, 186. ayet.) ayetini açıklayınız.
5. Hz. İbrahim'in (a.s.) tevhit mücadelesi hakkında bilgi veriniz.
6. Yemekten sonra nasıl dua edilebileceğini düşününüz ve defterinize bir yemek duası örneği yazınız.
7. Aşağıdakilerden hangisi Allah'ın (c.c.) işitme sıfatını ifade eden isimdir?
A. Alîm B. Basir C. Semi D. Kadîr
8. Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birlemeye, onun tek ve eşsiz olduğuna inanmaya, ona hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadeti yalnızca Allah (c.c.) için yapmaya denir.
Yukarıdaki cümlede boş bırakılan bölüme hangi ifade getirilmelidir?
A. İman B. Tevhit C. Esmâ-i hüsnâ D. İbadet
9. İhlâs suresinde aşağıdaki konuların hangisinden söz edilir?
A. Namazın öneminden C. Ramazan ayından
B. Allah'ın (c.c.) birliğinden D. Ahlak kurallarından
10.; dünyada, bütün canlılara şefkat gösteren, mümin-kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan anlamına gelir.
Yukarıda açıklaması verilen Allah'ın (c.c.) ismi, aşağıdakilerden hangisidir?
A. Basir B. Kadîr C. Allah D. Rahman
11. Aşağıdaki bilgilerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına da “Y” yazınız.
(.....) Birden fazla ilah olması durumunda da evrendeki düzen aynen devam ederdi.
(.....) Allah (c.c.), sadece canlı varlıkları yaratmıştır.
(.....) Allah'ın (c.c.) yaptığımız davranışları bilmesi, davranışlarımızda dikkatli olmamızı sağlar.
(.....) Esmâ-i Hüsnâ, Allah'ın (c.c.) güzel isimleri anlamına gelen bir kavramdır.
(.....) İhlâs suresi dört ayettir.

2. ÜNİTE

RAMAZAN VE ORUÇ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Bakara suresinin 185. ayetinin anlamını Kur'an mealinden bularak defterinize yazınız. Bu ayette nelerden bahsedilmektedir? Defterinize not ediniz.
2. Ramazan ayını önemli kılan unsurların neler olduğunu aile büyüklerinizle konuşunuz. Edindiğiniz bilgileri defterinize not ediniz.
3. Sahur, imsak, iftar, fitre kavramlarının anlamlarını Genel Ağ, Dinî Terimler Sözlüğü vb. kaynaklardan araştırıp öğreniniz.
4. Orucun önemi ile ilgili bir hadis öğrenip defterinize yazınız.
5. Teravih namazı hakkında bir araştırma yapınız.
6. Genel Ağ, ansiklopedi vb. kaynaklardan dış kırası, Hırka-i Şerif, tekne orucu ve aşure hakkında bir araştırma yapınız.

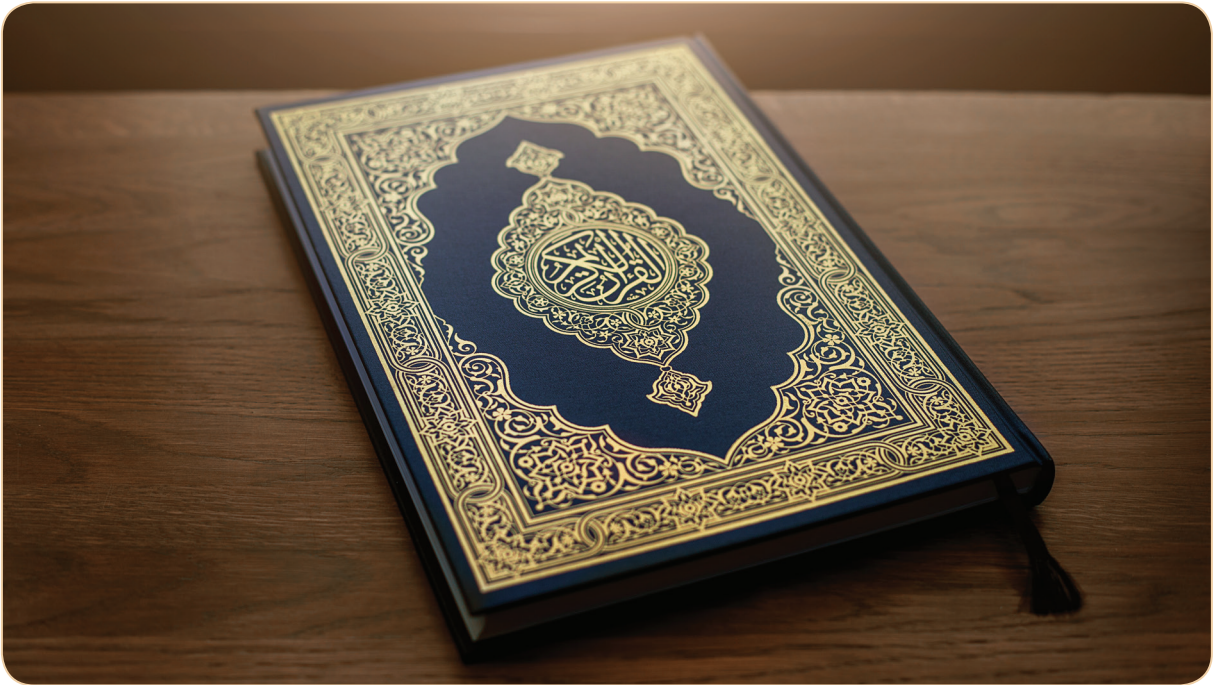
1. RAMAZAN ORUCU VE ÖNEMİ

Düşünelim-Hazırlanalım

Oruç hakkında neler biliyorsunuz?

Oruç, İslam'da farz kılınan temel ibadetlerden biridir. Akıllı, ergenlik çağına ulaşmış, sağlıklı Müslümanların her yıl ramazan ayında bir ay oruç tutması Allah'ın (c.c.) açık ve kesin bir emridir. Bu durum bir ayette şöyle açıklanır: **“Ey iman edenler! Oruç sizden önce gelip geçmiş ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki korunursunuz.”**¹ Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de **“Mübarek ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda sema (cennet) kapıları açılır, cehennem kapıları ise kapanır...”**² buyurarak ramazan orucunun önemini ve farz olduğunu belirtmiştir.

Görsel 2.1: Kur'an-ı Kerim, ramazan ayında indirilmeye başlanmıştır.

İslam dininde, orucun tutulduğu ramazan ayının önemli bir yeri vardır. Kur'an-ı Kerim bu ayda indirilmeye başlanmıştır. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi, ramazan ayının içindedir. Bu konuyla ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulur: **“Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir Gecesi, bin aydan**

1. Bakara suresi, 183. ayet.

2. Nesâî, Sıyam, 5.

hayırlıdır. O gecede, Rablerinin izniyle melekler ve Ruh (Cebrail), her iş için iner dururlar. O gece, esenlik doludur. Ta fecrin doğuşuna kadar.”¹ Kur’an-ı Kerim ramazan ayında indirilmeye başladığı için bu aya “Kur’an ayı” da denir. Ramazan ayında, diğer zamanlardan daha fazla ibadet edilir, Kur’an okunur. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi, ramazan ayındadır. Bu gece; ibadet edilerek, nafile namaz kılınarak, Kur’an okunarak, dua ve tövbe edilerek değerlendirilir.

Oruç tutan kişi, imsak vaktinden başlayarak güneş batana kadar hiçbir şey yiyip içmez. Sadece Allah’ın (c.c.) rızasını kazanmak için sabahtan akşama kadar ibadet maksadıyla aç durur. Oruç, Allah (c.c.) katında sevabı büyük olan bir ibadettir. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde, “**Kim inanarak ve karşılığını Allah’tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır.**”² buyurarak oruç ibadetinin önemini belirtmiştir.

Oruç tutan kişi, oruçlu olduğu süre içinde hiçbir şey yiyip içmemelidir. Orucunu bozacak şeylerden kaçınmalıdır. Bunun yanında oruç tutan insan, kötü söz ve davranışlardan da uzak durmalıdır. Oruçluya yakışmayan söz ve davranışlardan sakınmalıdır. İnsanlara karşı sabırlı ve anlayışlı olmalıdır. Kaba ve kırıcı davranışlardan kaçınmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde, “**Oruç (kötülüklerden koruyan) bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisiyle dövüşmeye veya ona kötü söz söylemeye kalkışsa iki defa, ‘Ben oruçluym.’ desin...**”³ buyurmuştur.

Not Edelim

Orucu bozan başlıca davranışlar şunlardır:
Bilerek bir şey yemek veya içmek,
Ağız yoluyla ilaç almak,
İğne yaptırmak,
Ağız dolusu kusmak.

Dinimize göre hasta, yaşlı ve yolcu olanlar, hamile olan ve çocuk emziren kadınlar oruç tutmayabilir. Hastalar iyileşince, yolcular ramazan bitince, hamile olan ve çocuk emziren kadınlar da ramazandan sonra tutamadıkları gün sayısınca oruç tutarlar. Buna **kaza orucu** denir. Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyrulur: “**Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidyeye verir. Bununla birlikte gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o, kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.**”⁴

1. Kadr suresi, 1-5. ayetler.
2. Buhârî, İman, 8.
3. Buhârî, Savm, 2.
4. Bakara suresi, 184. ayet.

Not Edelim

İslam dininde, ibadetlerin dinî hükmünü belirten bazı kavramlar vardır. Farz, vacip, sünnet ve müstehap bu kavramların başlıcalarıdır. Her Müslüman, bu kavramları öğrenmeli ve anlamlarını bilmelidir.

Farz: Allah'ın (c.c.) yapılmasını kesin ve açık bir şekilde emrettiği ibadetlere, davranışlara denir. Namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek ve zekât vermek farz olan ibadetlerdendir. Anne ve babaya saygı göstermek, doğru sözlü olmak gibi davranışlar da dinimizde farzdır.

Görsel 2.2: Namaz kılmak, farz bir ibadettir.

Vacip*: Dinimizde, Yüce Allah'ın (c.c.) yapılmasını istediği iş ve davranışlara vacip denir. Vacip olan işlerin yapılması, farz kadar kesinlik arz etmez. Kurban kesmek, fitır sadakası vermek, bayram ve vitir namazlarını kılmak dinimizde vaciptir.

Sünnet: Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sözlerine, davranışlarına ve sahabilerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasına denir. Beş vakit namazın sünnetleri ile teravih namazı, sünnet olan ibadetlere örnek olarak verilebilir. Cemaatle namaz kılmak, yemeklerden önce ve sonra elleri yıkamak, ağız ve diş sağlığına önem vermek de Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetlerindedir.

Müstehap: Dinimizin yapılmasını hoş gördüğü, tavsiye ettiği ama yapılmasını zorunlu kılmadığı işlere denir. Temiz ve düzgün giyinmek, selamı yaygınlaştırmak, güler yüzlü olmak ve ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gidermek bu tür davranışlara örnek verilebilir.

* Vacip kavramı, sadece Hanefi mezhebinde kullanılmaktadır. Diğer mezheplerde vacip kavramı yoktur.

Oruç, birey ve toplum açısından önemli bir ibadettir. Bu ibadet, kişiyi Allah'a (c.c.) yakınlaştırır. Gün boyunca bir şey yemeyen ve içmeyen insan, iradesine hâkim olmayı öğrenir. Sabırlı, anlayışlı bir insan olmaya yönelir. Aç ve susuz kalmanın ne kadar zor olduğunu kavrayarak fakirlerin durumunu ve çektiği zorlukları daha iyi anlar. Bütün bunlar da onu; cömert, merhametli ve yardımsever bir insan olmaya yönlendirir. Oruç, sağlık açısından da faydalı bir ibadettir. Yıl boyunca midesi yorulan insan, ramazan günlerinde midesini dinlendirir. Vücut böylece daha dinç ve sağlıklı hâle gelir.

Ramazan ayında insanlar teravih namazlarında, iftarlarda bir araya gelirler. Bu durum onların kaynaşmasına; aralarındaki sevgi, dostluk ve kardeşlik bağlarının kuvvetlenmesine vesile olur. Ramazan ayında yapılan hayırlar, verilen sadaka ve fitreler, zekâtlar yoksulların sevinmesini sağlar. Onların, ihtiyaçlarını karşılamalarına katkıda bulunur. Toplumda paylaşma, yardımlaşma ve dayanışmayı artırır.

Etkinlik

Hak'tan bize geldi ihsan
Müşkil işler oldu âsan
Bu gecemiz ibtidâdır
Ey mâh-ı sultan merhaba

Hakk'ın bize ihsanısın
Hem ayların sultânısın
Sen bir saâdet kânısın
Ey mâh-ı sultan merhaba

Ramazan Manileri, s. 43.

Hak: Allah

müşkil: Zor, sıkıntı,

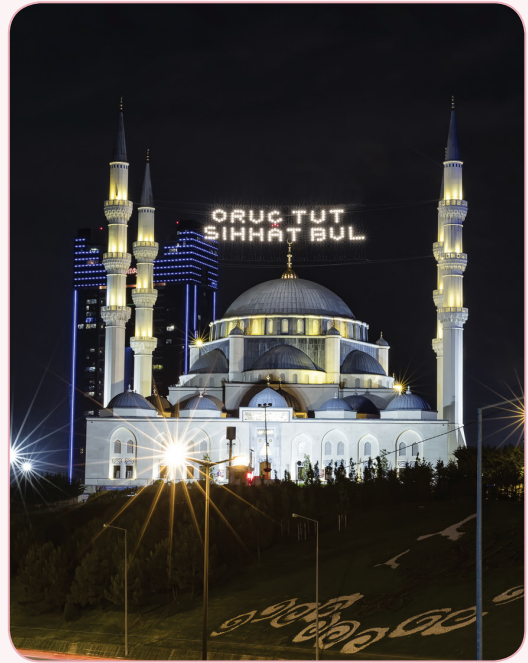
âsan: Kolay.

ibtida: İlk, başlangıç.

mâh-ı sultan: Ayların sultanı.

ihsan: İyilik, güzellik.

saadet: mutluluk

Görsel 2.3: Oruç tutmak sağlıklı yaşama-mıza katkıda bulunur.

Sizin çevrenizde, ramazan ayında diğer zamanlardan farklı olarak neler yapılmakta, toplumda ne gibi değişiklikler görülmektedir? Gözlem ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. RAMAZAN VE ORUÇLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Düşünelim-Hazırlanalım

İftar ve sahur kavramları hakkında neler biliyorsunuz?

Ramazan ayı ve oruçla ilgili bilinmesi gerekli olan bazı kavramlar vardır. Bunların başlıcaları; sahur, imsak, iftar, teravih ve fitredir.

Sahur: Oruç tutan Müslümanların, imsak vaktinden (tan yerinin ağarmasından) önce yedikleri yemeğe sahur denir. Bu yemeğin yendiği vakit de sahur vakti olarak adlandırılır.¹

Sahura kalkmak, orucun daha kolay tutulmasına katkı sağlar. Oruç tutmak için sahura kalkmak Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetidir. Peygamberimiz (s.a.v.), sahura kalkmış ve bizlere de böyle yapmayı tavsiye etmiştir. Bir hadisinde, **“Sahur yemeği yiyiniz. Çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.”**² buyurmuştur.

İmsak: Oruca başlama zamanını ifade eder. Oruçlu kimsenin, ikinci fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar ibadet etmek maksadıyla yeme, içme gibi bazı bedensel ihtiyaçlardan uzak durmasına imsak denir.³ İmsak vaktiyle birlikte artık oruç başlamıştır. Dolayısıyla oruçlu kişi, imsak vaktinden iftar zamanına kadar bir şey yemez.

İftar: Oruç tutan bir kimsenin, güneşin batıp akşam vaktinin girmesiyle beraber yiyip içmeye başlamasına, başladığı orucu bitirmesine denir.⁴ Peygamberimiz (s.a.v.), **“Oruçlunun, iki sevinci vardır. Birisi iftar anındaki sevinci, diğeri de Rabb’ine kavuştuğu andaki sevincidir.”**⁵ buyurmuştur.

Görsel 2.4: Ramazan ayında zaman zaman toplu iftarlar yapılır.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 320.

2. Buhârî, Savm, 20; Müslim, Sıyam, 45.

3. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 168.

4. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 159.

5. Buhârî, Savm, 9; Müslim, Sıyam, 163.

Not Edelim

İftar vaktinde dua etmek, Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetidir. Yapabileceğimiz çeşitli iftar duaları vardır. Peygamberimiz (s.a.v.) iftarda bazen şöyle dua etmiştir: “**Allâhümme leke sumtû ve alâ rızkıke eftartü. (Allah’ım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım.)**”

Ebu Davud, Sıyam, 22.

Bizler de şu şekilde bir iftar duası okuyabiliriz: “Allah’ım! Senin rızan için oruç tuttum. Sana inandım, sana güvendim. Senin verdiğin rızıklarla orucumu açıyorum. Hamdolsun verdiğin nimetlere, sağlık ve afiyete.”

Teravih: Ramazan ayında, yatsı namazından sonra kılınan sünnet bir namazdır. Bu namaz, ülkemizde yirmi rekât olarak kılınmaktadır. Teravih namazı evde ya da camide, tek başına veya camilerde cemaatle kılınabilir. Oruç tutanlar ve bir mazereti sebebiyle oruç tutamayanlar da teravih namazını kılabilirler. Teravih namazı, iki rekâta bir ya da dört rekâta bir selam verilerek kılınabilir.

Fitre: Gücü yeten Müslümanların, sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere vermekle yükümlü oldukları sadakadır.¹ Bu sadakaya **fıtır sadakası** da denilmektedir. Ekonomik gücü yerinde olan her Müslüman’ın, ramazan ayında fitre vermesi vaciptir. Küçük çocukların fitrelerini anne babaları verir. Fitrenin miktarı, bir fakirin, sabah ve akşam bir günlük yiyeceği ya da onun karşılığı para kadardır. Fitrenin, bayram namazına kadar muhakkak verilmesi gerekir.

Abdullah b. Abbas (r.a.) şöyle demiştir: “**Resulullah (s.a.v.) hem oruçluyu (işlediği) faydasız fiillerden ve (söylediği) kötü sözlerden temizlemek hem de fakirlere gıda olmak üzere fıtır sadakası vermeyi emretti. Artık kim bunu bayram namazından önce öderse o, makbul bir sadakadır. Kim de bunu bayram namazından sonra verirse o, başka vakitlerde verilen sadakalardan birisi olur.**”²

Etkinlik

İftar ya da teravihle ilgili bir anınızı aşağıya yazınız. Yazdığınız anıyı arkadaşlarınıza okuyunuz.

.....

.....

.....

.....

.....

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 99.

2. Ebu Dâvûd, Zekât, 18; İbn-i Mâce, Zekât, 21.

3. KÜLTÜRÜMÜZDE RAMAZAN VE ORUÇ

Düşünelim-Hazırlanalım

“Tekne orucu” ne demektir?

Kültürümüzde ve toplumumuzda, ramazan ayında gelenek hâline gelen bazı uygulamalar vardır. Mukabele okuma, Hırka-i Şerif ziyareti, camilere mahya asılması, diş kirası ve tekne orucu bunlardan başlıcalarıdır.

Mukabele: Genellikle cami ve mescitlerde, Kur’an’ı güzel okuyan bir kimsenin Kur’an’ı okuması ve diğer kişilerin de okunan Kur’an’ı takip etmesine denir. Ramazan ayı boyunca camilerde veya evlerde toplanan Müslümanlar, Kur’an’dan her gün bir cüz okurlar. Ramazan ayı sonunda da Kur’an’ı baştan sona okuyup bitirmiş olurlar. Buna **hatim** denir.

Hırka-i Şerif Ziyareti: Peygamberimizin (s.a.v.) vasiyeti üzerine Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Ali’nin (r.a.), Yemen’deki Karan köyüne giderek Veysel Karani’ye hediye ettiğine inanılan krem rengindeki yünlü kumaştan dokunan hırkaya Hırka-i Şerif denir.¹

Hırka-i Şerif, İstanbul’daki Hırka-i Şerif Camii’nde korunmaktadır. Her yıl ramazan ayında ziyarete açılan bu hırka, birçok Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir. Hırka-i Şerif, ramazan ayının ilk haftasından arefe gününe kadar halkın ziyaretine açık tutulmaktadır.

Mahya: Birden çok minaresi bulunan camilerde, özellikle ramazan aylarında minareler arasına yazılan dinî içerikli ışıklı yazıya denilmektedir. Ramazan ayında, bu ayın ve orucun önemini ifade eden sözlerin, ayet ve hadislerin ya da önemli dinî mesajların yazılı olduğu mahyalar camilerimizi süslemektedir.

Görsel 2.5: Ramazan ayında daha çok Kur’an okunur.

Görsel 2.6: Ramazanda camiler mahyalarla süslenir.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s.134.

Not Edelim

Ramazan bir kutlu aydır,
Bu ay on bir aydan yeğdir.
Camilerde mahya yapmak,
Ramazana mahsus şeydir.

Ramazannâme, s. 139.

yeğdir: Üstündür, değerlidir.
mahsus: Özgü, özel.

Diş Kirası: Dinimizde ve kültürümüzde, ramazan ayında yoksulların iftara çağırılması ve onlara yemek yedirilmesi teşvik edilmiştir. İşte iftara davet edilen yoksullara, yemek yendikten sonra ev sahibi tarafından verilen para, hediye gibi şeylere diş kirası denilmektedir. Diş kirası, ev sahibinin cömertliğinin bir göstergesi sayılmaktadır. Eski zamanlarda daha yaygın olan bu gelenek; müminler arasında sevgi, saygı ve dayanışma gibi güzel duyguları güçlendirmekteydi.

Tekne Orucu: Ramazan ayında büyüklere özenen çocukların, sabahtan öğlene kadar ya da öğleden akşama kadar veya daha kısa bir süre için oruç tutmalarına tekne orucu denir. Büyüklerin küçükleri oruca alıştırmak için izin verdikleri bu oruç türü, dinen oruç sayılmasa da faydalı bir uygulama olarak kabul edilmektedir.

Ramazan ayı dışında tutulan oruçlar da vardır. Bunlardan biri, muharrem orucudur. Hz. Peygamber (s.a.v.), muharrem ayını "Allah'ın ayı" olarak nitelendirmiş ve bu ayda oruç tutmanın sevap olduğunu ifade etmiştir. Bununla ilgili bir hadisinde, "**Ramazan orucundan sonra tutulan en faziletli oruç, Allah'ın ayı muharremde tutulan oruçtur.**"¹ buyurmuştur.

Muharrem ayının onuncu gününe **aşure günü** denir. Aşure gününün öncesi ve sonrası da dâhil olmak üzere muharrem ayının 9, 10 ve 11. günü oruç tutmak sünnettir. Ayrıca aşure gününde aşure yapıp dağıtmak da toplumumuzda gelenek hâline gelmiştir.

Görsel 2.7: Muharrem ayında aşure pişirip komşulara dağıtmak gelenek hâline gelmiştir.

1. Müslim, Sıyam, 6.

Etkinlik

Yavrucuğum,
Yarın Ramazan.
Orucunu tutar mısın?
Sonra bana satar mısın?
Elbette babacığım,
Orucumu tutarım,
Anlaşırsak satarım.
Peki kaçta satarsın?
Önce sen söyle,
Fakat ucuza vermem!
Helal olsun on liram,
Ne dersin balam?
Olmaz.

Yavrucuğum etme naz.
Ne nazı babacığım?
Daha fazla veren varmış.
Ne kadar?
En az on katı.
Veremem o fiyatı.
Kim söyledi bunu sana?
Dedem anlattı bu sabah.
Anlamadım bu işi
Kimmiş bu cömert kişi?
Allah!

*Ahmet Mahir Pekşen,
Sevgi Dünyası, s. 26*

Defterinize, yukarıdaki şiirde anlatılan olayı anlatan bir hikâye yazınız. Yazdığınız hikâyeyi arkadaşlarınıza okuyunuz. Şiirde verilmek istenen mesaj nedir? Açıklayınız.

4. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. DAVUD (A.S.)

Düşünelim-Hazırlanalım

Hiz. Davud (a.s.) kimdir? Onun hakkında neler biliyorsunuz?

Hiz. Davud (a.s.), Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve hakkında bilgi verilen peygamberlerden biridir. O, Kudüs'te doğmuş ve bu şehirde yaşamıştır. Yüce Allah (c.c.), Hiz. Davud'u (a.s.) İsrailoğullarına peygamber olarak göndermiştir. Aynı zamanda Hiz. Davud'a (a.s.) Zebur adlı ilahi kitabı vermiştir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"Biz Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve (nitekim) İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, esbâta (torunlara), İsa'ya, Eyyüb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Davud'a da Zebur'u verdik."**¹

Yüce Allah (c.c.), Hiz. Davud'a (a.s.) peygamberliğin yanı sıra hükümdarlık da vermiştir. Böylece ona lütufta bulunmuştur. Bu konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulur: **"...Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi, dilediği ilimlerden ona öğretti..."**²

Allah (c.c.); dağları, kuşları Hiz. Davud'un (a.s.) emrine vermişti. Sabah akşam, dağlar ve kuşlar Hiz. Davud (a.s.) ile birlikte Allah'ı (c.c.) tespih ederdi. Hiz. Davud (a.s.) güzel sesiyle Zebur'u okurken kuşlar ağaçlara konar ve hep birlikte Allah'ı (c.c.) zikrederdi. Bu husus bir ayette şöyle belirtilir: **"... Davud ile birlikte Allah'ı tespih etmeleri için dağları ve kuşları onun emrine verdik. Bunları yapan biz idik."**³

1. Nisâ suresi, 163. ayet.

2. Bakara suresi, 251. ayet.

3. Enbiyâ suresi, 79. ayet.

Hz. Davud (a.s.), demircilik sanatını iyi biliyordu. O, demirden zırhlar yapıp satar ve geçimini kendi elinin emeğiyle sağlardı. Ayrıca yaptığı zırhlarla ordusunu da güçlendirmişti. Bununla ilgili olarak Sebe suresinde şöyle buyrulur: **“Andolsun Davud’a tarafımızdan bir lütf verdik ‘Ey dağlar! Kuşların eşliğinde onunla birlikte tesbih edin.’ dedik ve zırhlar yap, işçilikte ölçüyü tuttur, diye demiri ona yumuşattık...”**¹ Başka bir ayette de **“Ona savaş sıkıntılarınızdan sizi koruması için zırh yapmayı öğrettik. Artık şükredek misiniz?”**² buyrulur.

Görsel 2.8: Hz. Davud (a.s.), Kudüs’te doğmuş ve yaşamıştır.

Hz. Davud (a.s.), günahlardan kaçınma konusunda son derece titiz davranırdı. Allah’ı (c.c.) çok zikreder, Rabb’ine (c.c.) ibadet etmeyi çok severdi. İbadet esnasında dünyaya ait işlerden tamamen uzaklaşırdı. İbadet esnasında onun yanına kimse giremezdi. İbadetini bitirince de divan kurar, halkın sorunlarıyla ilgilenirdi.³ Hz. Davud (a.s.), ibadet konusunda son derece titizdi. Nafile ibadete de çok önem verirdi. O, gündüzleri bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Peygamberimiz (s.a.v.) onun bu ibadetini şu şekilde övmüştür: **“Allah’ın en sevdiği namaz, Davud’un namazı; Allah’ın en sevdiği oruç da Davud’un orucudur.”**⁴ Davud Peygamber (a.s.), geceleri, namaz kılıp Allah’a (c.c.) ibadet ederek değerlendirirdi. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) haber verdiğine göre Hz. Davud (a.s.) gecenin yarısında uyurdu. Üçte birinde kalkıp namaz kılar, sonra kalan kısmında da yine uyurdu.⁵

Etkinlik

“Kendisiyle birlikte tesbih etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Davud’un emrine verdik. Onların her biri Allah’a yönelmişlerdi.

Biz Davud’un mülkünü güçlendirdik, ona hikmet ve hakla batılı ayıran söz (hüküm verme) yeteneği verdik.”

“Davud’a Süleyman’ı bağışladık. O ne güzel kuldu! Şüphesiz o, Allah’a çok yönelen bir kimse idi.”

Sâd suresi, 18-20 ve 30. ayetler.

Yukarıdaki ayetlerde, Hz. Davud’un (a.s.) hangi özelliklerinden söz edilmektedir? Belirleyiniz.

1. Sebe suresi, 10-11. ayetler
2. Enbiyâ suresi, 80. ayet.
3. Taberî, Tarih-i Taberî, C 1, s. 505.
4. Buhârî, Teheccüd, 7.
5. bk.Buhârî, Teheccüd, 7, Enbiyâ, 38.

5. BİR DUA TANIYORUM: RABBENÂ DUALARI VE ANLAMI

Rabbenâ duaları, Kur'an-ı Kerim'de yer alan iki güzel duadır. Bu dualar; namazların sonunda oturuş bölümünde, selam vermeden önce okunur. Ayrıca Rabbenâ dualarını günün her saatinde, her zaman okuyabiliriz. Çünkü bunlar; kendimiz, anne babamız ve tüm insanlar için iyilik ve güzellik dilekleri içeren dualardır. Rabbenâ duaları, kutsal kitabımızdaki Bakara suresinin 201. ayeti ile İbrahim suresinin 41. ayetinde yer almaktadır.

RABBENÂ DUALARI

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ
رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

OKUNUŞU

Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve fil âhireti haseneten ve kınâ azâbenâr.

Rabbenâğfirlî velivâlideyye velil mü'minîne yevme yekûmül hisâb.

ANLAMI

Rabb'imiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.

Rabb'imiz! Beni, annemi, babamı ve bütün müminleri hesap gününde bağışla.

Etkinlik

Rabbenâ dualarının anlamı üzerinde düşününüz. Bu dualarda Allah'tan (c.c.) neler istenmektedir? Listeleyiniz.

Listelediğiniz hususları arkadaşlarınızınkini ile karşılaştırınız.

.....
.....
.....

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

1. Ramazan ayı, dinimizde ve kültürümüzde neden önemlidir? Söyleyiniz.
2. Farz ve vacip kavramlarının anlamlarını açıklayınız.
3. Peygamberimiz (s.a.v.), iftarda nasıl dua etmiştir? Söyleyiniz.
4. Orucu bozan başlıca durumlar nelerdir? Belirtiniz.
5. Davud Peygamber'in (a.s.) hayatı hakkında bilgi veriniz.
6. Dua nedir? Tanımlayınız.
7. Orucun birey ve toplum açısından ne gibi faydaları vardır? Örnekler veriniz.
8. Bin aydan daha hayırlı olan ve Kur'an'ın indirildiği gece aşağıdakilerden hangisidir?
A. Kadir Gecesi
B. Mevlit Kandili
C. Berat Gecesi
D. Miraç Gecesi
9. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sözlerine, davranışlarına ve sahabilerin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasına denir.
A. Müstehap
B. Farz
C. Sünnet
D. İbadet
10. Oruç tutan bir kimsenin, güneşin batıp akşam vaktinin girmesiyle birlikte yiyip içmeye başlamasına ve başladığı orucu bitirmesine ne denir?
A. İftar
B. İmsak
C. Sahur
D. Teravih
11. Aşure hangi gündür?
A. Muharrem ayının 15. günü
B. Ramazan ayının 10. günü
C. Ramazan ayının 27. günü
D. Muharrem ayının 10. günü
12. Allah'ın (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de kesin ve açık bir şekilde yapılmasını emrettiği iş ve davranışlara ne denir?
A. Vacip
B. Farz
C. Sünnet
D. Müstehap

13. Hz. Davud (a.s.) hakkında aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A. Bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı.
- B. Mekke'de doğmuş ve orada yaşamıştır.
- C. Demiri eritip zırh yapma sanatını öğrenmiştir.
- D. Kendisine Zebur adlı ilahi kitap verilmiştir.

14. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen ifadelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

- Genellikle cami ve mescitlerde, Kur'an'ı güzel okuyan bir kimsenin Kur'an'ı okumasına ve diğer kişilerin de okunan Kur'an'ı takip etmesinedenir.
- Ramazan ayı boyunca camilerde veya evlerde toplanan Müslümanlar, Kur'an'dan her gün bir cüz okurlar. Ramazan ayı sonunda da Kur'an'ı baştan sona okuyup bitirmiş olurlar. Buna denir.
- Dinimizin yapılmasını hoş gördüğü, tavsiye ettiği ama zorunlu kılmadığı iş ve davranışlara denir.
-, gücü yeten Müslümanların, sağlıklı olmalarının bir şükürü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere vermekle yükümlü oldukları sadakadır.
- namazı, ramazan ayında, yatsı namazından sonra kılınan sünnet bir namazdır.
- Birden çok minaresi bulunan camilerde, özellikle ramazan aylarında, minareler arasına yazılan dinî içerikli ve ışıklı yazıya denilmektedir.
- Ramazan ayında büyüklere özenen çocukların, sabahtan öğlene kadar ya da öğleden akşama kadar veya daha kısa bir süre için oruç tutmalarına denir.

3. ÜNİTE

ADAP VE NEZAKET

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Türk Dil Kurumunun Genel Ağ sayfasından Büyük Tükçe Sözlük'ü bulunuz. Bu sözlükten; adap, edep ve nezaket kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
2. Beş nezaket kuralı öğrenerek bunları defterinize yazınız.
3. Peygamberimizin (s.a.v.) güzel ahlaklı olmayı ve güzel söz söylemeyi konu edinen iki hadisini bularak sınıfınızda okuyunuz.
4. Toplumsal ilişkilerde nezaket kurallarına uymanın önemi nedir? Aile büyüklerinizle konuşup öğreniniz.
5. Genel Ağ, peygamberler tarihi, İslam ansiklopedisi gibi kaynaklardan, Hz. Lokman (a.s.) hakkında bir araştırma yapınız.

1. NEZAKET KURALLARI

Düşünelim-Hazırlanalım

Günlük hayatta, uymaya en çok özen gösterdiğiniz görgü kuralları hangileridir? Söyleyiniz.

İnsan, toplumsal bir varlıktır ve bir toplum içerisinde başkalarıyla birlikte yaşar. Toplumun bir ferdi olarak her insanın günlük hayatta uyması gerekli bazı kurallar vardır. Bu kuralların bir kısmı dinî, bir kısmı ahlaki, bir kısmı da hukuksal olabilir. Nezaket kuralları, töreler, örf ve âdetler vb. de genel olarak toplumsal hayatta uyulması gerekli kuralları ifade eder. İster dinî ister ahlaki olsun, toplumsal kurallara uymayan kimseler, toplum tarafından kınanır ve dışlanırlar. O hâlde her insan, içinde yaşadığı toplumda önem verilen kuralları iyi bilmeli ve bunlara uymaya özen göstermelidir.

Görsel 3.1: Toplumsal hayatta başkalarıyla iletişim ve ilişki kurmak bir zorunluluktur.

Toplumsal ilişkilerde en çok dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de nezaket kurallarına uymaktır. **Nezaket kuralları**; toplumda, insanlar arası ilişkilerde uyulması gerekli incelik kurallarını, davranış kalıplarını, adap ve âdetleri ifade eder.¹ Nezaket kuralları, “âdâb-ı muâşeret” olarak da adlandırılır. Buna göre nezaket ve adap kavramlarının anlamları arasında sıkı bir

1. TDK Türkçe Sözlük, s. 1472.

bağ vardır. **Adap**; töre, yol, yordam, yöntem gibi anlamlara gelir. Bu kavram aynı zamanda; en iyi hâl ve hareketleri, ölçülü davranışları, kişiler arasındaki iyi ilişkileri düzenleyen kuralları ve toplumda uyulması gereken görgü kurallarını ifade etmek için kullanılır. Dinin ve aklın beğendiği, insanın söz ve davranışlarında başkaları tarafından takdir edilmesini, her türlü hata ve kusurdan korunmasını sağlayan ve ona üstün meziyetler kazandıran ahlaki davranışlar da adap kavramıyla ifade edilir.¹

Toplumsal hayatta başkalarıyla ilişki ve iletişim kurmak bir zorunluluktur. Başkalarıyla ilişkilerimizi doğru, sağlıklı ve faydalı bir şekilde sürdürmenin yolu ise öncelikle nezaket kurallarına uymaktan geçer. O hâlde bizler çevremizdeki insanlarla ilişkilerimizde kibar olmaya ve nezaket kurallarına uymaya her zaman önem vermeliyiz.

İslam dininde güzel ahlaka büyük bir önem verilir. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde, **“Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”**² buyurarak bu konunun önemini vurgulamıştır. Zaten Allah (c.c.) da Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Peygamber’e (s.a.v.) hitaben, **“Muhakkak ki sen yüce bir ahlak üzeresin.”**³ buyurarak onun güzel ahlakından övgüyle söz etmiştir. Hiç şüphesiz, güzel ahlaklı bir insanın başkalarıyla ilişkilerinde en çok dikkat etmesi gereken hususlardan biri de nezaket kurallarına uymaktır.

Yüce kitabımız Kur’an’da, bizleri nezaket kurallarına uymaya teşvik eden birçok ayet bulunur. Bu ayetlerden birinde, **“Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yer yüzünde böbürlenerek yürüme! Çünkü Allah hiçbir kibirleneni, övüngeni sevmez.”**⁴ buyrulur. Böylece başkalarını küçümsemenin, insanlara surat asmanın, böbürlenmenin, kibirli davranmanın nezaket kurallarına aykırı olduğuna dikkat çekilir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) hayatı boyunca güzel ahlaklı bir insan olmaya ve nezaket kurallarına uymaya önem vermiştir. O, çevresindeki insanlarla her zaman iyi ilişkiler içinde olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) birçok hadisinde bizleri de başkalarıyla iyi geçinmeye, çevremizdeki insanları rahatsız edecek söz ve davranışlardan kaçınmaya teşvik etmiştir. Örneğin, bir hadisinde, **“Müslüman, başkaları ile hoş geçinen ve kendisi ile hoş geçinilen kimsedir. Geçimsiz kimsede hayır yoktur.”**⁵ buyurmuştur.

Not Edelim

Güzel söylemek ve güzel konuşmak bir nezaket kuralıdır. Aynı zamanda sevaptır. Peygamberimiz (s.a.v.) de bir hadisinde şöyle buyurur: **“Güzel söz sadakadır.”**

Buhârî, Edeb, 34; Müslim, Zekât, 56.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 6.
2. İmam Malik, Muvatta, Hüsnü'l- Hulk, 8.
3. Kalem suresi, 4. ayet.
4. Lokman suresi, 18. ayet.
5. Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 2, s. 400.

Etkinlik

Nezaket kurallarına uyulmayan ortamlarda ne gibi sorunlar yaşanabilir? Sınıfınızda beyin fırtınası yapınız.

Toplumsal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesinde nezaket kurallarının rolü nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.2: Başkalarının özel eşyalarına ve kişisel mahremiyetine saygılı olmak gerekir.

Peygamberimiz (s.a.v.) edep, nezaket ve hayâ üzerinde önemle durmuştur. Bununla ilgili bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“İnsanların, peygamberlerden öğrenedikleri sözlerden biri de ‘Utanmadıktan sonra dilediğini yap!’ sözüdür.”**¹ Başka bir hadisinde de **“İman, yetmiş küsur derecedir. En üstünü, ‘Lâ ilâhe illallah (Allah’tan başka ilah yoktur.)’ sözüdür, en düşük derecesi de rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmaktır. Hayâ (utanmak) da immandandır.”**² buyurmuştur.

Müslüman, Hz. Peygamber’i (s.a.v.) kendisine örnek almalıdır. Güzel ahlaklı, dürüst, güvenilir, tatlı dilli, kibar, anlayışlı ve nezaket kullarına uyan bir insan olmaya önem vermelidir. Evde, okulda, camide, sosyal mekânlarda vb. her ortamda nezaket kurallarına titizlikle uymalıdır. Toplumsal ilişkilerde en çok dikkat edilmesi gereken görgü ve nezaket kurallarından biri de kişisel mahremiyete yani özel yaşamın gizliliği hakkına saygı göstermektir.

Her insanın, kendisine ait özel bir hayatı vardır. Mesela kişinin aile ilişkileri, mektupları, elektronik postaları, günlüğü, telefon görüşmeleri, fotoğrafları vb. özel hayat kapsamında değerlendirilir. Başkalarının özel hayatına ve kişisel mahremiyetine saygısızlık etmek dinî açıdan günah, yasal açıdan ise suçtur. Bu nedenle her Müslüman, dinî ve hukuki kurallara uyma konusunda duyarlı olmalı, kişisel mahremiyete saygı göstermelidir.

Yüce kitabımız Kur’an’da, nezaket kurallarına uymayı ve kişisel mahremiyete saygılı olmayı öğütleyen çeşitli ayetler bulunur. Örneğin, Rabb’imiz (c.c.) bir ayette bizlere şöyle bir öğüt verir:

1. Buhârî, Enbiyâ, 54; Ebu Dâvûd, Edeb, 6.

2. Buhârî, İman, 3; Müslim, İman, 57, 58.

“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip ev halkına selam vermeden içeri girmeyin. Bu sizin için daha iyidir. Herhâlde düşünüp anlarsınız.”¹ Nezaket kurallarına uymaya ve kişisel mahremiyete saygılı olmaya her zaman büyük önem veren Peygamberimiz (s.a.v.) de bir hadisinde şöyle buyurur: **“İzin almadan bir kimsenin evinin içine bakmak helal değildir.”**²

Her insan, özel hayatının gizli kalmasını ister. Bu sebeple kişisel mahremiyetin yani özel hayatın gizliliği hakkı hem birey hem de toplum açısından büyük önem taşır. Kişilerin özel hayatının ve sırlarının araştırılıp ortaya çıkarılması, bireyleri mutsuz ve huzursuz eder. Bu durum aynı zamanda toplumda barış, huzur ve kardeşlik ortamına da zarar verir. Bu gibi olumsuzluklara neden olmamak için kişisel mahremiyete ve özel hayatın gizliliği hakkına saygı duyulmalıdır. Bu konuda dikkat edilecek hususlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- ◆ Evimizde kardeşlerimizin ve ebeveynlerimizin odasına izin almadan girmemeliyiz.
- ◆ Başkalarının konuşmalarını ve telefon görüşmelerini dinlememeliyiz.
- ◆ Başkalarına ait elektronik postaları okumamalıyız.
- ◆ Başkalarına ait özel eşyaları karıştırmamalıyız.
- ◆ Başkalarının evine veya odalarına izinsiz girmemeli, gerekirse geri dönmeliyiz. Bu konuda Yüce kitabımız Kur'an'ın, **“...Eğer size ‘Geri dönün!’ denilirse hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah yaptıklarınızı bilir.”**³ ayetini kendimize ilke edinmeliyiz.
- ◆ Başkalarına zarar vermemeli, kimseye eziyet etmemeli, kimsenin kusurunu araştırmamalıyız. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), bu konuyla ilgili bir hadisinde şöyle buyurur: **“...Müslümanlara eza vermeyin, onları kınamayın, kusurlarını araştırmayın. Zira kim, Müslüman kardeşinin kusurunu araştırırsa Allah da onun kusurunu araştırır...”**⁴
- ◆ Herhangi bir şekilde, başkalarının sırlarını, kusur ve ayıplarını biliyorsak bunları kimseye anlatmamalıyız.

Görsel 3.3: Başkalarının evine izinsiz girmek nezaket kuralıdır.

Etkinlik

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **“Her kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allah da onun kıyamette bir ayıbını örter.”**

Tirmizî, Birr, 19.

1. Nur suresi, 27. ayet.
2. Tirmizî, Salât, 148.
3. Nûr suresi, 28. ayet.
4. Tirmizî, Birr, 85.

Toplumsal ilişkilerde uyulması gerekli bazı görgü ve nezaket kuralları:

- ◆ Büyüklere saygılı olmak, küçükleri sevmek ve korumak.
- ◆ Farklı fikirlere ve inançlara saygılı olmak.
- ◆ Çevre temizliği konusunda duyarlı olmak.
- ◆ Başkalarına ait eşyaları izinsiz kullanmamak.
- ◆ İyilik yapmaya önem vermek, yardımsever ve misafirperver olmak.
- ◆ Gerekli durumlarda teşekkür etmek veya özür dilemek.
- ◆ Dürüst olmak, verilen sözü tutmak, yalan söylememek.
- ◆ Akraba, komşu, arkadaş ve hasta ziyaretlerine önem vermek.
- ◆ Başkalarına ait fotoğrafları, özel bilgileri sosyal medyada paylaşmamak.

2. SELAMLAŞMA ADABI**Düşünelim-Hazırlanalım**

Siz, çevrenizdeki insanlarla selamlaşmak için daha çok hangi ifadeleri kullanırsınız?

Toplumsal hayatta dikkat edilmesi gerekli başlıca nezaket kurallarından biri, selamlaşma adabıdır. Selamlaşma, iki insanın, birbirine iyi dileklerini iletmeleri olarak tanımlanabilir. Biriyle karşılaşıldığında, karşılaşılan kişiyle konuşmadan önce ona selam vermek, temel nezaket ve görgü kuralıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde, “**Selam, kelamdan öncedir.**”¹ buyurmuştur. Atalarımız da “Önce selam, sonra kelam (konuşmak).” sözüyle selamlaşmaya verdikleri önemi ifade etmişlerdir.

İnsanlar arasındaki iletişim selamla başlar. Birbiriyle karşılaşan iki insan önce selamlaşır; sonra da konuşur ve tanışır. Selamla başlayan bu iletişim, kişiler arasında dostluk ve kardeşlik ilişkisine kadar uzanacak bir yol olur. Okulda, çarşıda, pazarda, camide selamlaşma ile başlayan insan ilişkileri, zamanla gelişerek dostluğa ve kardeşliğe dönüşür.

Görsel 3.4: Allah'ın (c.c.) “es-Selam” isminin yazılı olduğu bir hat

1. Tirmizî, İsti'zan, 11.

Selamlaşma; sevginin, dostluğun, arkadaşılığın, kardeşliğin ilk adıdır. Selamı yaygınlaştırmak aynı zamanda barışın ve kardeşliğin de yaygınlaşmasına katkıda bulunmak anlamına gelir. Birbirimizi sevmek, imanımızın, Müslümanlığımızın gereğidir. Bu sebeple Müslüman olarak bizler, çevremizdeki diğer Müslümanlarla selamlaşmaya önem vermeliyiz.

Yüce dinimiz İslamiyet, selamlaşmaya önem vermemizi istemektedir. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "...Evlere girdiğiniz zaman, birbirinize, Allah katından mübarek ve hoş bir esenlik dileği olarak selam verin. İşte Allah, düşüncesini diye ayetleri size böyle açıklar."² Selamlaşmak, insanların birbirine karşı iyi duygu ve düşünceler beslediğini gösterir. Bu sebeple biri bize selam verdiğinde biz de ona en güzel şekilde karşılık vermeliyiz. Rabb'imiz (c.c.), "Bir selam ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeli ile selamlayın yahut aynı ile karşılık verin..."³ buyurarak bizden bunu istemektedir.

İnsanlarla selamlaşmak aynı zamanda onlar için dua etmektir. Allah'tan (c.c.), karşımızdaki kişiye iyilik, güzellik, esenlik vermesini dilemektir. Dolayısıyla selam verdiğimiz kişiye aynı zamanda dua etmiş oluyoruz. Kendisi için dua ettiğimizi, kendisinin iyiliğini istediğimizi bilen kişi bize yakınlık ve sevgi duyar. Böylece selamlaşmak, insanlar arasındaki ilişkileri geliştirir.

Not Edelim

Günlük hayatta farklı ifadeler kullanarak selamlaşmak mümkündür. Ancak birine selam verirken selamlaşmanın en güzel şekli olan, "Selâmün aleyküm." demek daha güzeldir. Bu ifade, "Selam, esenlik, iyilik, güzellik, hayırlı şeyler senin üzerine olsun." anlamına gelir. Peygamberimiz (s.a.v.), insanlara "Selâmün aleyküm." veya "Es-selâmü aleyküm." diyerek selam vermiştir. Dolayısıyla selam verirken bu ifadeyi kullanmak sünnettir ve bize sevap kazandırır. Biri bize, "Selâmün aleyküm." diyerek selam verdiğinde biz de ona, "Ve aleyküm selam." ifadesiyle karşılık veririz. Böylece karşımızdaki kişiye, "Ben de senin için iyilik, güzellik, hayır ve esenlik dilerim." demiş oluyoruz.

Günlük yaşantımızda "Selâmünaleyküm." ifadesinin anlamını karşılamamakla birlikte iyi dileklerimiz için "günaydın", "merhaba", "hayırlı sabahlar", "iyi günler" ifadelerini de kullanmaktayız. Örneğin, sabahleyin uyandığımızda anne, baba ve kardeşlerimize; "günaydın, hayırlı sabahlar vb." ifadelerle iyi dileklerimiz belirtebiliriz. Sabahleyin okula geldiğimizde de arkadaşlarımızı, "günaydın, merhaba, iyi günler" vb." ifadeleri söyleyerek selamlayabiliriz. Alışveriş için girdiğimiz bir markete, "Selâmün aleyküm." veya "Hayırlı işler." diyerek selam verebiliriz. Apartman merdivenlerinde ya da sokakta karşılaştığımız komşu ve tanıdıklarımızla da "Selâmün aleyküm, merhaba, iyi günler vb." ifadeleri kullanarak selamlaşabiliriz.

2. Nûr suresi, 61. ayet.

3. Nisâ suresi, 86. ayet.

Not Edelim

Selam, Yüce Rabb'imizin (c.c.) en güzel isimlerinden yani Esmâ-i Hüsnâsından biridir. Rabb'imizin (c.c.) bu ismi, her türlü eksiklikten, noksanlıktan uzak olan, yaratmasında kulsuz olan, kullarına güvenlik, barış, esenlik ve sağlık veren vb. anlamına gelir. Allah (c.c.) kullarını hem dünyada hem de ahirette korur. Onları selamete, esenliğe çıkarır.

Dinî Terimler Sözlüğü, s. 327.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), selamlaşmaya çok önem vermiştir. Bizlere de böyle yapmayı tavsiye etmiştir. Örneğin, o, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“İman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe olgun bir imana sahip olamazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şeyi haber vereyim mi? Aranızda selamı yayınız.”**¹ Başka bir hadisinde de **“İnsanların Allah katında en makbul olanları, selama ilk başlayanlardır.”**² buyurarak selamı önce verenin daha fazla sevap kazanacağını açıklamıştır.

Görsel 3.5: Selamlaşmak, iyi ilişkilerin ilk adımını oluşturur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yanında büyüttüğü Enes'e (r.a.) şöyle nasihat etmiştir: **“Oğlum! Ailenin yanına girdiğinde selam ver ki sana ve ev halkına bereket olsun.”**³ Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), selamlaşmanın aileye bereket ve huzur getireceğini ifade etmiştir.

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.), selamlaşma adabını konu alan bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“Binekte olan yürüyene, yürüyen oturana, sayıca az olan çok olana, küçük büyüğe selam verir.”**

Buhârî, İsti'zân, 5-7; Müslim, Selam, 1.

1. Müslim, İman, 93.
2. Ebu Dâvûd, Edeb, 133.
3. Tirmizî, İsti'zân, 20.

Etkinlik

Verilen örneklerden ve konuda öğrendiğiniz bilgilerden de faydalanarak aşağıdaki satırlara selamlaşma adabıyla ilgili ilke ve kurallar yazınız.

◆ Çevremizdeki insanlarla selamlaşmak bir nezaket kuralıdır.

◆

◆

◆

◆

◆ Selamlaşmak, toplumsal hayatın gereğidir.

3. İLETİŞİM VE KONUŞMA ADABI

Düşünelim-Hazırlanalım

Başkalarıyla iletişim kurarken, konuşurken sizce nelere dikkat edilmesi gerekir?

Allah (c.c.), biz insanlara pek çok güzel özellik ve nimet vermiştir. Bunlardan biri de konuşmaktır. Bizler; duygularımızı, düşüncelerimizi, bilgilerimizi ve hayallerimizi konuşarak başkalarına aktarırız. Rabb'imizin (c.c.) verdiği konuşma nimeti sayesinde çevremizdeki insanlarla iletişim kurarız. İnsanlarla konuşup tanışır, dostluk ve arkadaşlıklarımızı geliştiririz. Onlara, isteklerimizi konuşarak iletiriz.

İnsanlarla iletişimimizde dikkat etmemiz gereken hususların başında, güzel söz söylemek gelir. Güzel söz söylemek, iyi ahlaklı insanda bulunması gereken en önemli özelliklerden biridir. Güzel sözlü kişiler başkaları tarafından sevilirler. Herkes onların yanında olmaktan, onlarla konuşmaktan mutlu olur. Bizler de arkadaşlık edeceğimiz kişilerin güzel sözlü, tatlı dilli olmasını isteriz. Hiçbirimiz kaba ve kırıcı konuşan, kötü sözler söyleyen kişilerle arkadaşlık etmek istemeyiz. Böyle kişilerle konuşmak içimizi karartır, moralimizi bozar. Bu sebeple de kötü sözlü kişilerden uzak durmaya, onlarla yakın olmamaya özen gösteririz.

Not Edelim

Söz, insanın iç dünyasını yansıtır. Güzel düşünen, iyi niyetli olan insanlar güzel ve olumlu konuşurlar. Böyle kişiler, çevrelerine de güzel duygular yayarlar.

Günlük hayatta pek çok insanla konuşuruz. Çevremizdeki kişilerle konuşarak iletişim kurarız. Onlara duygularımızı, düşüncelerimizi, isteklerimizi dil yoluyla aktarırız. Eğer konuşmalarımızda özenli olur, güzel sözler söylemeye önem verirse başkalarına kendimizi daha iyi anlatırız. Onlara duygularımızı ve düşüncelerimizi daha iyi iletiriz. İsteklerimizin daha kolay yerine getirilmesini sağlarız. Karşımızdaki kişiyi daha kolay ikna edebiliriz. Çünkü insanlar güzel sözden etkilenirler. Atalarımız da “Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.” diyerek bu durumu anlatmak istemişlerdir.

Güzel konuşan, güzel söz söyleyen insanlar başkaları üzerinde etkili olabilirler. İnsanların gönüllerine girebilirler. Çevreleriyle sağlıklı bir iletişim kurabilirler. Sonuçta da toplumda saygın bir yer edinebilirler. Bir toplumda insanlar birbirine güzel söz söylerse orada iyi ilişkiler gelişir. Sevgi, saygı gibi güzel duygular yaygınlaşır. Toplumsal hayatta barış, huzur ve güven ortamı hâkim olur. Kötülükler de azalır.

Görsel 3.6: Konuşmalarımızda güzel sözlü ve güler yüzlü olmalıyız.

İnsanlarla iletişimimizde kibar ve nazik olmalıyız. Konuşmalarımızda kibar ifadeler kullanmalıyız. Örneğin, birisinden bir şey isterken “Verir misiniz? Alabilir miyim?” gibi ifadelerle talepte bulunmalıyız. İnsanlardan istekte bulunurken “lütfen” ifadesini sık kullanmalıyız. Bize iyilikte bulunan kişilere teşekkür etmeliyiz. Yanlış bir davranışta bulunduğumuzda, insanları incittiğimizde özür dilemeliyiz. Özür dilemenin insanı küçültmeyeceğini, aksine yücelteceğini unutmamalıyız. Konuşmalarımızda argo, kırıcı, kaba, incitici ifadelerden kaçınmalıyız. Kullandığımız ifadeler başkalarına saygısızlık içermemelidir. Yalan, dedikodu, iftira gibi kötülüklerden uzak durmalıyız.

Etkinlik

İnsanların birbirleriyle iletişim kurarken kullandığı kelimelerden en çok beğendiğiniz ve en çok rahatsız olduğunuz ifadeleri aşağıya yazınız.

En çok beğendiğim ifadeler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

En çok rahatsız olduğum ifadeler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Günümüzde teknoloji çok gelişmiştir. Buna bağlı olarak iletişim imkânları çoğalmış ve farklılaşmıştır. Günümüzün yaygın kullanılan iletişim araçlarından biri de Genel Ağ ve sosyal medyadır. Genel Ağ ve sosyal medyayı kullanırken de özenli olmalıyız. İletişim ve konuşma adabına uymalıyız. Örneğin, sosyal medyada başka insanları küçük düşürücü, hakaret içeren ifadeler kullanmamalıyız. İnsanların görüşlerine, düşüncelerine ve değerlerine saygılı olmalıyız. İnsanların kişilik haklarına saygısızlık olarak değerlendirilebilecek yazışmalardan kaçınmalıyız. İnsanların özel durumlarını içeren paylaşımlarda bulunmamalıyız.

Yüce dinimiz İslamiyet, insanlarla iletişimimizde konuşma adabına uymamızı ve güzel söz söylememizi istemektedir. Güzel sözlü olmanın insanlar arasında iyi ilişkileri geliştireceğini, kötü söz söylemenin ise toplumsal ilişkilere zarar vereceğini belirtmektedir. Rabb'imiz (c.c.), bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de, "**Kullarıma söyle, sözün en güzelini söylesinler. Sonra şeytan aralarını bozar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.**"¹ buyurmaktadır. Başka bir ayette de "**...İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin...**"² buyurarak güzel sözlü olmayı emretmektedir.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), çeşitli hadislerinde güzel söz söylemenin önemini ifade etmiştir. Örneğin, bir hadisinde, "**...Allah'a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun.**"³ buyurmuştur. Başka bir hadisinde de "**Müslüman, elinden ve dilinden diğer Müslümanların emin (güvende) olduğu kimsedir.**"⁴ buyurarak elimizle ve dilimizle başkalarına zarar vermememiz gerektiğini belirtmiştir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yakın dostu Hz. Ebu Bekir (r.a.) de bir sözünde "Kısa ve özlü konuşmanın sırrı, boş konuşmayı terk etmektir."⁵ demiştir. Peygamberimizin (s.a.v.) amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı olan Hz. Ali (r.a.) ise "Dil, yırtıcı bir hayvandır. Serbest bırakılırsa yaralar."⁶ sözüyle konuşmalarımızda dikkatli olmamız gerektiğini belirtmektedir.

1. İsrâ suresi, 53. ayet.

2. Bakara suresi, 83. ayet.

3. Buhârî, Edeb, 31.

4. Buhârî, İman, 4.

5. Ebu Bekir Subaşı, Hz. Ebu Bekir, s. 81.

6. Şerif er-Radî, Nehcû'l-Belâğa, s. 344.

Etkinlik

Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı,
Bal ile yağ ede bir söz.

Kişi bile sözün demini,
Demeye sözün kemini,
Bu cihan cehennemini,
Uçmağ ede bir söz.

Yunus Emre, Divan, s. 110.

Yunus Emre (Temsilî resim)

Yukarıdaki dörtlüklerde hangi mesajlar verilmektedir? Arkadaşlarınızla konuşup bunları belirleyiniz.

ağu: Zehir.

dem: Karar, ayar.

kem: Kötü, fena.

cihan: Dünya.

uçmağ: Cennet.

4. SOFRA ADABI

Düşünelim-Hazırlanalım

“Helal kazanç”, “helal lokma” ifadeleri ne anlama gelir?

İnsan, yemeye ve içmeye ihtiyaç duyan bir varlıktır. O, yemeden ve içmeden hayatını sürdüremez. Dinimiz, her konuda olduğu gibi yeme ve içme konusunda da birtakım ilkeler ortaya koymuş, uyulması gereken ölçüler belirlemiştir. Her Müslüman’ın bunları bilmesi ve ona göre davranması gerekmektedir.

İslam’ın yeme içme konusunda ortaya koyduğu en temel ilke, yenilen ve içilen şeylerin helal olmasıdır. Kumar, faiz, tefecilik, hırsızlık, gasp, hile gibi haram yollardan elde edilen yiyecek ve içecekler dinimize göre haramdır. Allah (c.c.), yeryüzünde insan için pek çok nimet var etmiş, bunların helal ve temiz olanlarından faydalanmamızı istemiştir. Rabb’imiz (c.c.) bir ayette, **“Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.”**¹ buyurmuştur.

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün Sa’d b. Ebi Vakkas’a (r.a.) şöyle nasihat etmiştir:
“Yediklerinin helal olmasına dikkat et ki duaların kabul olsun.”

Taberânî, Mu’cemü’l-Evsat, C 6, s. 310.

1. Bakara suresi, 168. ayet.

Esasen Allah'ın (c.c.) yarattığı temiz ve helal yiyecekler pek çoktur. Bunlar, insanın ihtiyaçlarını karşılaması için yeterlidir. Öyleyse insan, Allah'ın yasakladığı yiyecek ve içeceklere el uzatmamalı, haram yollardan kazanç elde etmeye yönelmemelidir. Her zaman temiz ve helal olana yönelmeli, helal kazanç elde etmek için çalışmalıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “**Hiç kimse, elinin emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir lokma yememiştir. Allah'ın peygamberi Davud da kendi elinin emeğiyle kazandığını yedi.**”¹ buyurarak bize bu konuda yol göstermiştir.

Görsel 3.7: İnsan, helal kazanç elde etmek için alınının teriyle çalışmalıdır.

Yeme ve içme konusunda dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri de israftan kaçınmaktır. Allah (c.c.) bizi bu konuda uyarmakta ve israf edenleri sevmediğini belirtmektedir. Bu konuyla ilgili bir ayette, “**Ey âdemoğulları! Mescide her gidişinizde ziynetinizi takın (güzel ve temiz giyinin). Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü o (Allah), israf edenleri sevmez.**”² Hz. Peygamber (s.a.v.) de bir hadisinde, “**Kibre düşmeden ve israfa kaçmadan (dilediğiniz gibi) yiyin, sadaka verin, harcayın ve giyinin!**”³ buyurarak bizi uarmıştır. Öyleyse bizler, yeme içme konusunda savurganlık etmemeli, israftan kaçınmalıyız. Örneğin, ta-bağımıza yiyeceğimiz kadar yemek almalı, artan yemekleri çöpe atmamalıyız.

1. Buhârî, Büyû, 15.
2. A'râf suresi, 31. ayet.
3. Nesâî, Zekât, 66.

Görsel 3.8: Dinimiz, yiyecekleri israf etmememizi emreder.

Bir şey yerken ve içerken besmele çekip Allah'ın (c.c.) adını anmak da yeme içme konusunda dikkat etmemiz gereken bir husustur. Bize nimetleri veren Allah'tır (c.c.). Onun nimetlerinden yararlanırken Rabb'imizin (c.c.) adını anmak sevaptır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), **“Biriniz yemek yiyeceği zaman ‘Bismillah’ (Allah’ın adıyla) desin. Eğer yemeğin başında besmele çekmeyi unutursa ‘Bismillâhi fî evvelihî ve âhirihi’ (Başında da sonunda da Allah’ın adıyla) desin.”**¹ buyurarak bize tavsiyede bulunmuştur.

Yemeği önünden yemek ve yemek yerken sağ eli kullanmak da sofrada uymamız gereken önemli kurallardan biridir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yemek yerken tabağın içinde elini dolaştıran Ebu Seleme adlı bir çocuk sahabiye şöyle uyarıyordu: **“Oğlum, besmele çek! Sağ elinle ve önünden ye!”**²

Yemeği çok yiyip mideyi tıka basa doldurmamak da sofrada dikkat edilmesi gereken kurallardan biridir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Âdemoğlu, midesinden daha şerli bir kap doldurmamıştır. Ona, belini doğrultacağı kadar birkaç lokma yeterlidir. Eğer daha fazla yemek istiyorsa midesini üçe ayırsın: Üçte birini yemek için, üçte birini su için, üçte birini de nefes almak için ayırsın (Boş bıraksın).”**³

1. Tirmizî, Et'ime, 47.

2. Buhârî, Et'ime, 2, 3.

3. Tirmizî, Zühd, 47.

Bir şey yerken veya içerken oturmak, bir gereklilik olmadıkça ayakta bir şey yememek ve içmemek de sofrada adabındandır. Sofra adabından biri de suyu üç yudumda, dinlene dinlene içmektir. Hz. Muhammed (s.a.v.), “**Suyu... bir solukta içmeyin. İki üç nefeste, dinlene dinlene için...**”¹ buyurarak bu konuda bize öğüt vermiştir.

Not Edelim

Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak da sofrada adabındandır. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda, “**Yemeğin bereketi, yemekten önce ve sonra elleri yıkamaktadır.**” buyurmuştur.

Ebu Davud, Et'ime, 11.

Yemeği bitirdikten sonra yemeği hazırlayanlara teşekkür etmek ve eline sağlık demek, Allah'a (c.c.) hamd etmek yeme içmede dikkat etmemiz gereken hususlardandır. Hz. Muhammed (s.a.v.), “**Yemek yedikten sonra veya bir şey içtikten sonra Allah'a hamd eden kimseden Cenab-ı Hak razı olur.**”² buyurmuştur.

Sofrada uyulması gerekli kurallardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- ◆ Ağızda lokma varken konuşmamak.
- ◆ Yemeğe üflememek.
- ◆ Yemeği aile fertleriyle birlikte yemek.
- ◆ Yemek kaplarının ağzını kapatmak.
- ◆ Yemek seçmemek, yemekler hakkında olumsuz konuşmamak.
- ◆ Yemekte başkalarını tiksindirecek söz ve davranışlardan kaçınmak.

Görsel 3.9: Yemek yerken sofrada adabına uymaya önem vermeliyiz.

1. Müslim, Eşribe, 121.

2. Tirmizî, Kitabu's-Şemâil, s. 209.

Etkinlik

Sofra adabına uygun davranmamız neden gereklidir? Bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. HZ. LOKMAN'DAN (A.S.) ÖĞÜTLER

Düşünelim-Hazırlanalım

“Lokman Hekim” ifadesini daha önce hiç duydunuz mu? Bu ifade ile kim kastedilmektedir?

Kur'an-ı Kerim'de, geçmişte yaşamış peygamberlerin yanı sıra Hz. Meryem, Hz. Zülkarneyn (a.s.), Hz. Üzeyr (a.s.) gibi bazı önemli kişilerden de bahsedilir. Kur'an'da adı geçen ve sözü edilen kişilerden biri de Hz. Lokman'dır (a.s.). Kur'an-ı Kerim'in 31. suresi, Hz. Lokman'ın (a.s.) adını taşımaktadır. 34 ayetten oluşan Lokman suresi, Mekke'de indirilmiştir. Bu surede Hz. Lokman'ın (a.s.) kim olduğundan açıkça bahsedilmez. Ancak onun bazı özelliklerinden ve özellikle de oğluna verdiği güzel öğütlerden söz edilir.

Hz. Lokman'ın (a.s.) oğluna verdiği öğütler, tüm insanlara yönelik çok güzel mesajlar içermektedir. Bu öğütler; iman, ibadet, ahlak ve görgü kurallarıyla ilgilidir. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Lokman'a (a.s.) hikmet verildiği belirtilmektedir. Hz. Lokman'a (a.s.) verilen hikmetin; ilim, üstün kavrama yeteneği, isabetli söz ve davranış, ilim-amel uygunluğu, din konusunda derin bilgi olduğu belirtilmektedir.

Not Edelim

Hz. Lokman (a.s.), hikmet sahibi bir kişi olduğu için Lokmânu'l-Hakîm diye de anılmıştır.

Hz. Lokman (a.s.), diğer özelliklerinin yanı sıra hekimliği ile de ön plana çıkmış ve tanınmıştır. Onun, bütün bitkilerin özünü bildiği söylenmiş ve kendisinden, dertlere şifa olacak reçeteler ve formüller nakledilmiştir.

Ömer Faruk Harman, TDV İslam Ansiklopedisi, “Lokman” maddesi, C 27, s. 206.

Hz. Lokman'ın (a.s.) peygamber olup olmadığı konusunda İslam âlimleri arasında görüş ayrılığı vardır. Ancak yaygın görüş, onun peygamber değil, kendisine hikmet verilen seçkin bir şahsiyet, Allah (c.c.) dostu bir insan olduğu yönündedir.¹

1. Ömer Faruk Harman, TDV İslam Ansiklopedisi, “Lokman” maddesi, C 27, s. 205-206; M. Âsım Köksal, Peygamberler Tarihi, C 2, s. 231-234.

Etkinlik

“Andolsun ki vaktiyle Lokmân’a şu hikmeti vermiştik: ‘Allah’a şükret, O’na şükreden kendi iyiliği için şükretmiş olur; nankörlük eden de bilmelidir ki Allah’ın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, O her türlü övgüye lâyıktır.’

Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah’a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti.

Biz, insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana babana şükret, diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır.

Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorlarsa onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm.

(Lokman, öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır.

Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir.

Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez.

Yürüyüşünde tabii ol, sesini alçalt...”

Lokman suresi, 12- 19. ayetler.

Hz. Lokman’ın (a.s.) oğluna verdiği öğütlerin tüm insanlara yönelik olduğunu düşündüğümüzde, bu öğütlerden günlük hayatımıza yönelik ne gibi ilkeler çıkarabiliriz? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çıkardığımız öğütlere uymak günlük hayatımızda bizlere neler kazandırır? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

6. BİR DUA TANIYORUM: TAHİYYAT DUASI VE ANLAMI

Tahiyyat duası, halk arasında Ettehiyyâtü duası olarak da bilinir. Tahiyyat kavramı, sözlükte; selam vermek, tazimde bulunmak anlamına gelir. Tahiyyat duası, namazların oturuş (kâde) bölümlerinde okunur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Tahiyyat duasını namazlarda okumuştur. Ashabına da Kur'an-ı Kerim'den bir sureyi öğretir gibi öğretmiştir.¹ Tahiyyat duasının okunuşu ve anlamı şöyledir:

TAHİYYAT DUASI

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ﴿١﴾ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ﴿٢﴾ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ﴿٣﴾
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ﴿٤﴾

OKUNUŞU

Ettehiyyâtü lillâhi vessalavâtü vettayyi-
bât.

Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve
rahmetullâhi ve berekâtüh.

Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâ-
lihîn.

Eşhedü enlâ ilâhe illallâh ve eşhedü
enne Muhammeden abdühü ve resûlüh.

ANLAMI

Bütün iyilikler güzellikler, dualar, ibadetler, se-
lamlar Allah içindir.

Ey Peygamber! Allah'ın selamı, rahmet ve be-
reketleri senin üzerine olsun.

Selam, bize ve Allah'ın bütün iyi kullarının
üzerine olsun.

Kesinlikle bilir ve inanırım ki Allah'tan başka
hiçbir ilah yoktur. Yine kesinlikle bilir ve inanırım
ki Hz. Muhammed onun kulu ve elçisidir.

Etkinlik

Tahiyyat duasından ne gibi ilkeler çıkarılabilir? Listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

1. İbn-i Mâce, İkâmetü's-Salât, s. 24.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

1. Nezaket kurallarına niçin uymalıyız? Açıklayınız.
2. Selamlaşma adabı ile ilgili uyulması gereken hususlar nelerdir? Söyleyiniz.
3. Başkalarıyla iletişimde dikkat edilmesi gereken ilkeler nelerdir? Bilgi veriniz.
4. Sosyal medya adabı nasıl olmalıdır? Bilgi veriniz.
5. Tahiyat duası hakkında kısaca bilgi veriniz.
6. Aşağıdakilerden hangisi, nezaket kavramının anlamlarından biri değildir?
 A. Saygılı ve incelikle davranma
 B. Naziklik
 C. Zarafet
 D. Öğüt
7. Dinin ve aklın beğendiği, insanın, başkaları tarafından takdir edilmesini, her türlü hata ve kusurdan korunmasını sağlayan ve ona üstün meziyetler kazandıran ahlaki davranışlar aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ifade edilir?
 A. Örf
 B. Âdet
 C. Kanun
 D. Adap
8. Hz. Lokman (a.s.) hakkında aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
 A. Kur'an'da onun adını taşıyan bir sure vardır.
 B. İlk insan ve ilk peygamberdir.
 C. Oğluna çok güzel öğütler vermiştir.
 D. Bitkilerden ilaçlar yapıp reçeteler hazırlamıştır.
9. Aşağıdaki hadislerde boş bırakılan bölümleri, verilen kelimelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

izin

sadakadır

dini

hamd

elinden

ahlakı

- “Ben ancak güzel tamamlamak için gönderildim.”
- “Güzel söz”
- “....., almadan bir kimsenin evinin içine bakmak helal değildir.”
- “Müslüman, ve dilinden diğer Müslümanların emin (güvende) olduğu kimsedir.”
- “Yemek yedikten sonra veya bir şey içtikten sonra Allah’a eden kimseden Cenab-ı Hak razı olur.”

10. Aşağıya, “Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.” atasözünü açıklayan bir yazı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Aşağıda verilen Tahiyat duasında eksik bırakılan bölümleri tamamlayınız.

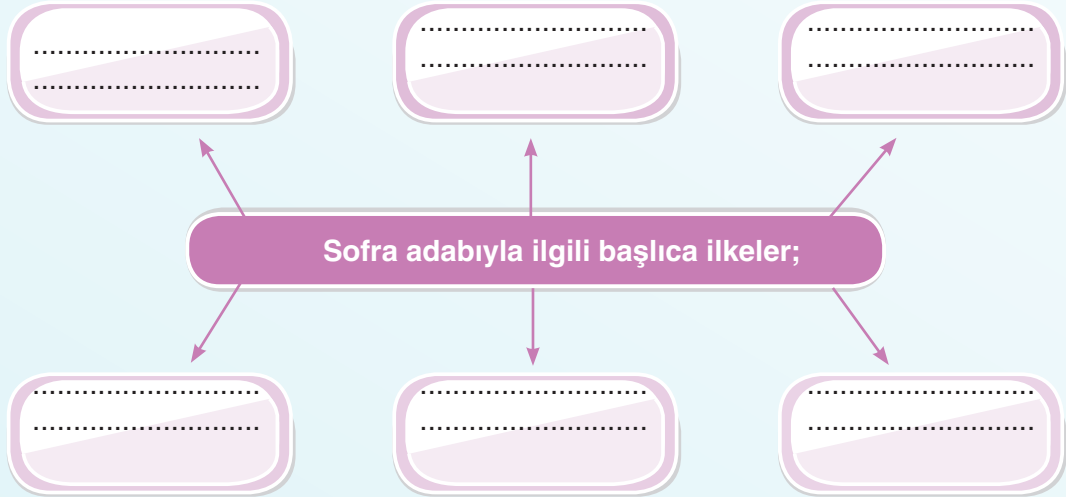
Ettehiyyâtü lillâhi vettayyibât.

Esselâmü aleyke ve rahmetullâhi ve

Esselâmü aleynâ ve alâ

Eşhedü enlâ ve eşhedü enne
abdühû ve resûlüh.

12. Sofra adabı konusunda dikkat edilmesi gereken başlıca ilkeler nelerdir? Aşağıdaki şemaya örnekler yazınız.

4. ÜNİTE

HZ. MUHAMMED (S.A.V.) VE AİLE HAYATI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Peygamberimizin (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliği hakkında bir araştırma yapınız.
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), çocuklarıyla ilişkileri hakkında bir araştırma yapınız.
3. Peygamberimizin (s.a.v.) aile fertlerinin güzel davranışlarına örnekler araştırıp bunları defterinize not ediniz.
4. Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) hakkında bir araştırma yapınız.
5. Kevser suresinin anlamını defterinize yazınız.

1. HZ. MUHAMMED'İN (S.A.V.) EVLİLİĞİ VE ÇOCUKLARI

Düşünelim-Hazırlanalım

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kaç çocuğu vardır? Bunlardan isimlerini bildiklerinizi söyleyiniz.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), gençlik yıllarından itibaren çalışmaya başlamış, amcası Ebu Talip'le birlikte ticaret yapmıştır. Bu amaçla zaman zaman Mekke dışına ticaret yolculuklarına çıkmıştır. Ticaret hayatındaki başarısı, üstün ahlakı, dürüst ve güvenilir oluşu, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Mekke'de iyice tanınmasını sağlamıştır. Böylece o, kısa zamanda herkes tarafından sevilen ve saygı duyulan bir insan olmuştur.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) güzel ahlaklı, çalışkan, dürüst bir insan olduğunu duyan Hz. Hatice (r.a.), ona birlikte ticaret yapma teklifinde bulunmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) bu teklifi kabul etmiştir. Mekke'nin zengin ve saygın kadınlarından olan Hz. Hatice (r.a.), birlikte çalıştığı dönemde Hz. Muhammed'i (s.a.v.) daha yakından tanıma imkânı bulmuştur. Peygamberimizin (s.a.v.) kişiliğine ve dürüstlüğüne hayran kalmış, onunla evlenmek istediğini kendisine iletmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de bu isteği olumlu karşılamıştır. Onlar, büyüklerinin de onayıyla evlenmişlerdir.

Etkinlik

HZ. MUHAMMED'İN EVLENMESİ

Peygamberimiz (s.a.v.) ile Hz. Hatice (r.a.), aile büyüklerinin de onayıyla evlenmeye karar verdiler. Nikâhları kıyıldı. Nikâhta Hz. Hatice'nin (r.a.) şahidi Varaka bin Nevfel, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şahidi ise amcası Ebu Talip'ti.

Ebu Talip, nikâhtan önce şöyle bir konuşma yaptı: "Allah'a şükürler olsun, bizi İbrahim ve İsmail neslinden kıldı. Bizi Kâbe'nin bekçisi, halkın ulusu yaptı. İşte kardeşimin oğlu Muhammed! Her ne kadar malı az olsa da ahlakı, şerefi ve faziletinin üstünlüğü meydandadır. Mal ise geçici bir şeydir. Aynı şekilde şeref ve şan sahibi olan Hatice'yi ona istiyorum."

Onun bu konuşmasına Varaka bin Nevfel şöyle karşılık verdi:

"Ey Kureyş topluluğu, şahit olunuz ki ben Huveylid kızı Hatice ile Abdullah oğlu Muhammed'i evlendirdim."

...

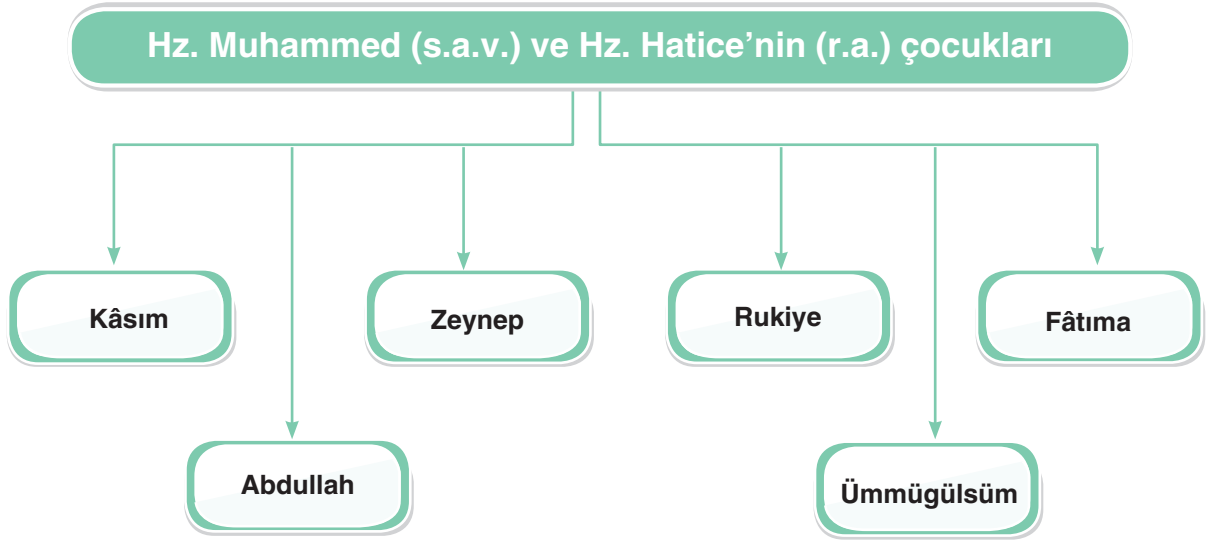
Onların bu konuşmalarının ardından Hz. Hatice (r.a.) ile Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ni-kâhları kıyıldı. Nikâhtan sonra davetliler hep beraber düğün yemeğine katıldılar. Kadınlar da Hz. Hatice'nin (r.a.) evinde eğlendiler.

Böylece Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Hatice'nin (r.a.) yıllarca sürecek mutlu beraberlikleri de başlamış oldu. Bu evlilik, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) toplum içerisindeki konumunu da güçlendirdi.

*İbn-i Hişam, Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 201.
(Sadeleştirilip düzenlenerek alınmıştır.)*

Metinde Hz. Muhammed'le (s.a.v.) ilgili ne tür bilgiler yer almaktadır? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.), Hz. Hatice (r.a.) ile evliliğinden altı çocuğu olmuştur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliğinden olan çocukları; Abdullah, Kâsım, Zeynep, Ümmügülsüm, Fâtıma ve Rukiye'dir.

Peygamberimizin (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliğinden olan çocuklarını gösteren bir şema

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) İbrahim adında bir çocuğu daha vardır. İbrahim, Peygamberimizin (s.a.v.) Mariye isimli eşinden dünyaya gelmiştir.

Not Edelim

Biri hariç, çocuklarından hepsi Peygamberimiz (s.a.v.) hayattayken vefat etmiştir. Sadece Hz. Fâtıma (r.a.), Hz. Peygamber'den (s.a.v.) yaklaşık altı ay sonra hayata gözlerini yummuştur. Allah Resulü'nün (s.a.v.) soyu da kızı Hz. Fâtıma'nın (r.a.) çocukları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'den (r.a.) devam etmiştir.

2. BİR EŞ OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

Düşünelim-Hazırlanalım

Ailede eşler birbirine nasıl davranmalıdır?

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), her alanda olduğu gibi aile hayatında da örnek bir kişiliğe sahipti. O, iyi bir eşi. Peygamberimiz (s.a.v.), eşlerine her zaman sevgi ve saygı gösterirdi. Eşleriyle ilişkilerinde son derece nazik, saygılı, anlayışlı ve hoşgörülüydü. Resulullah (s.a.v.) eşlerinin görüşlerine değer verir, önemli konularda onlara danışırdı. Örneğin, kendisine ilk vahiy geldiğinde, yaşadığı kaygıları önce eşi Hz. Hatice (r.a.) ile paylaşmıştı. Eşi de onu teselli edip sakinleştirmişti.

Hz. Peygamber (s.a.v.), 628 yılında umre yapmak ve Kâbe'yi ziyaret etmek amacıyla yola çıkmıştı. Hudeybiye denilen yere geldiklerinde Allah Resulü (s.a.v.), ashabına kurbanlarını kesmelerini söyledi. Ancak onlar, kurbanlarını kesmekte biraz ağır ve isteksiz davrandılar. Çünkü Hudeybiye Antlaşması'nın imzalanmasından dolayı kırılgın durumdaydılar. Peygamberimiz (s.a.v.) bu duruma üzüldü. Durumu, eşi Ümmü Seleme (r.a.) ile paylaştı. Ümmü Seleme (r.a.) de ne yapması gerektiğine ilişkin düşüncelerini Peygamberimizle (s.a.v.) paylaştı. Hz. Peygamber'e (s.a.v.), "Ya Resulallah! Sen kalk, kurbanını kes. Onlar da seni görüp yaptığını yapacaklar ve kurbanlarını keseceklerdir." dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) onun görüşü doğrultusunda hareket etti ve kurbanını kesti. Sahabiler de onu görüp kurbanlarını kestiler.¹

Etkinlik

Hz. Muhammed (s.a.v.), 610 yılının Ramazan ayında, bir gün Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nda bulunuyordu. Orada derin düşüncelere daldığı bir sırada Vahiy Meleği Cebrail (a.s.) gelerek Kur'an'ın ilk ayetlerini getirdi. Daha önce hiç karşılaşmadığı ve ilk defa yaşadığı böyle bir durum Peygamberimizi (s.a.v.) endişelendirdi. Oldukça kaygılanan ve hızlı bir şekilde evine gelen Hz. Muhammed (s.a.v.), başından geçenleri eşi Hz. Hatice'ye (r.a.) anlattı ve yaşadığı olay hakkında onun görüşünü sordu. Hz. Hatice (r.a.) de ona şunları söyledi: "Asla endişe etme! Vallahi Allah seni asla utandırmayacaktır. Çünkü sen akrabalarına karşı sorumluluklarını eksiksiz bir şekilde yerine getirir, doğruyu konuşursun. İşini göremeyenlere destek olur, yokluk içindeki insanlara yardım eder, misafirlere ikramda bulunursun. Bütün sıkıntılara rağmen halka yardım edersin." Yaptığı bu açıklamanın ardından Hz. Hatice (r.a.), eşi Hz. Muhammed'i (s.a.v.) Yahudilik ve Hristiyanlık hakkında bilgili bir kişi olan amcasının

1. İbn-i Kesir, es-Sîretü'n-Nebeviyye, s. 454.

oğlu Varaka'ya götürdü. Durumu bir kez de ona anlatıp görüşünü sordular. Varaka onlara, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah (c.c.) tarafından peygamber olarak görevlendirildiğini söyleyerek görüşünü açıkladı.

Buhârî, Bed'ül-Vahiy, 1.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kendisine ilk vahiy gelince durumu sizce neden eşyle paylaşmıştır? Bu metinden, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kişiliği ile ilgili ne gibi sonuçlar çıkarılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Peygamber (s.a.v.) eşlerini sever ve onlara olan sevgisini açığa vurmaktan, ifade etmekten çekinmezdi. Örneğin, bir gün Amr b. As (r.a.), Peygamberimize (s.a.v.) sordu: “Ya Resulallah! En çok kimi seviyorsun?” Hz. Peygamber (s.a.v.), “**Aişe'yi.**” diye cevap verdi.¹

Hz. Muhammed (s.a.v.) eşleriyle ilgilenir, onlara zaman ayırırdı. Eşleriyle konuşur, sohbet eder, onların hâl ve hatırını sorardı. Allah Resulü (s.a.v.), eşlerine asla kötü davranmaz ve şiddet uygulamazdı. Eşlerine kötü davrananları, onlara şiddet uygulayanları uyarırdı. Bir keresinde şöyle buyurmuştu: “**Yediklerinizden onlara (eşlerinize) da yedirin, giydiklerinizden onlara da giydirin, onları dövmeyin ve kötülemeyin.**”² buyururdu. “**...Dikkat edin! Sizin hanımlarınız üzerinde hakkınız olduğu gibi hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır...**”³ buyurarak da kadınların haklarına saygılı olunması konusunda insanları uyarırdı.

Not Edelim

“Müminlerin iman bakımından en üstün olanları, ahlakı en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlılarınız da hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.”

Tirmizî, Radâ, 11.

Peygamberimiz (s.a.v.) eşleriyle iyi geçinirdi. Onlarla zaman zaman şakalaşırdu. Örneğin, bir keresinde Hz. Aişe (r.a.) ile yarış yapmış ve yarışı Hz. Aişe (r.a.) kazanmıştı. Aradan bir süre geçince tekrar yarış yaptılar. Biraz kilo alan Hz. Aişe (r.a.) bu yarışı kaybetti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), “**Bu, önceki yarışın karşılığıdır.**” diyerek onunla şakalaştı.⁴

Hz. Muhammed (s.a.v.), ev işlerinin yapılmasına yardım ederdi. Kendi işini kendisi görmeye önem verir, ailede işlerin kadınlara yüklenmesini hoş görmezdi. Hz. Aişe (r.a.), kendisine sorulan “Resulullah evinde neler yapardı?” sorusuna şu cevabı vermiştir: “O, herkes gibi bir insandı. Elbisesini temizler, koyunları sağır ve kendi ihtiyaçlarını kendisi görürdü.”⁵

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 67.

2. Ebu Davud, Nikâh, 40-41.

3. Tirmizî, Radâ, 11.

4. Ebu Davud, Cihad, 61.

5. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 6, s. 256.

Görsel 4.1: Ailenin huzur ve mutluluğu için ev işlerinde yardımlaşmaya önem verilmelidir.

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Mümin, hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.”

Müslim, Radâ, 61.

3. BİR BABA OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

Düşünelim-Hazırlanalım

“Hiçbir baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha hayırlı bir miras bırakmış olamaz.”

Tirmizî, Birr, 33.

Yukarıdaki hadisin vermek istediği mesaj nedir? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), aile bireylerine her zaman sevgiyle yaklaşmıştır. Onlarla ilgilenmiş, ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için elinden gelen çabayı göstermiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) hem oğullarını hem de kızlarını çok sevmiştir. Ancak Kâsım,

Abdullah ve İbrahim henüz çocuk yaşlardayken vefat etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.), onların vefatından büyük bir üzüntü duymuş ve ağlamıştır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), kızı Hz. Fâtıma'yı (r.a.) çok severdi. Hz. Fâtıma (r.a.) yanına geldiğinde ayağa kalkar, onu öper ve yanına oturturdu. Peygamberimiz (s.a.v.), torunları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'e (r.a.) de büyük bir sevgi besledi. Onları sırtına alır ve torunlarıyla oynardı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), çocukları arasında ayırım yapmazdı. Hz. Muhammed (s.a.v.), aile bireylerinin hepsiyle yakından ilgilenirdi. Çocukları arasında küçük, büyük, kız ya da erkek ayrımı yapmazdı. Onların her birine değer verirdi.

Görsel 4.2: Peygamberimiz (s.a.v.), çocuklara yakın ilgi gösterilmesini istemiştir.

Mekkeli gençlerden biri olan Ebu'l-As, Peygamberimizin (s.a.v.) kızı Zeynep'le (r.a.) evlenmek istemiş, düşüncesini Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bildirmiştir. O da böylesi önemli bir konuda önce kızının fikrini almıştır. Hz. Zeynep (r.a.), kendisine yapılan evlilik teklifini uygun görmüş, Peygamberimiz (s.a.v.) de Ebu'l-As'a olumlu cevap vermiştir. Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fâtıma'nın (r.a.) evliliğinde de Peygamberimiz (s.a.v.) aynı şekilde davranmıştır.¹

Hz. Ali (r.a.), Hz. Fâtıma (r.a.) ile evlenmek istediğini Peygamberimize (s.a.v.) söylemişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) de kızı Fâtıma'ya (r.a.) bu durumu iletmiştir. Hz. Fâtıma'nın (r.a.) olumsuz görüş bildirmeyip kabul etmesi üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) de Hz. Ali (r.a.) ile kızı Fâtıma'yı (r.a.) evlendirmiştir.²

1. Nesâî, Nikâh, 31-32.

2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 18.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), bir yolculuğa çıkacağı zaman en son Hz. Fâtıma'nın (r.a.) yanına uğrar, onunla vedalaşır. Bir seferden döndüğü zaman da yine ilk olarak kızına uğrar, onunla görüşüp sohbet ederdi. Çünkü o, evlatlarını çok severdi. Onları görmeyince özlerdi. Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. Fâtıma'yı (r.a.) evlendirdiğinde kızının kendine yakın olmasını arzu etmişti. Bunun için de Hz. Ali'ye (r.a.), kendisine yakın bir eve taşınmasını söylemişti. Hz. Ali (r.a.) de Resulullah'ın (s.a.v.) yakınında bir eve taşınmıştı. Böylece Peygamberimiz (s.a.v.), kızını daha sık görme imkânına kavuşmuştu.¹

Hz. Muhammed (s.a.v.), çocuklarını çok severdi. Oğlu İbrahim doğduğunda çok sevinmiş ve **“Bu gece bir oğlum oldu. Ona, atam İbrahim'in adını verdim.”** diyerek mutluluğunu ifade etmiştir.² Peygamberimiz (s.a.v.), doğumunun yedinci gününde oğlu için akika kurbanı kesmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.), oğlu İbrahim'i Medine yakınlarında yaşayan bir sütanneye vermişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) sık sık oğlunu ziyaret etmiş, onu öpüp koklamıştır. Oğluyla özlem gidermiştir.³ İbrahim henüz on sekiz aylıkken hayata gözlerini yummuş ve bu durum Hz. Peygamber'i (s.a.v.) çok üzmüştü. Evladını çok seven Hz. Muhammed (s.a.v.), oğlu vefat edince gözyaşlarına engel olamamıştı. Bunu gören sahabiler, Resulullah'ın (s.a.v.) ağlamasına şaşırılmışlar ve **“Sen de mi ağlıyorsun ya Resulallah?”** demişlerdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de şöyle buyurmuştu: **“Bu, merhamettendir. Zira göz ağlar, kalp hüzünlenir. Ama biz ancak Rabb'imizin razı olacağı şeyleri söyleriz. Ey İbrahim, biz senin aramızdan ayrılışından dolayı çok hüzünlüüz.”**⁴

Görsel 4.3: Peygamberimizi (s.a.v.) örnek alan bir baba, çocuklarıyla ilgilenmeli, onlara merhametle yaklaşmalıdır.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 19.

2. Müslim, Fedâil, 62.

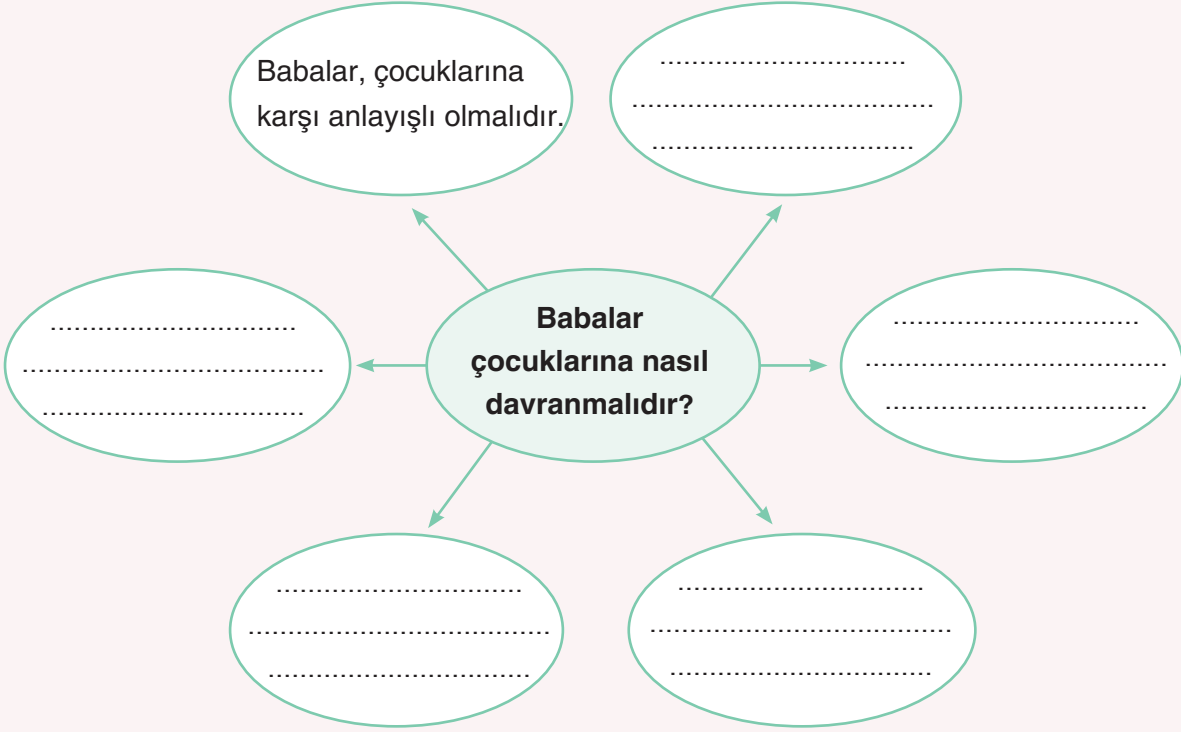
3. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 122, 124.

4. Buhârî, Cenâiz, 43; İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 125.

Etkinlik

Sizce Peygamberimizi (s.a.v.) örnek alan bir baba, çocuklarına nasıl davranmalıdır? Verilen örnekten de yararlanarak aşağıdaki şemaya yazınız.

4. BİR DEDE OLARAK HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

Düşünelim-Hazırlanalım

Peygamberimizin (s.a.v.) torunlarından hangilerinin adını biliyorsunuz?

Peygamberimiz (s.a.v.), çocuklarını olduğu gibi torunlarını da çok severdi. Onlara her zaman şefkat ve merhametle yaklaşırdı. Onların istediği şeyleri yapmaya, dileklerini yerine getirmeye çalışırdı. Torunlarıyla yakından ilgilenir, onları sırtına alır ve kendileriyle oynardı. Allah Resülü (s.a.v.), çocukları arasında olduğu gibi torunları arasında da büyük, küçük, kız, erkek ayrımı yapmazdı. Peygamberimiz (s.a.v.), çocuklarından birine bir giysi aldığı zaman diğerlerini ayırmaz, onlara da ihtiyaçları olan bir şeyler alırdı. O, aile bireyleri arasında eşitliğe önem verirdi.

Hız. Peygamber (s.a.v.), kızı Fâtıma'nın (r.a.) çocukları Hasan (r.a.) ve Hüseyin'i (r.a.) çok severdi. Onlardan birini kucağına aldığında diğeri de unutmazdı. Torunlarının her ikisine de sevgisini açıkça gösterirdi.

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.), torunları Hasan (r.a.) ve Hüseyin'i (r.a.) elbisesinin altına alarak **“Allah'ım! Bunlar benim ehl-i beytimdir.”** diyerek onları severdi.

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 6, s. 407.

Ebu Hureyre (r.a.) ise Peygamberimizin (s.a.v.), torunları hakkında şöyle dediğini belirtir: **“Hasan ve Hüseyin'i seven, muhakkak ki beni sevmiş olur. Onlara buğz eden, muhakkak ki bana buğz etmiş olur.”**

İbn-i Sa'd, Tabakât, C 6, s. 364, 409.

Hız. Muhammed (s.a.v.), torunlarıyla yakından ilgilenirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) torunları doğunca çok sevinmiş, onların adını bizzat kendisi koymuştur. Torunları doğunca onların sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okumuştur. Torunları dünyaya gelince onların saçlarını tıraş etmiş, saçlarının ağırlığına gümüşü sadaka olarak vermiştir. Torunları olduğu için Allah'a (c.c.) şükretmiş ve onlar için akika kurbanı kesmiştir.¹

Hız. Peygamber (s.a.v.) bir gün camide konuşma yaparken torunu Hız. Hasan'ın (r.a.) tökezleyip düştüğünü gördü. Bunun üzerine hemen yerinden kalkıp torununu kaldırdı ve onu kucağına aldı.²

Etkinlik

Hız. Muhammed (s.a.v.) çocukları çok sever, onlarla yakından ilgilenirdi. Bir gün, torunu Hız. Hasan'la (r.a.) ilgileniyor ve ara sıra da onu kucaklayıp öpüyordu. Bu esnada Peygamberimizin (s.a.v.) yanına Akra bin Habis (r.a.) adında bir sahabi geldi. Peygamberimizin (s.a.v.), torununu öptüğünü görüp ona şöyle söyledi: “Benim on çocuğum var. Onların hiçbirini öpmedim.” Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.), **“Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.”** buyurarak bu sahabiye, davranışının yanlışlığını vurguladı.

Müslim, Fedâil, 66.

Yukarıdaki metin, Hız. Muhammed'in (s.a.v.) aile bireylerine karşı tutumu konusunda size neler düşündürmektedir?

Peygamberimizin (s.a.v.) torununu sevmesini şaşkınlıkla karşılayan adamın tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 6, s. 353, 354, 405.

2. Buhâri, Libas, 60.

Bir gün torunları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.), Peygamberimizden (s.a.v.) su isterler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) önce Hz. Hasan'a (r.a.) sonra da Hz. Hüseyin'e (r.a.) su verir. Bu durumu gören Hz. Fâtîma (r.a.), babasının Hz. Hasan'ı (r.a.) daha çok sevdiğini düşünür. Fakat Peygamberimiz (s.a.v.) önce Hz. Hasan'ın (r.a.) su istediğini, bu nedenle de suyu önce ona verdiğini belirtir.¹

Hz. Muhammed (s.a.v.), torunları Hasan (r.a.) ve Hüseyin'i (r.a.) korur ve gözetirdi. Onlara en küçük bir zarar gelmesini bile istemezdi. Onlar için sık sık dua ederdi. Örneğin, Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) için **“Allah'ım! Ben bunları seviyorum. Sen de onları sev.”**² diye dua etmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), torunlarının başına gelebilecek olumsuzluklardan Allah'a (c.c.) sığınır. Bir keresinde onlar için **“Her tür şeytandan, şerden, kötü nazardan Allah'ın sonsuz iradesine ve hükmüne sığınırım.”** buyurarak Allah'ın (c.c.) onları korumasını istemişti. Sonra da **“Atanız İbrahim de bu duayı, oğulları İsmail ile İshak için yapardı.”** buyurmuştu.³

Görsel 4.4: Müslüman, Peygamberimizi (s.a.v.) örnek almalı, torunlarına sevgi ve merhametle yaklaşmalıdır.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün torunları Hasan (r.a.) ve Hüseyin'i (r.a.) iki omzuna oturtmuş hâlde ensardan bir topluluğun sohbet meclisine girmişti. Bunu gören sahabiler, “Atınız ne kadar güzelmiş!” diye şaka yapmaktan kendilerini alamamışlardı. Her ne kadar oradakiler, Hasan (r.a.) ve Hüseyin'e (r.a.) hitap etmişseler de Hz. Peygamber (s.a.v.), **“Onlar da ne iyi binicidirler!”** diye şakayla karşılık vermişti.⁴

1. İbnü'l-Esir, Üsdül Ğâbe, C 5, s. 523.

2. İbn-i Sa'd, Tabakât, 361,363.

3. Buhârî, Enbiyâ, 10.

4. İbn-i Ebi Şeybe, Musannef, Fedâil, 23.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), kızı Zeynep'in (r.a.) ocuğu olan Ümame'yi de çok severdi. Onu omzuna alır, gezdirirdi. Bir keresinde torunu Ümame omzunda olduğu hâlde Mescid-i Nebi'ye gelmişti. Ümame sırtında olduğu hâlde sahabilerine namaz kıldırmiştı. Namaz kıldırırken rükû ve secdeye gittiğinde onu yere bırakmış, ayağa kalktığında ise tekrar omzuna almıştı. Bu şekilde namazı tamamlamıştı.¹

Not Edelim

Hiz. Peygamber (s.a.v.), torunlarına zaman zaman hediyeler verir, böylece onları sevin-dirir ve mutlu ederdi. Onları mutlu görmek, Allah Resulü'nü (s.a.v.) de mutlu ederdi. Bir keresinde, Habeş ülkesinin hükümdarı Necaşi'nin gönderdiği bir yüzüğü, torunu Ümame'ye hediye etmiştir. Sonra da **“Ey biricik kızım! Bununla süslen.”** buyurmuştur.

İbn-i Mâce, Libas, 40; İbn-i Sa'd, Tabakât, C 10, s. 39.

5. HZ. MUHAMMED'İN (S.A.V.) AİLESİNİN ÖRNEK DAVRANIşLARI

Düşünelim-Hazırlanalım

Örnek davranış ne demektir? Sizce aile içinde bireyler birbirlerine nasıl davranmalı, bir-birleriyle ilişkilerinde nelere dikkat etmelidir?

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) gibi onun ailesi de bizler için örnektir. Onlar, aile ilişkilerinde her zaman Kur'an'ın ortaya koyduğu ilkelere uygun davranmışlardır. Sevinç ve sıkıntılarını birbirleriyle paylaşmışlar, akraba ve komşularıyla her zaman iyi ilişkiler içinde olmuşlardır. Hiz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi israftan kaçınmaya önem vermiş, fakir ve muhtaçları koruyup gözetmiştir.

Hiz. Peygamber (s.a.v.) ve ailesinin bizler için örnek olabilecek pek çok seçkin özelliği vardır. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) ve aile bireyleri birbirleriyle iyi geçinir, iyi ve kötü günlerinde birbirlerine destek olurlardı. Peygamberimizin (s.a.v.) ailesinde sevinç ve üzüntüler paylaşılırdı. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) zaman zaman Mekke yakınlarındaki Nur Dağı'na giderdi. Burada derin düşüncelelere dalar, Allah'a (c.c.) dua ederdi. İşte böylesi günlerden birinde, Peygamberimize (s.a.v.) ilk vahiy geldi. Daha önce hiç yaşamadığı böylesi bir durum, Peygamberimizi (s.a.v.) oldukça endişelendirdi. O, karşılaştığı bu sıkıntılı olayı öncelikle eşi Hiz. Hatice'yle (r.a.) paylaştı. Hiz. Hatice (r.a.) Peygamberimize (s.a.v.) destek olup moral verdi ve onun sakinleşmesini sağladı.

Peygamberimiz (s.a.v.), her baba gibi çocukları oluna çok sevinmiştir. Onların sağlıklı bir şekilde yetişmesi için büyük bir çaba harcamıştır. Örneğin, Hiz. Muhammed (s.a.v.), oğlu İbrahim doğduğunda çok sevinmiştir. Onun doğumunu kendisine müjdeleyen Ebû Rafi'ye hediye vermiştir.²

1. Buhârî, Salât, 106; Müslim, Mesâcid, 41.

2. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 1, s. 135.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bayramları, çeşitli eğlenceleri aile bireyleriyle birlikte kutlamıştır. Örneğin, Hz. Aişe (r.a.) ile Habeşlilerin oynadığı oyunları izlemiştir.¹

Etkinlik

Siz, sevinç ve üzüntülerinizi aile bireylerinizle paylaşıyor musunuz? Örneklerle açıklayınız.

Peygamberimiz (s.a.v.) cömert bir insandı. O ve ailesi, muhtaç ve kimsesizlere yardım etmeye önem verirdi. Yakınlarını ve komşularını sahip oldukları imkânlardan faydalandırırdı. Peygamberimiz (s.a.v.), evine gelen misafirleri güler yüzle karşılardı. Onları en güzel şekilde ağırlamaya özen gösterirdi. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesinde misafirlere her zaman cömert davranılırdı.

Hz. Muhammed (s.a.v.) çok sevilen ve saygı gören bir insandı. Ayrıca Peygamberimiz (s.a.v.) bütün Müslümanların önderiydi. Bu nedenle onun evine sık sık misafir gelirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) de misafirlerini güzel bir şekilde ağırlardı. O, zaman zaman misafirlerine bizzat kendisi hizmet eder, bunu yapmaktan da mutlu olurdu. Örneğin, bir gün Peygamberimize (s.a.v.) Habeşistan'dan bir grup insan misafir olarak geldi. O ve aile fertleri, gelen misafirlere hemen yiyecek ve içecek ikram ettiler. Onların rahat etmeleri için ellerinden gelen çabayı gösterdiler. Misafirlerine karşı cömert oldular. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve aile bireyleri, evlerine sık sık yoksul, muhtaç ve kimsesizleri de misafir ederlerdi. Zor durumda kalanlara yardım etmekten, muhtaç durumda olanların ihtiyaçlarını karşılamaktan mutlu olurlardı.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), Mescid-i Nebi'nin bitişiğindeki odalarda (suffe) kalan ve burada öğrenim gören yoksul gençleri zaman zaman evine davet ederdi. Onlara ikramda bulunurdu. Onun evinde gerek Medineliler gerekse Medine dışından gelen misafirler hiç eksik olmazdı. Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ailesi, misafirlerini imkânları ölçüsünde en iyi şekilde ağırlamaya özen gösterirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) bizlere de misafirleri güzel bir şekilde ağırlamayı öğretmiştir. Onun bu konuyla ilgili çeşitli hadisleri vardır. Örneğin, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde, **"Allah'a ve ahiret gününe inanan, misafirlerine ikram etsin..."**² buyurmuştur.

Görsel 4.5: Dinimizde misafirlere ikramda bulunmaya büyük önem verilir.

1. Buhârî, İydeyn, 2.
2. Müslim, Edeb, 18.

Etkinlik

Hız. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

“Allah...temizdir, temizliği sever. İkrâm sahibidir, ikramı sever. Cömerttir, cömertliği sever.”

Tirmizî, Edeb, 41.

Yukarıdaki hadisi sınıfınızda yorumlayınız.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) ve ailesi akrabalık ilişkilerine büyük önem vermiştir. Allah Resulü (s.a.v.); amcalarını, sütannesini, halalarını sık sık ziyaret etmiştir. Yaşlı akrabalarını koruyup gözetmiştir. Bayramlarda, üzüntülü zamanlarında akrabalarının yanında bulunmuştur. Onların sevinç ve üzüntülerini paylaşmıştır. Çevresinde bulunan kişilere ve bizlere, akraba ilişkilerini en güzel şekilde sürdürmeyi tavsiye etmiştir. O, bir hadisinde akrabalık bağlarını sağlam tutmanın önemini şöyle belirtmiştir: **“Kim rızkının bollaşmasını ve ömrünün uzamasını isterse akraba ziyaretine önem versin.”**¹

Not Edelim

“Erdemli davranışların en güzeli, seni ziyaret etmeyen akrabayı ziyaret ederek onunla ilişkini sürdürmendir.”

Ahmet b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 438.

Her konuda olduğu gibi komşuluk ilişkilerinde de Peygamberimiz (s.a.v.) ve ailesi bizim için en güzel örnektir. Çünkü Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) ve aile fertleri, komşularıyla daima iyi geçinmiştir. Onlar, sıkıntılı olduğunda komşularına yardımcı olmuşlardır. Sevinçli ve üzüntülü zamanlarında komşularıyla birlikte olmaya özen göstermişlerdir. Evlerinde pişen yemekten zaman zaman komşularına da ikram etmişlerdir. Yaşlı ve yoksul komşularına her zaman destek olmuşlardır. Bir gün Hz. Aişe (r.a.) Peygamber Efendimize (s.a.v.), “Ya Resulallah! İki komşum var. Hangisine önce ikramda bulunayım?” diye sormuştur. Allah Resulü (s.a.v.) de **“Kapısı sana en yakın olana önce ikram et.”**² buyurmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve ailesi, komşularını gözetirken inanç ayrımı yapmamıştır. Müslüman olsun, gayrimüslim olsun bütün komşularına iyi davranmıştır.

Not Edelim

“Komşu, komşunun külüne muhtaçtır.”

Atasözü

1. Tirmizî, Birr, 49.
2. Buhârî, Edeb, 32.

Görsel 4.6: Komşularla iyi ilişkiler içinde olmak dinî bir yükümlülüktür.

Etkinlik

Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

“Komşusu şerrinden (kötülüğünden) emin olmayan kimse cennete giremez.”

Buhârî, Edeb, 29.

“Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirlerine ikramda bulunsun. Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa komşusuna ikramda bulunsun. Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa ya hayır konuşsun ya sussun.”

Buhârî, Edeb, 31.

“Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına faydalı olandır. Allah katında komşuların en hayırlısı da komşularına karşı en iyi olanlarıdır.”

Buhârî, İman, 31.

Yukarıdaki hadislerin vermek istediği mesajı arkadaşlarınızla değerlendiriniz. Siz, komşularınızla ilişkilerinizde nelere özen gösteriyorsunuz? Söyleyiniz.

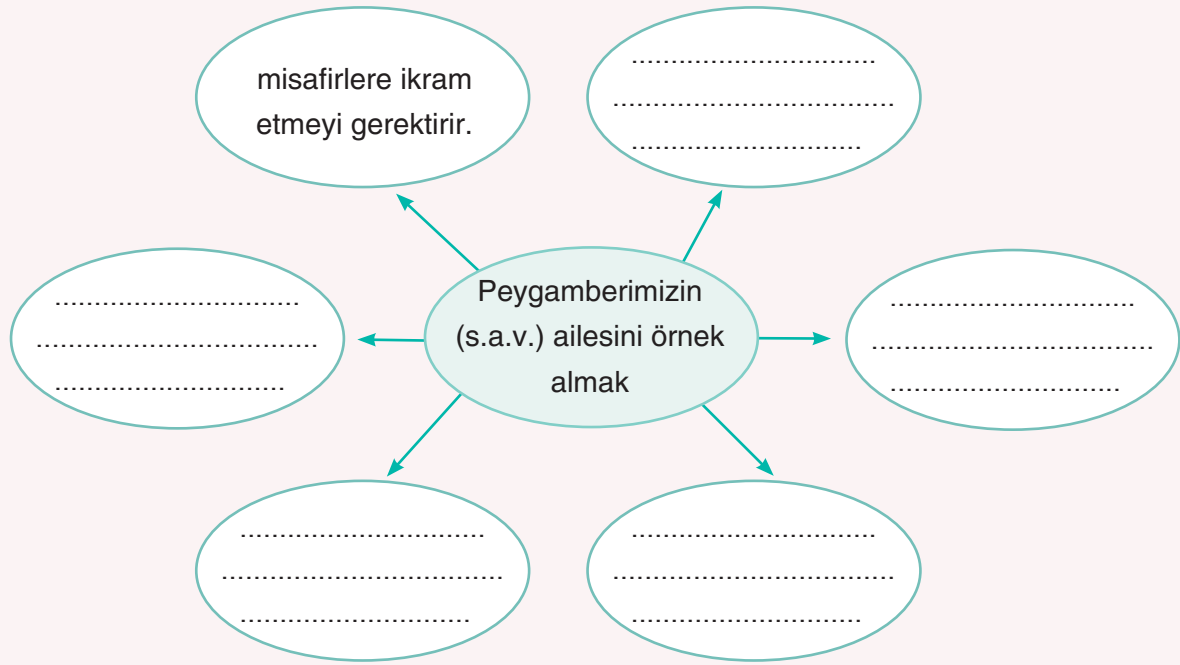
Peygamberimiz (s.a.v.) ve ailesi yetimlere, yoksullara her zaman yardım etmiş, onlara destek olmuştur. Kendisi de yetim olarak büyüyen Peygamberimiz (s.a.v.), yetimlerin korunup gözetilmesine ayrı bir önem vermiştir. Resulullah (s.a.v.) ve ailesi, sahip oldukları para, yiyecek, giyecek gibi imkânlardan yoksulları da yararlandırmıştır. Yoksul, yaşlı ve muhtaç durumda olanları her zaman gözetmişlerdir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), çeşitli hadislerinde bizleri de bu konuda duyarlı olmaya teşvik etmiştir. Örneğin, bir hadisinde, **“Müslümanların evlerinin en**

hayırlısı, içinde yetime iyilik ve ikram edilen evdir. Müslümanların evlerinin en kötüsü, içinde yetime kötü davranılan evdir.”¹ buyurmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.), başka bir hadisinde ise eşi Hz. Aişe’ye (r.a.) hitap ederek şöyle buyurmuştur: “**Ey Aişe! Hiçbir zaman yoksul ve muhtaç durumda olanı kapından boş çevirme. Verebileceğin tek bir hurma dahi olsa ona yardım et...**”²

Etkinlik

Peygamberimizin (s.a.v.) ailesini örnek almak, hangi davranışlarda bulunmayı gerektirir? Verilen örnekten de yararlanarak aşağıdaki şemada boş bırakılan bölümlere yazınız

6. HZ. HASAN (R.A.) VE HZ. HÜSEYİN (R.A.)

Düşünelim-Hazırlanalım

Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) hakkında neler biliyorsunuz?

Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) sevgili torunlarıdır. Hz. Hasan (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ile Hz. Fâtıma'nın (r.a.) büyük çocuğudur. Peygamberimizin (s.a.v.) Medine'ye hicretinin birinci yılında, miladi 623 yılında Medine'de dünyaya gelmiştir. Onun adını bizzat Peygamberimiz (s.a.v.) vermiştir. Hz. Hasan (r.a.) doğunca Peygamberimiz (s.a.v.),

1. Buhârî, Edeb, 39.

2. İbn-i Mâce, Zühd, 6.

Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fâtıma'nın (r.a.), çocuklarına Harb ismini koymayı düşündüklerini öğrenmiştir. Allah Resulü (s.a.v.) bu ismi beğenmemiş, torununun ismini Hasan koymuştur. Torununun doğumuna çok sevinmiş, onun için akika kurbanı kesmiştir.¹

Hz. Hasan (r.a.), Resulullah'a (s.a.v.) çok benzerdi. Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Hasan'ı (r.a.), "Ey Nebi'ye benzeyen, Ali'ye benzemeyen!" diye severdi. Onun böyle söylemesi, Hz. Ali'nin (r.a.) de hoşuna gider ve Hz. Ali (r.a.), bu durumu tebessüm ederek karşılardı.²

Hz. Hasan (r.a.), Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) terbiyesi altında yetişmişti. Fazilet sahibi, insanların sevgi ve saygısını kazanmış, güzel ahlaklı bir insandı. Hz. Hasan; yumuşak huylu, iyi geçimli, cömert, sakin, alçak gönüllü, ağırbaşlı bir kimseydi. Siyasi çekişmelerden ve kargaşadan uzak durmayı severdi. Hz. Ali'nin (r.a.) vefatından sonra halife olan Hz. Hasan (r.a.), altı ay kadar halife olarak kaldıktan sonra hilaftan çekilmiştir. Hz. Hasan (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) mübarek soyunu günümüze kadar devam ettiren iki kişiden biridir. Hz. Hasan'ın (r.a.) soyundan gelenlere, İslam kültüründe "Şerif" denilmiştir. Şerifler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) soyundan gelmeleri sebebiyle Müslümanlardan her zaman ilgi, sevgi ve saygı görmüşlerdir.

Görsel 4.7: Hz. Hüseyin (r.a.) yazılı hat

Hz. Hasan (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) Medine'ye hicretinden 49 yıl sonra 669 yılında vefat etmiştir.³

Hz. Hüseyin (r.a.), Hz. Ali (r.a.) ile Hz. Fâtıma'nın (r.a.) ikinci çocuğudur. Hicret'in 4. yılında, 626 senesinde Medine'de doğmuştur. Hz. Hasan (r.a.) gibi Hz. Hüseyin'in (r.a.) adını da Peygamberimiz (s.a.v.) koymuştur.

Hz. Hüseyin (r.a.), babasının vefatından sonra Kûfelilerin çağrısı üzerine ailesiyle birlikte bu şehre gitti. Ancak şehre varamadan Kerbelâ denilen yerde, ailesinden bazı kişilerle birlikte şehit edildi. 680 yılında gerçekleşen Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sevgili torununun şehadeti, tüm Müslümanları derin bir üzüntüye boğdu.

Not Edelim

Hz. Hüseyin'in (r.a.) soyundan gelenlere "Seyyid" denir. Müslümanlar, Hz. Hasan'ın (r.a.) soyundan gelenlere olduğu gibi Hz. Hüseyin'in (r.a.) soyundan gelenlere de büyük sevgi ve saygı duymuşlardır.

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 6, s. 353-354.

2. Ethem Ruhi Fırlalı, "Hasan", Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, C 16, s. 282.

3. Ethem Ruhi Fırlalı, "Hasan", Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, C 16, s. 282-285.

Hz. Hüseyin (r.a.) de Hz. Hasan (r.a.) gibi Allah Resulü'nün (s.a.v.) terbiyesi altında yetişmiştir. Mükemmel ahlaka sahip olan dedesini örnek almış; onun gibi güzel ahlaklı bir insan olmuştur. Hz. Hüseyin (r.a.), alçak gönüllü bir insandı. Hiç kimseyi küçümsemezdi. Fakirlerle birlikte olmayı sever, onlara yardım ederdi. Son derece misafirperver bir insandı. Misafirlerine hizmet etmeyi severdi.

Hz. Hüseyin (r.a.) bir gün, Suffe'de bir şeyler yiyen fakirlerin yanına vardı. Onlar, Peygamberimizin (s.a.v.) torununu, "Yemeğe buyur." diyerek sofralarına davet ettiler. Hz. Hüseyin (r.a.) hemen "Allah, kibirli insanları sevmez." diyerek sofraya oturdu ve onlarla birlikte yemek yedi. Sonra da onlara, "Ben sizin davetinize icabet ettim, siz de benim davetime icabet edin." dedi. Sonra onları evine götürüp ikramlarda bulundu.¹

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Hasan ve Hüseyin, cennet gençlerinin iki efendisidir.**"

Tirmizî, Menâkıb, 30.

Gerek Hz. Hasan (r.a.) gerek Hz. Hüseyin (r.a.), İslam tarihi boyunca tüm Müslümanlardan büyük bir sevgi ve saygı görmüştür. Peygamberimizin (s.a.v.) çok sevdiği bu iki güzel insan, her zaman sevilmiş, onların isimleri Müslüman toplumlarda en yaygın isimler arasında yer almıştır.

Etkinlik

Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'in (r.a.) örnek alabileceğimiz ne gibi ahlaki özellikleri vardır? Aşağıdaki şemaya yazınız.

Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'in (r.a.) başlıca ahlaki özellikleri

1. İbn-i Sa'd, Tabakât, C 6, s. 420.

7. BİR SURE TANIYORUM: KEVSER SURESİ VE ANLAMI

Kur'an-ı Kerim'in en kısa suresi olan Kevser suresi, Kur'an'ın 108. suresidir ve üç ayetten meydana gelmektedir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Mekke'de yaşadığı dönemde indirilmiştir. **Kevser**; bolluk, bereket, çok hayır, neslin çoğalması gibi anlamlara gelir. Kevser, aynı zamanda Allah Resulü (s.a.v.) için cennette hazırlanan çok güzel bir havuzun adıdır. Surede, Peygamber Efendimize (s.a.v.) kevser verildiği yani çok hayır, bolluk, bereket ihsan edildiği belirtilmektedir. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) verilen hayır ve nimetlerden biri de kızı Hz. Fâtıma'dır (r.a.). Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) mübarek ve temiz soyu, Hz. Fâtıma'nın (r.a.) çocukları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) ile devam etti.

KEVSER SURESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۖ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۚ إِنَّ شَانِئَكَ
 هُوَ الْأَبْتَرُ ۚ

OKUNUŞU

Bismillâhirrahmânirrahîm

- (1) İnnâ a'taynâke'l-kevser.
- (2) Fesalli lirabbike venhar.
- (3) İnnâ şânieke hüvel ebter.

ANLAMI

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).

- (1) "(Resulüm!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik.
- (2) Şimdi sen Rabb'ine kulluk et ve kurban kes.
- (3) Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."

Etkinlik

Kevser suresinde yerine getirilmesi istenen namaz ve kurban ibadetleri hakkında neler biliyorsunuz? Bu konuda bildiklerinizi defterinize yazınız.

Okuma Metni

YA MUHAMMED CANIM ARZULAR SENİ

Arayı arayı bulsam izini,
İzinin tozuna sürsem yüzümü,
Hak nasip eylese görsem yüzünü,
Ya Muhammed canım arzular seni.

Bir mübarek sefer olsa da gitsem,
Kâbe yollarında kumlara batsam,
Hub cemalin bir kez düşte seyretsem,
Ya Muhammed canım arzular seni.

Zerrece kalmadı gönlümde hile,
Sıdk ile girmişim ben hak yola,
Ebu Bekir, Ömer, Osman'da bile,
Ya Muhammed canım arzular seni.

Ali ile Hasan Hüseyin onda,
Sevgisi gönülde, muhabbet canda,
Yarın mahşer gününde, Hak divanında,
Ya Muhammed canım arzular seni.

Arafat Dağı'dır bizim dağımız,
Anda kabul olur bizim duamız,
Medine'de yatar Peygamberimiz,
Ya Muhammed canım arzular seni.

Yunus medh eyledi seni dillerde,
Dillerde dillerde hem gönüllerde,
Ağlayu ağlayu gurbet illerde,
Ya Muhammed canım arzular seni.

YUNUS EMRE, *Divan*, s. 338.

Görsel 4.8: Arapça "Muhammed Rasûlullah" yazılı bir hat

hub cemal: Güzel yüz.
zerre: Çok küçük parçacık.
sıdk: Doğruluk.
mahşer: Kıyamet günü toplanılacak yer
anda: Onda, orada.
methetmek: Övmek.

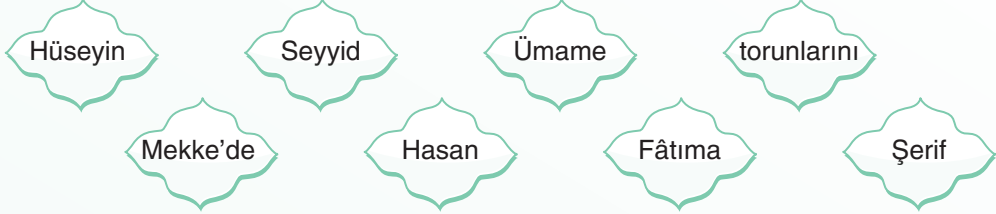

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

1. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Hatice (r.a.) ile evliliği nasıl gerçekleşmiştir? Anlatınız.
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.), eşlerine karşı tutum ve davranışları nasıldı? Örnekler veriniz.
3. Peygamberimizin (s.a.v.), torunlarına olan sevgisi ve merhameti hakkında bilgi veriniz.
4. Peygamberimizin (s.a.v.) ailesinin komşuluk ilişkilerine verdiği önemi anlatınız.
5. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) çocuklarından biri değildir?
A. Kâsım
B. Zeynep
C. Abdullah
D. Ali
6. Aşağıdakilerden hangisi, Peygamberimizin (s.a.v.) çocuklarına karşı tutum ve davranışları arasında gösterilemez?
A. Çocuklarına sevgi ve merhametle yaklaşmak
B. Çocukları arasında ayırım yapmak
C. Çocuklarına değer vermek
D. Önemli konularda çocuklarının görüşünü almak
7. Aşağıdaki seçeneklerden hangisinde Kevser sözcüğünün anlamları doğru verilmiştir?
A. Bolluk, bereket, hayır, neslin çoğalması
B. İnanç, ibadet ve ahlak
C. Sevgi, saygı, dayanışma
D. Aile, akraba, komşu
8. I. Oruç tutmak
II. Kurban kesmek
III. Allah'a (c.c.) kulluk etmek
IV. Sadaka vermek
Kevser suresinde, yukarıdakilerden kaç tanesinden söz edilir?
A.1
B. 2
C. 3
D. 4

9. Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan bölümleri, verilen ifadelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

- Kevser suresi, indirilmiştir.
- Hz. Hasan'ın (r.a.) soyundan gelenlere denir.
- Hz. Hüseyin'in (r.a.) soyundan gelenlere..... denir.
- Peygamberimizin (s.a.v.) soyu, ve ile devam etmiştir.
-, Peygamberimizin (s.a.v.) çok sevdiği ve kızı Zeynep'in çocuğu olan torunudur.
- Peygamberimiz (s.a.v.), sırtına ve omzuna alıp gezdirir, onlarla oyun oynardı.

10. Aşağıda verilen Kevser suresinde boş bırakılan bölümleri tamamlayınız.

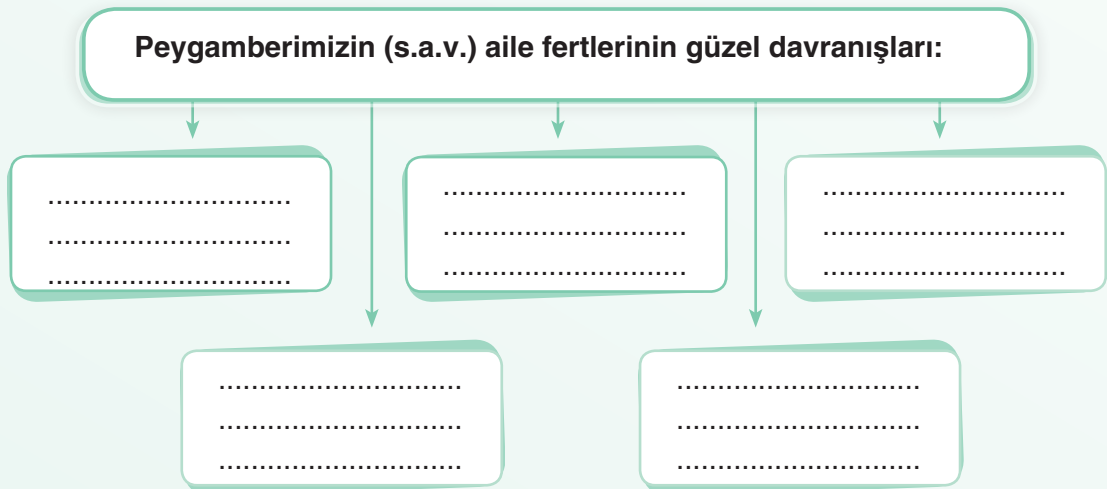
Bismillâhirrahmânirrahîm

İnnâ a'taynâke'l-kevser.

Fe

İnne

11. Aşağıdaki şemaya, Peygamberimizin (s.a.v.) aile fertlerinin güzel davranışlarına örnekler yazınız.

5. ÜNİTE

ÇEVREMİZDE DİNİN İZLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Mimar Sinan tarafından yapılan beş cami ismi öğrenerek defterinize yazınız.
2. Edebiyat, örf, âdet ve tasavvuf kavramlarının anlamlarını araştırıp öğreniniz.
3. Mimarimizde önemli bir yeri olan camilerde hangi bölümler yer alır? Caminin bölümleriyle ilgili görseller bularak arkadaşlarınızla inceleyiniz.
4. İçerisinde dinî kavramlar geçen şiir, şarkı ve türkü örnekleri bularak bunları sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Hz. Süleyman (a.s.) kimdir? Onun hakkında bir araştırma yapınız.

1. MİMARİMİZDE DİNİN İZLERİ

Düşünelim-Hazırlanalım

Yaşadığınız şehirde ne gibi tarihî eserler vardır? Bu eserlerden hangileri dinin etkisiyle yapılmış olabilir?

Hiç şüphesiz, Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren tarih boyunca insan hayatına yön veren değerlerin başında din gelir. Kültürün önemli bir ögesi olarak din; sanattan estetiğe, edebiyattan musikiye, mimariden örf ve âdetlere kadar hayatın her alanında etkilidir. Aynı şekilde, geniş kapsamlı bir kavram olarak kültür; dinî ve ahlaki ilkelerden görgü kurallarına, günlük hayatta kullanılan eşyalardan tarihî mekânlara kadar bir milleti ilgilendiren her şeyi içine alır.

Millet hayatında dinin önemli bir yeri vardır. Din, hemen hemen dünyanın her yerinde toplumların örf ve âdetlerini, sanat ve estetik anlayışlarını ve mimarilerini etkilemiştir. Dünya üzerinde, çok farklı coğrafyalardan bununla ilgili örnekler vermek mümkündür. Mesela atalarımız Müslümanlığı benimsedikten sonra dinimizin etkisiyle pek çok mimari eser inşa etmişlerdir. Onlar; Orta Doğu'dan Afrika'ya, Anadolu'dan Balkanlara kadar hâkim oldukları topraklarda cami, medrese, han, hamam, köprü, aşevi, şifahane, külliye, mescit vb. birçok bina yapmışlardır.

Yüce dinimiz İslam'da, namaz ibadetinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Dinimize göre namazların mümkün olduğunca camilerde cemaatle kılınması öğütlenir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuyla ilgili bir hadisinde şöyle buyurur: **“Kişinin, bir başka kişi ile birlikte kıldığı namaz tek başına kıldığı namazdan; iki kişi ile birlikte kıldığı namaz, bir kişi ile birlikte kıldığı namazdan daha sevaptır. Cemaat ne kadar çok olursa bu namaz Allah'a o nispette sevimlidir.”**¹ Dinimize göre cuma ve bayram namazlarının ise mutlaka cemaatle kılınması gerekir. İşte bu sebeple Müslüman toplumlarda, birlikte ibadet etmek amacıyla cami yapımına önem verilmiştir. Mesela atalarımız, Müslümanlığı kabul ettikleri ilk dönemlerden itibaren yaşadıkları bölgelerde çok güzel, görkemli, sanat değeri yüksek camiler inşa etmişlerdir.

Dinî mimarimizin en dikkat çekici örnekleri olan camilerin kendine özgü bölümleri vardır. Mihrap, minber, vaaz kürsüsü, minare ve şadırvan camilerin başlıca bölümleridir.

Dinî mimarimizin en dikkat çekici örnekleri olan camilerin kendine özgü bölümleri vardır. Mihrap, minber, vaaz kürsüsü, minare ve şadırvan camilerin başlıca bölümleridir.

Görsel 5.1: Selimiye Camii / Edirne

1. Ebu Davud, Salât, 47.

Mihrap

Camilerin içinde ve kible yönünde yer alan, imamın, cemaatin önüne geçip namaz kıldırarak için durduğu bölümdür.

Minber

Mihrabın sağında bulunur. Cuma ve bayram namazlarında imamın veya hatibin hutbe okumak için çıktığı merdivenli, yüksekçe yerdir.

Vaaz Kürsüsü

Vaiz, müftü, imam gibi din görevlilerinin, cemaate vaaz vermek için çıkıp oturduğu, konuşma yaptığı, merdivenli, yüksekçe yerdir. Vaaz kürsüsü, camilerde genellikle mihrabın solunda bulunur.

Minare

Camilerin dışında bulunan, müezzinin çıkıp ezan okuduğu, genellikle ince ve uzun bir yapıdır. Camilerin, büyüklüğüne göre bir veya daha çok minaresi bulunabilir.

Şadırvan

Genellikle camilerin dışında yani avlusunda bulunan, abdest almak amacıyla yapılmış yerdir. Özellikle tarihî camilerimizde şadırvanlar dikkat çekici bir görünüme sahiptir.

Atalarımızın önem verdiği bir unsur olarak cami mimarisi, Selçuklular Dönemi'nde gelişme göstermiş, Osmanlılar zamanında ise zirveye ulaşmıştır. Osmanlılar Dönemi'nde yapılan cami, medrese, mescit, han, hamam, şifahane, aşevi gibi mimari eserlerin birçoğu günümüzde bile sapasağlam durmakta ve halkımız tarafından kullanılmaktadır. Bu dönemde yapılan mimari eserler içerisinde hiç şüphesiz, büyük usta Mimar Sinan tarafından yapılan camilerin ayrı bir yeri vardır. Çünkü Mimar Sinan'ın yaptığı; İstanbul'daki Şehzadebaşı, Mihrimah Sultan ve Süleymaniye camileri ile Edirne Selimiye Camii mimarimizdeki dinî motiflerin en güzel örnekleri arasında yer alır. Bunlar dışında Anadolu'nun dört bir yanında; Bursa, Konya, Kayseri, Erzurum, Malatya, Diyarbakır vb. şehirlerimizde farklı ustalar ve mimarlar tarafından yapılmış pek çok tarihî cami bulunur. Tarihî ve kültürel eserlerimiz, doğal güzelliklerle birlikte cennet vatanımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Bizler ülkemizde bulunan doğal güzellikleri ve atalarımızın bıraktığı tarihî eserleri korumalıyız. Bu eserlere sahip çıkmalıyız. Vatanimize olan sevgimizi, atalarımıza olan saygı ve minnetimizi göstermenin en güzel yollarından birinin de böyle yapmak olduğunu unutmamalıyız.

Not Edelim

Toplumumuzda din ve devlet büyüklerine değer verilip saygı gösterilmesi, kültürümüzde türbe mimarisinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. **Türbe**, genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapıya verilen isimdir.

Mimarimizdeki dinî motifler sadece cami ve mescitlerle sınırlı kalmamıştır. İslam dini eğitim ve öğretimi teşvik etmiş, bu da Müslüman toplumlarda medrese kurumunu ortaya çıkarmıştır. Atalarımız, başta Anadolu olmak üzere hâkim oldukları topraklarda tarih boyunca birçok medrese yapmışlardır. Erzurum Çifte Minareli Medrese, Niksar Yağlıbasan Medresesi, Konya'da Karatay Medresesi, Kayseri'deki Hunat Hatun Medresesi bu çerçevede sayılabilecek örneklerden bazılarıdır.

Etkinlik

Fotoğraflarda yer alan bölümlerin adlarını yazınız.

.....

.....

.....

.....

Mimarimizde dinin etkilerini gösteren daha birçok örnek vardır. Mesela İslam dini temizliğe önem vermiş, bu durum şehirlerde ve kasabalarda hamamların yapılmasını sağlamıştır. Dinimiz, insanların su ihtiyacının karşılanmasını sevap saymış, bu sebeple atalarımız sebül adı verilen çeşmeler yapmışlardır. Fakirlere, yolculara, yaşlılara, kimsesizlere yardım etmek de dinimizde önem verilen ilke ve değerlerdendir. İşte bu sebeple de atalarımız; yolcuların ve yoksulların gıda ihtiyaçlarının karşılanması için aşevleri, kimsesizlerin barınması için darülacezeler, hastaların tedavisi için de darüşşifalar inşa etmişlerdir. Tüm bunlar, İslam dininin mimarimiz üzerinde önemli bir etkisi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Etkinlik

Yaşadığınız yerde bulunan tarihî bir yapıyı (cami, mescit, çeşme, medrese vb.) geziniz. Bu tarihî eserle ilgili aşağıda yer alan bilgi cetvelini doldurunuz.

Eserin adı nedir?

Ne zaman yapılmıştır?

Kim yaptırmıştır?

Mimarı kimdir?

Eserin belli başlı özellikleri nelerdir?

.....

.....

Eser üzerinde dinin etkilerini gösteren ne gibi motifler vardır?

.....

.....

.....

Eser sizde nasıl bir etki bırakmıştır?

.....

.....

.....

Bu türden bildiğiniz başka eserler var mı?

.....

İncelediğiniz eserle ilgili gördüğünüz eksiklikler nelerdir?

Bu eksikliklerin giderilmesi için çözüm önerileriniz nelerdir? Yazınız.

.....

2. MUSİKİMİZDE DİNİN İZLERİ

Düşünelim-Hazırlanalım

İlahi, naat, tekbir, salavat kavramları hakkında neler biliyorsunuz?

Musiki (müzik), insanlık tarihi kadar eskiye dayanan bir sanat dalıdır. Din, diğer kültür unsurlarını etkilediği gibi musikiyi de etkiler. Bu sebeptendir ki İslam dininin musikimiz üzerinde etkisini çok fazla görmekteyiz. Örneğin, şarkılarımızda ve türkülerimizde; Allah, Mevla, kader, cennet, cehennem, melek, şeytan, Azrail, mahşer, günah, haram, helal, kurban gibi dinî ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra İslam dininin musikimizi etkilemesi sonucu dinî musiki adlı bir musiki türü ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Dinî musiki, cami musikisi ve tekke musikisi olmak üzere başlıca iki alana ayrılır. Cami musikisi, gerek ibadet öncesinde gerekse ibadet sonrasında camide icra edilen musikidir. Daha çok Arapça icra edilen bu musiki türünde, müzik aletleri kullanılmamaktadır. Cami musikisi, sadece insan sesi ile icra edilmektedir. Daha çok tek başına icra edilen bu musikide, zaman zaman gruplar da oluşturulmaktadır.

Not Edelim

Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ı güzel sesli kimselerden dinlemeyi severdi. Abdullah b. Mesud (r.a.), Üseyd b. Hudayr (r.a.) gibi sahabilerden Kur'an dinlerdi. Bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Kur'an'ı seslerinizle güzelleştiriniz. Çünkü güzel ses, Kur'an'ın güzelliğini artırır.”

Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 34.

Camilerde okunan ezanlar, kametler, salâlar, mevlitler, miraciyeler, tesbihatlar, getirilen tekbirler, salavatlar cami musikisinin başlıca unsurları arasında sayılabilir. Mesela “Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed” veya “Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âlihî vesahbihî vesellim.” şeklinde söylenen salavat ifadeleri namazlarda özellikle de teravih namazında selam verildikten sonra makamlı bir şekilde okunur. Aynı şekilde Kurban Bayramı'nın arefe günü sabah namazından, bayramın dördüncü günü

Görsel 5.2: Dinimiz, musikimiz üzerinde de etkili olmuştur.

ikinci namazına kadar olan sürede, farz namazlardan sonra “Allahu ekber, Allahu ekber. Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber. Allahu ekber velillâhil hamd.” şeklinde söylenen teşrik tekbirlerinin de musiki kurallarına uygun olarak makamlı bir şekilde okunması da toplumumuzda yaygın bir uygulamadır. Bütün bu sayılan musiki unsurları, belli usul ve makamlara göre icra edilmektedir. Günde beş kez camilerden okunan ezanlar da belli makamlara göre okunmaktadır. Salâlar, tesbihatlar; namazlardan önce ve sonra getirilen tekbirler, salavatlar da belli bir ritimle okunmaktadır. Bu ifadeler, musiki üstatları tarafından belli üslupta bestelenmiştir.

Görsel 5.3: Cami musikisi, herhangi bir müzik aleti kullanılmaksızın, sadece insan sesiyle icra edilir.

Etkinlik

Aşağıda, dinî musiki türüne ait bazı eserlerin tanımı verilmiştir. Tanımı verilmeyen kavramların anlamlarını araştırıp karşlarına yazınız.

salâ: Müslümanları bayram ve cuma namazına çağırmak, kandilleri duyurmak veya bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı dost, akraba ve komşulara haber vermek amacıyla okunan salat-ü selamdır.

mevlit: Peygamberimizin (s.a.v.) doğumunu ve bu esnada meydana gelen bazı olayları anlatan manzum eserlerdir.

miraciye: Peygamberimizin (s.a.v.) miraca çıkışını anlatan manzum eserlerdir.

tesbihât:

ilahi:

kaside:

naat: Peygamber Efendimizin (s.a.v.) niteliklerini övmek amacıyla yazılmış eserlere denir.

münacaat: Rahmeti ve merhameti bol olan Allah'a (c.c.) yakarmak amacıyla yazılan şiirlerdir.

mersiye:.....

düvaz-İmam: Alevi-Bektaşî kültüründe, on iki imamı öven şiirlere denir.

nefes: Alevi-Bektaşî tekkelerinde ve meclislerinde özel ezgilerle okunan, konusu tasavvuf ve tarikat kuralları ile ilgili olan, ince anlamlı eserlerdir.

Tekke musikisi ise daha çok cami dışında, tarikat mensupları tarafından tekkelerde icra edilen musiki türüdür. Cami musikisinden farklı olarak tekke musikisinde; ney, kudüm, def, saz gibi musiki aletleri de kullanılmaktadır. İlahiler, kasideler, naatlar, mersiyeler, nefesler, düvaz-ı mamlar tekke musikisinin önemli unsurları arasında sayılabilir.

Özellikle bazı tasavvufi gruplarda musikiye daha fazla önem verilmektedir. Mevlevilikte yapılan sema ve Alevilik-Bektaşilikteki semah buna örnek olarak verilebilir. Sema, Mevlevilikte ney, nısıfiye vb. çalgılar eşliğinde, elleri iki yana açarak ve dönerek yapılan bir törendir. Semah ise Alevilik-Bektaşilikte müzik eşliğinde belli bir ritimle dönülerek yapılan törendir. Musiki, hem semanın hem de semahın önemli bir parçasıdır.

Görsel 5.4: Mevlevilikteki sema töreninde, musiki önemli bir yer tutar.

Not Edelim

Dinî musiki; cami musikisi ve tekke musikisi olarak ikiye ayrılırsa da bu ayırım, kalın çizgilerle yapılamaz. Çünkü cami musikisinin bazı unsurları, evlerde ya da tekkelerde de icra edilmektedir. Örneğin, Kur'an ve mevlit okuma, salavat ve tekbir getirme, miraciye okuma hem camilerde hem de evlerde ve tekkelerde yapılmaktadır.

Dinin, musikimiz üzerindeki izlerini gösteren pek çok örnek vardır. Buna bağlı olarak Türk sanat müziği ve Türk halk müziği eserlerinde, çocuk şarkılarında dinimizle ilgili birçok ifade yer almaktadır. Örneğin, bir Türk sanat müziği şarkısında şu ifadeler yer almaktadır:

“Ekinler sarardı biçtik güz geldi,
Hakk'a şükür bu yıl bire yüz geldi,
Nidem ki yokluğun pek öksüz geldi,
Sen yeterdin ekinleri n'eyleyim.”

Ramazan Gökalp Akın

Sözleri Karacaoğlan'a ait bir türküde şöyle der:

“Beni kara diye yermeyim,
Mevla'm yaratmış hor görme,
Ela göze siyah sürme,
Çekilir kara değil mi?
Her yoldan gelir geçerler,
Aktan karayı seçerler,
Ağalar beyler içerler,
Kahve de kara değil mi?
Karac'oğlan der maşallah,
Bir gün görünür inşallah,
Kara donludur Beytullah,
Örtüsü kara değil mi?”

Çocuk şarkılarında, ninnilerde de dinimizin izleri sıklıkla görülür. Örneğin, bir çocuk şarkısında şu dizeler yer alır:

“Gök mavi, dağlar yeşil,
Cennet ülkem Türkiye'm
Cömert ırkım ne asil
Cennet ülkem Türkiye'm.”

Yalçın Benlican

Not Edelim

Kültürümüze ait bir ninni örneğinde de şu sözlere yer verilmiştir:

“Hak Teâlâ'nın habîbi
Dertlilerin tabîbi
İki cihânın habîbi
Nenni Muhammed'im nenni
Uyu can Ahmed'im nenni.”

Anonim

Not Edelim

Bir çocuk şarkısında şöyle denilmektedir:

“Açar bana kanadını
Melek koydum ben adını
Varlığımın tek kadını
Benim annem benim annem.”

Nurgül Yenigül

3. EDEBİYATIMIZDA DİNİN İZLERİ

Düşünelim-Hazırlanalım

“Gelin tanış olalım,
İşi kolay kılalım,
Sevelim, sevilelim,
Dünya kimseye kalmaz.”

Yunus Emre Divanı, s. 17.

Yunus Emre, yukarıdaki dördlüğünde ne anlatmak istemektedir?

Edebiyat; olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı olarak tanımlanabilir. Yazılan şiirler, piyesler, hikâyeler, romanlar vb. eserler edebî eserlere örnek olarak verilebilir. Her toplumun, kendine özgü bir edebiyat anlayışı vardır. Milletimizin edebiyat anlayışını şekillendiren en temel unsurlardan biri, dinimiz olmuştur. Türkler, Müslüman olduktan sonra yazdıkları şiirlerde, hikâyelerde, romanlarda vb. edebî eserlerde İslam dininin temel ilkelerine, ahlak anlayışına büyük ölçüde yer vermişlerdir. İslam'ın dünya görüşünü eserlerine yansıtmışlardır. İslam dininin etkisiyle tasavvuf edebiyatı adıyla bir edebî tür ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Hoca Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş Veli, Mevlânâ, Yunus Emre, Erzurumlu İbrahim Hakkı gibi İslam düşünürleri ve gönül erleri, İslam'ın dünya görüşünü eserlerinde ağırlıklı olarak yansıtmışlardır. Eserlerini yazarken İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an ve sünnetten vurgulara yer vermişler ya da bu iki kaynaktan esinlenmişlerdir.

Etkinlik

Edebiyatımızdan, dinî öğelerin baskın olduğu bir şiir, hikâye vb. örnek bularak sınıfınıza getiriniz ve arkadaşlarınıza okuyunuz.

Hoca Ahmet Yesevî, Türk-İslam edebiyatının ilk ve en önemli temsilcilerinden biridir. O, hikmet denilen şiirlerinde Allah (c.c.) ve Peygamber (s.a.v.) sevgisini, İslam'ın temel ilke ve değerlerini sıklıkla işlemiştir. Ahmet Yesevî'nin hikmetleri, Divan-ı Hikmet adlı eserinde toplanmıştır. Hoca Ahmet Yesevî, Divan-ı Hikmet adlı eserinin bir bölümünde şöyle demektedir:

“Benim hikmetlerim Ferman-ı Sübhan
Okuyup anlasan manay-ı Kur'an.”¹

Ahmet Yesevî bu sözüyle, kendisinin hikmetlerinin Kur'an ayetlerini, Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını yansıttığını ifade etmektedir.

Yunus Emre de şiirlerinde Allah (c.c.) ve Peygamber (s.a.v.) sevgisini, İslami değerleri çok fazla işlemiştir. Örneğin, o, bir şiirinde şunları söylemiştir:

“Dağlar ile taşlar ile
Çağırayım Mevla'm seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevla'm seni.

Gökyüzünde İsa ile
Tur Dağı'nda Musa ile
Elindeki asa ile
Çağırayım Mevla'm seni.”²

Etkinlik

Adamın biri, yolun kenarına dikenler ekti. Dikenler büyüyüp gelişince yoldan geçenleri rahatsız etmeye başladı. Oradan gelip geçenler, “Bu dikenleri sök, insanları rahatsız etmesin.” demeye başladılar. Adam bunları dinliyor fakat söylenenlere aldırılmıyordu. Durumdan haberdar olan vali, bir gün adama, “Mutlaka bu dikenleri sök.” dedi. Adam itiraz etmeden “Tamam, bir gün mutlaka sökeceğim.” dedi.

Adam “Dikenleri sökeceğim.” diye diye uzun zaman geçti. Bu arada dikenler iyice büyüdü ve insanları daha çok rahatsız etmeye başladı. Vali, bir gün yine dikenleri sökmeyen adama, “Ey sözünde durmayan adam! Sök şu dikenleri. Bu işi sürüncemede bırakma.” dedi. Adam ise “Aceleye gerek yok. Daha çok zaman var. Bugün olmazsa yarın mutlaka bu dikenleri sökeceğim.” dedi. Bunun üzerine vali, o adama şunları söyledi: “Sen hep ‘yarın, yarın’ diyerek bu işi erteliyorsun. Fakat şunu bil ki her geçen gün o dikenler büyüyüp güçleniyor. Dikenleri

1. Ahmet Yesevî, Divan-ı Hikmet, s. 431.
2. Yunus Emre Divanı, s.138.

sökecek olan sen ise güç kuvvet kaybediyorsun. Dikenler gün geçtikçe gençleşiyor, sen ise ihtiyarlıyorsun.” diye uyardı.

Bu hikâyeyi anlatan Mevlânâ şöyle der:

“Her kötü huyunu bir diken bil. Dikenler kaç keredir senin ayağını zedelemekte ve seni defalarca kötü huydan perişan hâle düşürmektedir. Fakat duygun yok ki! Pek duygusuzlaştın. Çirkin huylarından dolayı başkalarına zarar verdiğinin farkında değilsin. Kendine verdiğin zararı da görmüyorsun. Sen hem kendine zarar veriyorsun hem de başkalarına.”

Mevlânâ, Mesnevî, C 2, s. 94-95.

Yukarıdaki hikâyenin bize vermek istediği mesajlar nelerdir? Arkadaşlarınızla konuşup belirleyiniz.

Görsel 5.5: Mevlânâ (Temsilî resim)

Görsel 5.6: Yunus Emre (Temsilî resim)

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de dinimizin ilkelerini içeren şiirler, hikâyeler vb. eserler edebî eserlerde dinî vurgular, İslami ilkeler yer almaktadır. Örneğin, bir şiirde şöyle denilmektedir:

“Mutluluğa uzanan
Sevgi, dostluk yoluyum
Ben Yüce Allah’ımın
Küçücük bir kuluyum

İpek gibi kalbimle
Mevla’nın hikmetiyim.
Son Resul’e inanan
Muhammed ümmetiyim.

Ahirete, Kur’an’a
Meleğe var imanım
Rabb’ime çok şükür ki
Doğuştan Müslüman’ım.”¹

1. Bestami Yazgan, Çocuk Şiirleri, s. 19.

Etkinlik

İSTİKLAL MARŞI'NDAN

...

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hûda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cûda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

...

Mehmet Âkif Ersoy

İstiklal Marşımızın yukarıdaki kıtalarında ne gibi dinî kavram ve değerler yer almaktadır? Belirleyip bunlar üzerinde arkadaşlarınızla konuşunuz.

4. ÖRF VE ÂDETLERİMİZDE DİNİN İZLERİ

Düşünelim-Hazırlanalım

Kandil gecelerimiz hangileridir?

Örf kavramı; sözlükte güzel ve iyi iş, iyilik, ihsan gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise aklın ve dinin güzel gördüğü, toplumun alışkanlık hâline getirdiği, söz veya davranış olarak sürdürdüğü güzel şeylerdir.¹ **Âdet** ise sözlükte; alışılmış şey, yol, töre gibi anlamlara gelir. Toplumda eskiden beri uyulagelen yerleşmiş alışkanlık ve davranışları, gelenek ve görenekleri ifade eder.² Örf ve âdetler, toplumda nesilden nesile aktararak uzun bir süreç içinde insanlar tarafından benimsenir. Din, ahlak ve hukuk kurallarıyla birlikte toplum hayatının düzenlenmesinde önemli rol oynar.

Örf ve âdetler, insanlar arasında ortak değerler oluşturur ve ortak toplumsal hayatın kurulmasına önemli katkılar sağlar. Örf ve âdetler sayesinde toplumlar kültürlerini, değerlerini, yaşam biçimlerini yeni nesillere aktarır. Örf ve âdetler, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran değerleri içerir.

Din, kültürün diğer unsurlarını olduğu gibi örf ve âdetleri de büyük oranda etkiler. Toplumda yaygın olan birçok örf ve âdet, dinimizin ilkelerinden, emir ve yasaklarından kaynaklanır. Din, örf ve âdetlerin oluşmasına olduğu gibi benimsenip yaygınlaşmasına da önemli katkı sağlar. Nitekim İslam dini, toplumumuzda yaygın olan örf ve âdetler üzerinde etkili olmuştur. Örneğin; düğün, sünnet, isim koyma, mevlit merasimleri, kandil kutlamaları ve bayramlaşma gibi uygulamalarda dinimizin etkisi açıkça görülür.

Toplumumuzda evlenecek gençler için kız istenirken “Allah’ın emri, Peygamber’in kavliyle” ifadesi kullanılır. Nikâh kıyılırken dua edilir. Evlenecek kızların çeyizine, işlemeli süslü kılıflar içinde Kur’an-ı Kerim konur. Gelin evden çıkıp arabaya binerken dua edilir.

Küçük çocukların sünnet ettirilmesi de dinin etkisiyle yaygınlaşmış örf ve âdetlerimizden biridir. Toplumumuzda birçok aile, sünnet ettirdiği çocuğu için sünnet töreni düzenlemektedir. Bu törenlerde bazen Kur’an ve mevlit okutulmakta, dua edilmektedir.

Görsel 5.7: Sünnet, dinimizin ilkeleriyle benimsenip yaygınlaşan bir gelenektir.

1. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 293.

2. Büyük Türkçe Sözlük, s. 22; Dinî Terimler Sözlüğü, s. 5.

Çocuklara ad konulurken de dinimizin emir ve tavsiyelerinden kaynaklanan güzel örf ve âdetlerimiz vardır. Örneğin, çocuklara güzel isim konulmasına dikkat edilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “**Muhakkak ki siz, kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. O hâlde (çocuklarınıza) güzel isimler koyun.**”¹ buyurarak Müslümanlara bu konuda tavsiyede bulunmuştur. Çocuğa isim konurken sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okunur. İsim konulduktan sonra çocuk için hayır dua edilir. Bütün bunlar da dinimizin tavsiyelerinden ve Peygamberimizin (s.a.v.) uygulamalarından kaynaklanır.

Not Edelim

Toplumumuzda mevlit okunması bir gelenek olmuştur. **Mevlit**, Peygamberimizin (s.a.v.) doğumunu anlatan eserlere denilmektedir. Ülkemizde yapılan mevlit törenlerinde, Süleyman Çelebi'nin yazdığı Vesiletü'n-Necat adlı eser okunmaktadır. Özellikle kandil gecelerinde, sünnet ve düğün törenlerinde Kur'an-ı Kerim ve mevlit okutulur. Peygamberimize (s.a.v.) salavat getirilir. İlahiler söylenir, dua edilir.

Kültürümüzde, bazı önemli olayların gerçekleştiği geceler kandil geceleri olarak kutlanır. Kandil gecelerimiz; Mevlit Kandili, Regâip Kandili, Miraç Kandili, Berat Kandili ve Kadir Gecesi olmak üzere beş tanedir. Bu gecelerde camiler dolar, taşar. Minarelere mahyalar asılır. Müslümanlar birbirlerinin kandilini kutlarlar. Camilerde cemaatle namaz kılınır, Kur'an ve mevlit okunur, Allah'tan (c.c.) başışlanma dilenir. Kandillerde o güne özel yapılan kandil simitleri satılır. Akraba ve komşular birbirlerine bu simitten ikram ederler.

Müslümanlar olarak Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı olmak üzere iki dinî bayramımız vardır. Bu bayramlardan önce bazı hazırlıklar yapılır. Evler temizlenir, misafirler için alışveriş yapılır, yiyecek ve içecekler hazırlanır. Bayram günü sabah erkenden kalkılır. Temiz giysiler giyilip camiye gidilir. Bayram namazı kılınır. Namazdan sonra camide bayramlaşma yapılır. Sonra eve gelinir ve evde bayramlaşılır. Dinî bayramlarda komşular, akrabalar ziyaret edilir. Bayramın özelliğine göre gelen misafirlere tatlı, et vb. yiyecekler ikram edilmesi de toplumumuzda gelenek olmuştur.

Görsel 5.8: Kültürümüzde, bayram namazlarından sonra camide bayramlaşmaya önem verilir.

1. Buhârî, Edebü'l-Müfred, s. 286.

Etkinlik

Dinî bayramlarda neler yaparsınız? Bununla ilgili anılarınızı ve izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SÜLEYMAN (A.S.)

Güdüleme

“Bu dünya Sultan Süleyman’a bile kalmadı.” sözünü hiç duydunuz mu? Bu söz ne anlatmak amacıyla söylenmiş olabilir?

Hız. Süleyman (a.s.), Hız. Davud’un (a.s.) oğludur. Kudüs’te doğmuştur. Yüce Allah (c.c.), Hız. Süleyman’a (a.s.) üstün bir zekâ ve ilim vermiştir. O, daha küçük bir çocukken babası çeşitli konularda kendisiyle görüş alışverişinde bulunur, onun fikirlerini alırdı.

Hız. Süleyman (a.s.), babasının vefatından sonra İsrailoğullarına hükümdar oldu. Allah (c.c.), Hız. Süleyman’a (a.s.) büyük bir mülk ve saltanat nasip etti. Onu peygamberlikle görevlendirdi. Rabb’imiz (c.c.) kuşları, cinleri ve rüzgârı Hız. Süleyman’ın (a.s.) emrine verdi. O, kuşların ve karıncaların dilini biliyor, onlarla konuşabiliyordu. Ayrıca Hız. Süleyman (a.s.), rüzgâra hükmediyor ve rüzgâr sayesinde çok uzak mesafelere gidebiliyordu. Bununla ilgili olarak Neml suresinde şöyle buyrulur: **“Şüphesiz biz Davud’a ve Süleyman’a da bir ilim verdik. Bizi mümin kullarının birçoğundan üstün kılan Allah’a hamdolsun, dediler. Süleyman, Davud’un yerine geçti. Dedi ki: Ey insanlar! Bize kuş dili öğretildi ve bize her şeyden gerektiği kadar verildi. Doğrusu bu, apaçık bir lütuftur.”**¹ Bu konuyla ilgili olarak Sebe suresinde ise şöyle buyrulur: **“Süleyman’ın emrine de sabahleyin bir aylık, akşamleyin bir aylık yol almakta olan rüzgârı verdik. Onun için bakır madenini eritip akıttık...”**²

Hız. Süleyman (a.s.), babası Hız. Davud’un (a.s.) yapımını başlattığı Mescid-i Aksâ’nın inşaatını tamamladı. Mescid-i Aksâ’ya Beytü’l- Makdis (Kutsal Ev) de denilmektedir. Hız. Süleyman (a.s.), Mescid-i Aksâ’nın duvarlarını beyaz, sarı ve yeşil taşlarla ördürmüş; direklerini billur taştan yaptırmıştır. Zeminini ise firûze (safirus) denilen kıymetli taşlarla döşemiştir. Ayrıca tavanını ve duvarlarını inci, yakut, altın vb. değerli mücevherlerle süslemiştir. O dönemde bu mabetten daha güzeli yoktu.³

1. Neml suresi, 15, 16. ayetler.

2. Sebe suresi, 12. ayet.

3. M. Âsım Köksal, Peygamberler Tarihi, C 2, s.210; Nebi Bozkurt, “Mescid-i Aksâ,” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 268.

Görsel 5.9: Hz. Süleyman (a.s.), kuşların dilini biliyor ve onlarla konuşabiliyordu.

Medine'ye hicretten sonra Müslümanlar namazlarını Mescid-i Aksâ'ya dönerek kılıyorlardı. Ancak Peygamberimizin (s.a.v.) içinde, namaz kılarken hep Kâbe'ye dönme arzusu vardı. Bakara suresinin 144. ayetinin inmesiyle birlikte Müslümanlar namazlarını Kâbe'ye dönerek kılmaya başladılar. Bu ayette Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **“Biz senin, yüzünü göğe doğru çevirdiğini elbette görüyoruz. İşte şimdi kesin olarak seni memnun olacağın kibleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir; nerede olursanız olun yüzünüzü o yöne çevirin. Kuşku yok ki kendilerine kitap verilenler, onun Rablerinden gelmiş bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.”**

Not Edelim

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), bir gece Allah'ın (c.c.) emriyle Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescidi-Aksâ'ya götürülmüş, oradan da Allah'ın (c.c.) katına yükseltilmiştir. Bu olaya, “İsrâ ve Miraç” denmektedir. Bir ayette şöyle buyrulur: **“Bir gece, kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.”**

İsrâ suresi, 1. ayet.

Görsel 5.10: Kudüs'teki Mescid-i Aksâ, Müslümanlar için özel öneme sahip bir mabettir.

İsrâ ve Miraç mucizesinin gerçekleştiği Mescid-i Aksâ, Müslümanlar için çok önemli ve kutsal sayılan bir mabettir. İmkânı olan Müslümanlar burayı ziyaret etmeye, burada namaz kılmaya önem verirler. Hac ve umre ibadeti için Mekke'ye giden müminler de Kudüs'ü ve Mescid-i Aksâ'yı ziyaret etmeye çalışırlar.

Not Edelim

Peygamberimiz (s.a.v.), Mescid-i Aksâ'nın önemiyle ilgili bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“Sadece şu üç mescide (ibadet maksadıyla) yolculuk yapılır: (Mekke'deki) Mescid-i Haram (Kâbe), Mescid-i Aksâ ve (Medine'deki benim) bu mescidim.”**

Nesâî, Mesâcid.10.

Hz. Süleyman (a.s.); Şam, Irak, Mısır, Belh, Merv, Horasan, Kandahar gibi birçok şehir ve ülkeye fetihler düzenleyerek Çin Seddi'ne kadar büyük bir coğrafyayı hâkimiyeti altına almıştır. Her yerde hak dini insanlara ulaştırmak için çaba harcamıştır. Örneğin, Sebe Melikesi Belkıs'ı Güneş'e tapmaktan vazgeçmeye, Allah'ın (c.c.) birliğine iman etmeye çağırmıştır. Hz. Süleyman (a.s.) ile görüşen Belkıs, onun sözlerine ve çağırısına kulak vermiş, hak dine inanmıştır.¹

Etkinlik

Kur'an'da belirtildiğine göre bir gün Hz. Süleyman (a.s.) Allah'a (c.c.) şöyle dua etmiştir: **“...Ey Rabb'im! Beni, gerek bana gerekse ana babama verdiğin nimetler için şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat.”**

Neml suresi, 19. ayet.

Yukarıdaki ayete göre dualarımızda Allah'tan (c.c.) neler istemeliyiz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Neml suresi, 20-44 ayetler; M. Âsım Köksal, Peygamberler Tarihi, C 2, s. 214; Nebi Bozkurt, “Mescid-i Aksâ” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 268-269.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

- İslam dininin mimarimiz üzerinde ne gibi etkileri olmuştur? Örnek veriniz.
- Cami musikisi nedir? Örnek vererek açıklayınız.
- Örf ve âdet ne demektir? Tanımlayınız.
- Hz. Süleyman (a.s.) hakkında kısaca bilgi veriniz.
- Aşağıdakilerden hangisi, tekke musikisine ait bir tür değildir?
A. İlahi B. Kaside C. Ezan D. Naat
- Aşağıdakilerden hangisi, din görevlilerinden biri değildir?
A. Müftü B. Vaiz C. İmam D. Kaymakam
- Hikmet adı verilen şiirleriyle insanlara İslami ve ahlaki değerleri benimsetmek için çalışan ve şiirleri Divan-ı Hikmet adlı eserde toplanan düşünürümüz kimdir?
A. Ahmet Yesevî B. Yunus Emre
C. Mevlanâ D. Hacı Bektaş Veli
- Müslümanları bayram ve cuma namazına çağırarak, kandilleri duyurmak veya bazı yerlerde cenaze için kılınacak namazı dost, akraba ve komşulara haber vermek amacıyla okunan salât-ü selama ne denir?
A. Ezan B. Kamet C. Mevlit D. Salâ
- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan bölümleri, verilen ifadelerle doğru bir şekilde tamamlayınız.

Mescid-i Aksâ

minber

naat

vaaz kürsüsü

mevlit

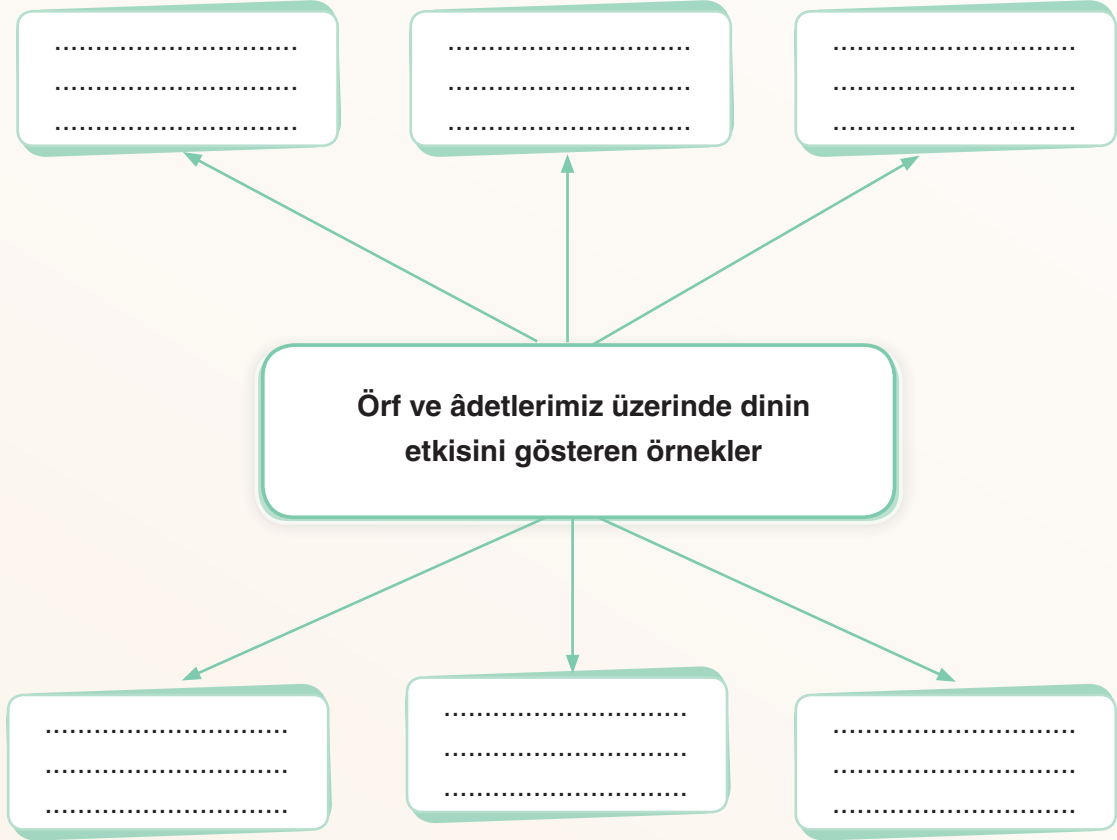
mihrap

hutbe

- Camilerde imamın namaz kıldırıldığı, Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan oyuk, girintili yeredenir.

- Cuma ve bayram namazlarında, imamın minbere çıkarak cemaate konuşma yaptığı, öğüt verdiği konuşmaya denir.
- Camilerde genellikle mihrabın solunda bulunan; vaiz, müftü, imam gibi din görevlilerinin cemaate vaaz vermek için çıkıp oturduğu, konuşma yaptığı, merdivenli, yüksekçe yere denir.
- Peygamberimizin (s.a.v.) niteliklerini övmek amacıyla yazılan manzum eserlere denir.
- Hz. Süleyman'ın (a.s.) Kudüs'te yaptırdığı mescide denir
- Peygamberimizin (s.a.v.) doğumunu anlatan eserlere denir.

10. Aşağıdaki şemaya, örf ve âdetlerimizde dinin etkisini gösteren örnekler yazınız.

CEVAP ANAHTARLARI

1. ÜNİTE

7.	8.	9.	10.	11.
C	B	B	D	Y-Y-D-D-D

2. ÜNİTE

8.	9.	10.	11.	12.	13.	
A	C	A	D	B	B	
14.						
mukabele	hatim	müstehap	Fitre	teravih	mahya	tekne orucu

3. ÜNİTE

6.	7.	8.	9.
D	D	B	ahlakı - sadakadır - izin - elinden - hamd

11. Aşağıda verilen Tahiyat duasında eksik bırakılan bölümleri tamamlayınız.
Ettehiyyâtü lillâhi **vessalavâtü** vettayyibât.
Esselâmü aleyke **eyyühennebiyyü** ve rahmetullâhi ve **berekâtüh.**
Esselâmü aleynâ ve alâ **ibâdilâhissâlihîn.**
Eşhedü enlâ **ilâhe illallâh** ve eşhedü enne **Muhammeden**
abdühû ve resûlüh.

4. ÜNİTE

5.	6.	7.	8.	9.
D	B	A	B	Mekke'de - Şerif - Seyyid - Hasan - Hüseyin - Ümame - torunlarını

10. Aşağıda verilen Kevser suresinde boş bırakılan bölümleri tamamlayınız.
Bismillâhirrahmânirrahîm
İnnâ a'taynâke'l-kevser.
Fe **salli lirabbike venhar.**
İnne **şânieke hüvel ebter.**

5. ÜNİTE

5.	6.	7.	8.	9.
C	D	A	D	mihrap - hutbe - vaaz kürsüsü - naat Mescid-i Aksa - Mevlit

SÖZLÜK

A

- âciz** : Gücü bir işe yetmeyen, güçsüz.
- adak** : 1. Adanılan şey, adama işi. 2. Allah'ın (c.c.) sevgisini ve rızasını kazanmak, dileğinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla dince sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a söz verme.
- adalet** : 1. Doğruluk, eşitlik, denklik, aşırılıktan uzak ve dengeli olma, her şeye hakkını verme. 2. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk, her şeyin, olması gerektiği yerde bulunması. 4. Kanunları eşitlik ilkesine göre uygulama, herkesin kanun karşısında eşit tutulmasını sağlama.
- adap** : 1. İzlenmesi geren usuller, yollar, prensipler. 2. En iyi hâl ve hareketler, ölçülü davranışlar, kişiler arasındaki iyi ilişkileri düzenleyen kurallar, uyulması gereken görgü kuralları. 3. Ahlak, terbiye, incelik, saygı. 4. Dinin ve aklın beğendiği, insanın söz ve davranışlarında, başkaları tarafından takdir edilmesini, her türlü hata ve kusurdan korunmasını sağlayan ve ona üstün meziyetler kazandıran ahlaki davranışlar.
- âdem** : 1. İnsan, insanoğlu. 2. Allahü Teâlâ'nın (c.c.) yarattığı ilk insan.
- âdet** : 1. Alışılmış şey, herkes tarafından uyulan yol, töre, gelenek, görenek, alışkanlık, usul. 2. Akıl ve sağduyu sahibi kişilerin benimseyip tekrarladıkları alışkanlıklar. 3. Akla ve düşünceye dayanmaksızın tekrar edilegelen olay, durum ve davranış.
- adil** : Adaletle uygun, adaletli, adaletle davranan, hak ve hukuku, adaleti gözetten.
- ahenktar** : Ahenkli olarak, ahenk içinde, uyumlu.
- akika** : Yeni doğan çocuk nedeniyle Allah'a (c.c.) şükür olarak doğumun yedinci gününde kesilen kurban.
- akit** : 1. Sözleşme, antlaşma, yeminleşme. 2. Hukuki sonuç doğurmak amacı ile iki veya daha çok kimsenin veya kuruluşun karşılıklı olarak birbirine uygun görüş bildirmesi ile gerçekleşen işlem, mukavele.
- âlem** : 1. Akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya mevcudiyeti düşünülebilen Allah (c.c.) dışındaki bütün varlıklar. 2. Yaratıcısının varlığına işaret eden ve onun mevcudiyetinin bilinmesini sağlayan her şey. 3. Dünya, cihan, kâinat.

- âlim** : 1. Bilgin, en iyi bilen, hakkıyla bilen, bilgili. 2. Temel İslam bilgilerini aldıktan sonra belirli bir ilim dalında daha çok ilerleyip uzmanlaşan kimse.
- Âlîm** : “Her şeyi bilen, hiçbir şey kendisinden gizli kalmayan ve kullarını her an gözetimi altında tutan” anlamında Allah’ın (c.c.) esmâ-i hüsnasından biri.
- amel** : 1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Çalışma, didinme, davranış, uygulama. 3. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi. 4. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü davranış.
- asa** : Sopa, değnek.
- âsan** : Kolay.
- ashap** : 1. Arkadaşlar, dostlar, veliler. 2. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamber Efendimizi (s.a.v.) çok kısa süre de olsa görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimseler.
- ayet** : 1. İz, nişan, belirti, eser, açık alamet, işaret, delil, kesin kanıt, ibret. 2. Allah’ın (c.c.) varlığına ve birliğine işaret eden her şey. 3. Kur’an surelerinin içinde yer alan, başından ve sonundan özel işaretlerle ayrılan, bir veya daha fazla kelimeden, cümleden oluşan ilahi söz.
- azamet** : Ululuk, yücelik, büyüklük, güç ve kudrette büyüklük.
- azap** : 1. Ceza, elem, işkence, şiddetli acı hissi, bedensel ve ruhsal sıkıntı, çile, eziyet. 2. Allah’ı (c.c.) tanımayan veya Rabb’imizin (c.c.) emirlerine karşı gelenlere dünyada ve ahirette verilecek olan ilahi ceza.
- azîz** : 1. Sevgide üstün tutulan, muazzez. 2. “Mutlak surette güç, kuvvet ve şeref sahibi, kendisine hiçbir varlığın gücünün yetmediği, aksine, dilediği her şeye gücü yeten, emir ve iradesine kâinatta hiçbir varlığın karşı koymasının mümkün olmadığı varlık” anlamında Allah’ın esmâ-i hüsnasından biri.

B

- bahşetmek** : Karşılıksız olarak vermek, bağışlamak, sunmak.
- Baki** : “Kalıcı, ölümsüz, devamlı, ebedî, sürekli, bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatiyle var olacak olan tek varlık” anlamında Allah’ın (c.c.) esmâ-i hüsnasından biri.
- batıl** : 1. Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz. 2. Allah’ın (c.c.), peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış. 3. Kur’an-ı Kerim’de geçersiz sayılan amel ve ibadet; çirkin, faydasız ve gayesiz iş, Allah’ın (c.c.) dışında ilah diye tapınılan put, gerçeği örten perde, gerçek bilgiye dayanmayan delil, küfür, haksızlık.

bedevi	: 1. Çölde, adırdada yaşıayan, göçebe. 2. Böyle bir yaşam sürdüren kimse.
bereket	: 1. Nimet, bağış, Allah'ın (c.c.) karşılıksız vermesi. 2. Uğur, hayır. 3. Bolluk, gürlük, feyiz, mutluluk ve güzelliklerin artması.
Beytullah	: Allah'ın (c.c.) evi, Kâbe.
buğzetmek	: Kin beslemek, nefret etmek.

C

Cahiliye	: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinden önce insanların yaşadıkları ve özünde putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.
cehalet	: Bilgisizlik.
cemaat	: 1. Topluluk, insan kalabalığı. 2. Aynı düşünce etrafında bir araya gelen topluluk. 3. Namaz kılmak için bir araya gelen bir imama uyan topluluk. 4. Müslümanlığın, din kardeşliği esasına dayalı olarak sevgi ve saygı temelli gerçekleştirilmesini istediği birlik.
cihan	: Dünya.

D

delil	: 1. Yol gösteren, kılavuz, rehber, işaret, iz. 2. İnsanı aradığı gerçeğe ulaştıracak iz, emare, kanıt. 3. Bir davayı ispat etmeye yarayan şey, kanıt.
dua	: 1. Çağırma, seslenme. 2 Yalvarma, yakarma. 3. İbadet ve yakarma amacıyla okunan dinî metin. 4. İnsanın, Allah'ın (c.c.) yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve her an Allah'la (c.c.) beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurması.

E

ebedî	: Sonsuz, ölümsüz.
ecel	: 1. Süre, belirlenmiş vakit. 2. Ölüm için belirlenen ve takdir edilen zaman. 3. Hayatın son bulması, ölüm vaktinin gelmesi.
edebî	: Edebiyatla ilgili.
edep	: 1. İyi ahlak, güzel terbiye, eğitim. 2. Utanma, zarafet, insanlara söz ve hareketlerle güzel davranışta bulunma. 3. Bir toplumda örf, âdet ve kural hâlini almış iyi tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgi. 4. Allah (c.c.) ve Resulü'nün (s.a.v.) emrettiği bütün istekleri yerine getirip sakındırdıklarından kaçınarak elde edilen güzel huy.
ehli	: Ailesi, yakınları.

- emin** : 1. İnanılan, güvenilen kimse. 2. Emniyetli, tehlikesiz, güvenilir. 3. Kendisine bırakılan şeyi iyi koruyan, emanete ihanet etmeyen. 4. Doğru sözlü, sözünde duran, vefalı.
- eren** : Benliğinden sıyrılmış, kendini Allah'a adanmış, ermiş, evliya, veli.
- esenlik** : Esen olma durumu, sağlık, afiyet, sıhhat, selamet, hastalık karşıtı.
- ezelî** : 1. Başlangıcı olmayan, öncesinde yokluk olmayan. 2. Hiç evveli olmayan varlık, Allah (c.c.).

F

- farz** : İslam dininde mükelleflerden kesinlikle yapılması istenen ve terk edilmesi günah olan fiiller, davranışlar, ibadetler.
- fazilet** : 1. Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 2. İffet, namus, güzel ahlak. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ve sonradan çalışma yoluyla geliştirip zenginleştirdiği güzel nitelikler.
- fecr** : Güneşin doğmasından önceki vakit, tan yerinin ağarması.
- felah** : Kurtuluş.
- fen** : 1. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad. 2. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiden elde edilen verileri iş ve yapım alanında uygulama, teknik. 3. Bilim, bilgi.
- ferman-ı sübhan** : Her türlü noksanlıktan uzak olan Allah'ın (c.c.) emri.
- feyiz** : 1. Verimlilik, gürlük, ongunluk. 2. Akma, taşma, taşıp çoğalma. 3. İçten gelen sevgi ve saygı ile Allah'a yönelen kimsenin kalbine doğan manevi haz, ilham, onu kuşatıp içine alan huzur.
- fıtır sadakası** : 1. Ramazan Bayramı sadakası, şükür sadakası. 2. Gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükürü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka.
- fitrat** : 1. Yoktan var etme, yaratma. 2. İnsanın yaradılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 4. Allah'ın (c.c.), tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması. 5. İnsanın yaradılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yetenek.
- fitri** : Fıtratla ilgili, fıtrata uygun, doğuştan gelen, insan tabiatına uygun düşen.
- fidye** : 1. Kurtuluş bedeli, kurtulmalık. 2. Esiri veya herhangi bir kişiyi, içine düştüğü durumdan kurtarmak için verilen mal, para. 3. Dince geçerli bir sebepten dolayı ibadetlerde meydana gelen bir eksikliğe karşılık olarak verilen mal, para.

- firavun** : Eskiden Mısır krallarına verilen unvan.
- fitne** : 1. İmtihan, deneme, sınama. 2. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma. 3. Zulüm, haksızlık, inanç uğruna başa gelen ağır işkence, azap, baskı. 4. Bela, felaket, musibet.
- frekans** : Ses, dalga vb.nin birim zamandaki titreşim sayısı, sıklık.

G

- gaflet** : 1. Ne yaptığını bilmeme, ihmallik, dalgınlık. 2. Bir şeyi bile bile terk etme. 3. Günah ve sevap hususunda duyarsız ve dikkatsiz davranma, Allah'tan (c.c.) habersiz olma. 4. Ahiret için gerekli hazırlığı yapmama.
- galebe çalmak** : Üstün gelmek, yenmek, galip gelmek.
- gayb** : 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyular ile hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 3. Henüz içinde yaşanılmayan, gelecek zaman ve gelecek içerisinde meydana gelecek olaylar.
- gelenek** : Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.
- gezegen** : Güneş çevresinde dolanan, ondan aldıkları ışığı yansıtan gök cisimlerinin ortak adı.

H

- Hak** : Allah (c.c.).
- habip** : Sevgili, dost.
- halife** : 1. Birinin yerine geçen, vekil, vekil olduğu kişi adına görev yapan kimse. 2. Hz. Peygamberin (s.a.v.) vefatından sonra onun yerine devlet başkanlığına geçme yöneticilerin ortak adı. 3. Tarihte bütün Müslümanların ortak iradesiyle iş başına geçen ve yönetimde İslami kurallara uyma konusunda titizlik gösteren, işlerini adalet ve istişare ile yürüten, toplumda adaletle hükmeden yönetici.
- han** : Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.
- hasıl olmak** : Olmak, gerçekleşmek, meydana gelmek.
- Hayy** : "Varlığı devamlı olan, hayat sahibi, ölmeyen, diri, her şeyin varlığı onun varlığına bağlı olan" anlamında, Allah'ın (c.c.) esmâ-i hüsnasından biri.
- helak** : Yok etme, yok olma, ölme, öldürme.
- heva** : 1. Arzu, istek, meyletme. 2. Alay, eğlenme, anlamsız söz ve davranış.

- heves** : 1. İstek, eğilim, arzu, şevk. 2. Geçici arzu ve istek.
- hıyanet** : 1. Kutsal sayılan şeylere el uzatma, kötülük etme veya karşı davranma, hainlik, ihanet. 2. Güveni kötüye kullanma, aldatma, vefasızlık.
- hidayet** : 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Allah'ın (c.c.), insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması. 3. Günahlarla iç içe bir kimsenin dindar hâle gelmesi, günahlarını terk ederek İslam dinine uygun ahlak, ibadet ve davranışlar kazanması.
- hikmet** : 1. Bilgelik, felsefe. 2. Allah'ı (c.c.) gereği gibi bilme bilgisi. 3. İnsanın, varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 4. Kur'an ve sünneti doğru bir şekilde anlayabilme ve amel etme yeteneği. 5. Hüküm vermede doğru karar verme yeteneği. 6. İslam dinindeki hükümlerin konuluş amaçları.
- hilafet** : 1. İslam tarihindeki devlet başkanlığı, halifelik. 2. Özgür bir seçimle İslam toplumunun başına getirilen kişinin adalet, danışma ve İslam dininin ilkelere göre Müslümanları yönetme biçimi.
- himaye** : Koruma, gözetme, bakımını üstlenme.
- hub** : Güzel, sevimli.
- hurafe** : 1. Doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. 2. Akla ve gerçeğe aykırı olan yalan haber. 3. Batıl dinlerden ve halk arasında uydurulan masallardan kalma, aslı esaslı olmayan inanışlar.
- hükümlerlik** : Hâkimiyet, egemenlik.
- hüner** : Beceri isteyen ustalık.
- |
- ırk** : 1. Kalıtımsal olarak ortak fiziksel ve fizyolojik özelliklere sahip insanlar topluluğu. 2. Soy. 3. Bir canlı türünde aynı karakteri taşıyan canlıların oluşturduğu alt bölüm.
- ıslah** : 1. İyi ve yararlı olma, düzeltme, daha iyi hâle getirme. 2. Dinî değerleri, inanç ve yaşama biçimini yeniden canlandırmayı, bozulan değer yargılarını düzeltmeyi hedefleyen düşünce ve faaliyetler.
- i
- ibret** : 1. Ders alma, öğüt alma. 2. Yanlış davranışların yol açtığı kötü sonuçlardan ders alma. 3. Görünenden görünmeyene geçme, nesnelere ve olayları dış yüzüne bakıp onlardaki hikmeti kavramaya çalışma, olaylardan ders alıp doğru sonuçlar çıkarma ve buna göre davranma.

- idrak etmek** : 1. Kavuşmak, ulaşmak, erişmek. 2. Farkına varmak, bilincinde olmak, kavramak, anlamak.
- ifa etmek** : Yapmak, yerine getirmek.
- ihсан** : İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme.
- ikram** : 1. Konuğu ağırlama. 2. Bir şeyi armağan olarak verme, sunma. 3. Alışverişte satıcının alıcıya yaptığı indirim. 4. Sunulan şey.
- ilah** : 1. Hak olsun, batıl olsun, tapınılan her türlü varlık. 2. Tapınılan, yüceliği karşısında hayranlık duyulan, gönülden bağlanılıp sığınılan, duyularla idrak edilemeyen varlık. 3. Hayatın tüm alanlarındaki kuralları belirleme yetkisini elinde bulunduran, sevgi, sayı ve yüceltmede eşsiz kabul edilen mutlak varlık, Allah (c.c.).
- ilahi** : Dinî ve tasavvufî duyguları dile getirmek, Allah'ı övmek ve ona dua etmek amacıyla, hece vezniyle yazılmış şiirlerin, çeşitli makam ve usullerde bes-telenmesinden meydana gelmiş dinî musiki türünde eserler.
- ilahi** : 1. Allah' a (c.c.) ait, Allah'la (c.c.) ilgili olan, Allah tarafından gönderilen. 2. "Rabb'im, ey Allah'ım!", anlamında dua ve yakarma sözü.
- ilmihâl** : 1. Bir Müslüman'ın, içinde yaşadığı zaman içerisinde inanç, ibadet, ahlak, sosyal ve ekonomik hayatıyla ilgili davranışlarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten güncelleştirerek hayata katma bilgisi. 2. İnanç, ibadet, ahlak, sosyal ve ekonomik hayatla ilgili dinî bilgiler kitabı.
- irade** : 1. Seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme. 2. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi. 3. Allah'ın (c.c.) dilemesi, arzu etmesi, tercih etmesi ve dilediğini yerine getirmesi anlamlarında Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biri.
- israf** : Para, zaman, eşya ve benzeri şeyleri gereksiz ve ölçüsüz kullanma, savurganlık.
- istismar** : 1. Birinin iyi niyetini kötüye kullanma. 2. Sömürme.
- itaat** : 1. Boyun eğme, uyma, dinleme, söz dinleme, emre göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın ve onun Kutlu Peygamberinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma.

K

- kabile** : Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluk, klan.

Kadir	: 1. Gücü yeten, güçlü. 2. "Güç, kuvvet ve iktidar sahibi olarak istediği her şeyi bir ilim, hikmet ve ölçü dâhilinde dilediği gibi yaratması, her şeye gücünün yetmesi" anlamında, Allah'ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.
kâfir	: 1. İnkâr eden, tanımayan, reddeden. 2. Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini inkâr eden, ona ortak koşan, Allah'ın (c.c.) vahiyle bildirdiği esasların birini bile inkâr eden.
kâhin	: Doğaüstü yollardan gizli, bilinmeyen şeyleri, geleceği bilme iddiasında bulunan kimse.
kalkan	: Ok, kılıç vb. den korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.
kem	: 1. Noksan, eksik. 2. Kötü, fena.
kerem	: 1. Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet. 2. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.
kıyamet	: 1. Kalkma, doğrulma, dikilme, ayıklanma, dirilme. 2. İsrail adlı meleğin sûra üflemesiyle dünyanın alt üst olması ve tüm canlıların ölmesi. 3. Ölen tüm insanların, yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman.
kibir	: Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyülenme, benlik, gurur.
köle	: 1. Savaşta tutsak alınan, yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan veya başkasından satın alınan erkek, kul, esir. 2. Birinin emri altında bulunan, özgür olmayan kimse.
kudret	: 1. Güç, erk, erke, iktidar. 2. Yetenek.
kutsal	: 1. Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken, kutsi, mukaddes. 2. Tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen, kutsi, mukaddes, lahut. 3. Bozulmaması, dokunulmaması, karşı çıkılmaması gereken, üstüne titrenilen.
külliyeye	: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü.

L

lisan	: Dil.
lütuf	: 1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Kulu, Allah'ın (c.c.) af ve merhametine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü yardım.

M

mah-ı sultan	: Ayların sultanı.
mahlukat	: Yaratılmış tüm varlıklar.
mahremiyet	: Gizlilik.

mahsus	: 1. Özgü, 2. Biri veya bir şey için ayrılmış. 3. Özel.
maşer	: Kıyamet günü ikinci kez sura üflendikten sonra bütün insanların, diriltilerek mezarlarından kalkıp dünyadayken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.
makbul	: Kabul edilmiş, beğenilen.
manzum	: Şiir biçiminde yazılmış yazı.
medrese	: İslam tarihinde dinî ilimler ile sosyal ve fen bilimlerinin öğretildiği yüksek öğretim seviyesindeki eğitim-öğretim kurumu, fakülte.
meşakkat	: Güçlük.
methetmek	: Övmek.
Mevla	: 1. Dost, yardımcı, lütuf ve yardımda bulunan. 2. Allah (c.c.).
meziyet	: Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün göstermek.
mihnet	: Sıkıntı, üzüntü.
minnet	: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.
muayyen	: Belirli, belirlenmiş.
mucize	: 1. İnsanın, benzerini yapmaktan âciz kaldığı, alışlagelmiş şeylere aykırı olan. 2. Peygamberlerin, kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla gösterdikleri olağanüstü olaylar.
mukabele	: 1. Hafızların cami ve mescitlerde cemaate dönerek Kur'an-ı Kerim okurken cemaatin de mushafları açarak takip etmeleri şeklinde gerçekleşen bir okuma biçimi. 2. Karşılaştırma, karşılık verme, karşı karşıya bulunma.
murat	: İstek dilek, amaç, erek, gaye.
mübarek	: 1. Verimli, bereketli. 2. Kutlu, uğurlu, kutsal. 3. Çok saygı duyulan.
mümin	: 1. İman eden, inanan, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuştu-ran kimse. 2. Müslüman. 3. Allah (c.c.) katından peygamberler aracılığıyla gelen her şeyi tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi. 4. Allah'a (c.c.), onun birliğine, meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan (c.c.) olduğuna, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) onun kulu ve resulü olduğuna, Allah'ın (c.c.) peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu ilkelerin hepsine ayrıntılarıyla inanan, inandığını diliyle söyleyen, davranışları ve ibadetleriyle de inancını dışa yansıtan kimse.
münezzeh	: 1. Temiz. 2. Uzak.

- müşrik** : 1. Allah'a (c.c.) ortak, yardımcı ve eş koşan kimse. 2. Allah'a (c.c.) zatında ya da sıfatlarında eş, ortak ve denk varlıklar kabul eden kimse.
- mütevazı** : Alçak gönüllü, gösterişsiz, iddiasız, büyüklük taslamayan.
- müttaki** : 1. Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getiren, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapan, sünneti hayatında titizlikle uygulayan kişi. 2. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk eden kimse. 3. Tüm tutum ve davranışlarında Allah'a kulluk bilinciyle hareket ederek Allah'ın himayesine giren, ona duyduğu sevgi ve saygıyı tüm davranışlarına yansıtmaya gayret eden, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkan mümin.

N

- nafile** : 1. Fazlalık, fazladan yapılan iş. 2. Farz ve vacibin dışında fazladan sevap kazanmak amacıyla Peygamber Efendimizin yaptığı ve Müslümanların da onun sünnetine uyarak yaptıkları amel ve ibadetler.
- nankör** : Yapılan iyiliğin, sahip olduğu nimetlerin değerini bilmeyen, iyilikbilmez.
- narın** : 1. İnce yapılı. 2. İnce, nazik.
- nasihat** : Öğüt.
- nasip** : 1. Birinin payına düşen şey. 2. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey. 3. Kısmet, talih, baht.
- nefis** : 1. Kişi, zat, varlığın kendisi. 2. Can. 3. Gönül, iç dünya. 4. Ruh. 5. Arzu, istek, tutku. 6. Kötü huy ve davranışların kaynağı.
- nimet** : 1. İyilik, mutluluk, bağış, ihsan. 2. Hayırlı mal, evlat, servet, sağlık, yiyecek, içecek gibi şeyler. 3. Ekmek. 4. Allah (c.c.) tarafından insanlara iman başta olmak üzere her çeşit iyiliğin verilmesi ve her çeşit zararın insandan uzaklaştırılması.
- nispet** : Oran
- nizam** : Düzen, kural.

O

-

Ö

- örf** : 1. Güzel ve iyi iş, iyilik, ihsan. 2. Aklın ve dinin iyi ve güzel bulduğu, akıl tarafından reddedilmeyen güzel şeyler. 3. Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu ve toplumda eskiden beri sürdürülen söz ve davranışlar.

P

put : Kendisine tapılmak, ibadet edilmek üzere taş, ağaç, maden, toprak vb. şeylerden yapılmış olan heykel, resim ve oymalar.

putperest : Puta tapan kişi.

R

Rab : 1. Yetiştiren, besleyen, büyüten, olgunlaştıran. 2. Allah. 3. Yaratan ve yarattıklarını boş bırakmayıp terbiye eden. 4. Rızık veren, bütün varlıkların ihtiyaçlarını karşılıksız olarak bol bol veren. 5. Yaratmış olduğu varlıkları sürekli gözetim altında tutan, tüm varlıkların hayatlarını devam ettirebilmeleri için onlarla ilgili doğal kurallar koyan, dünyada mutlu olmaları için katından kanunlar ve vahiyler gönderen.

Rahîm : “Yaratmış olduğu bütün varlıklara karşılıksız rızık veren, yarattıklarını koruyan, esirgeyen, bağışlayan, merhamet eden, ahirette ise sadece mümin kullarına şefkat edecek olan” anlamında Allah’ın esma-i hüsnasından biri.

Rahmân : “Dünyada bütün canlılara şefkat gösteren, mümin-kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan” anlamında Allah’ın esma-i hüsnasından biri.

rahmet : 1. İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, affetme. 3. Sevap, lütuf ve ihsan. 4. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.

ram : Boyun eğen, kendini başkasının buyruğuna bırakan.

resul : Elçi, peygamber.

rıza : Rız olma, hoşnut olma durumu.

rızık : 1. Kendisinden faydalanılan her şey. 2. İnsanın ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 3. Allah’ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi-manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riayet etme : 1. Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme. 2. Uyuma, boyun eğme.

riya : 1. Gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. İnsanlar arasında şöhret ve çıkar sağlamak veya manevi bir konum elde etmek amacıyla gösteriş için ibadet etme veya iş yapma. 3. Allah rızası için yapılması gereken ibadetleri ve davranışları insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği, ibadetleri Allah’tan (c.c.) başkasına sunma.

S

- saadet** : Mutluluk, huzur, refah, kötü ve olumsuz şeylerden uzak olma durumu.
- sahabi** : 1. Arkadaş, dost, veli. 2. Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında yaşamış, Müslüman olarak Peygamber Efendimizi (s.a.v.) çok kısa süre de olsa görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse.
- salih** : 1. İyi, güzel, düzgün, faydalı, hayırlı. 2. Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, sorumluluk bilinci taşıyan, inancı ile ameller arasında uygunluk bulunan samimi mümin. 3. İncisinde, niyetinde, sözlerinde, davranışlarında dosdoğru olan ve hayatında doğruluğu benimseyen kimse.
- Samed** : “Doğmayan, doğurmayan, dengi olmayan, yemeyen, içmeyen, yaratılmışların hiçbirine benzemeyen, hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin varlığı ve devamı kendisine bağlı bulunan, tüm var olanların kendisine başvurup yardım dileyeceği tek varlık” anlamında, Allah’ın (c.c.) esma-i hüsnasından biri.
- sa’y** : 1. Çalışma, gayret gösterme, koşma, yürüme. 2. Hac veya umre ibadeti sırasında Kâbe’nin yanında bulunan Safa ile Merve tepeleri arasında dört gidiş, üç geliş olmak üzere yapılan yürüyüş.
- sıdk** : Doğruluk, dürüstlük.
- sünnet** : 1. Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hâl, tavır, davranış. 2. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) söz, fiil ve sahabilerin davranışlarını onaylamasını içeren örnek davranışlar. 3. Hz. Peygamber’in yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki tavsiyeler, öğütler. 4. Dinî emir ve yasakların çıkarılmış olduğu, Kur’an-ı Kerim’den sonra İslam hukukunun ikinci kaynağı.

Ş

- şad** : Sevimli, neşeli.
- şan** : Nam, şeref, ün.
- şer** : Kötü, kötülük.
- şifa** : Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma.
- şifahane** : Eskiden hastaların tedavi edildiği, bakımının yapıldığı yer, hastane.
- şirk** : 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, ortak koşma. 2. Allah’a inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme. 3. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konusunda Allah’a (c.c.) başka bir varlığı denk görme.
- şükran** : Teşekkür.

T

tabi	: 1. Bir kimsenin, bir devletin, bir kuruluşun etkisi altında olma. 2. Elbette, doğal olarak, işin gereği olarak.
tabip	: Doktor, hekim.
tahrip etmek	: Zarar vermek, bozmak, yıkmak, işe yaramaz hâle getirmek.
takdir	: 1. Belirleme, tayin etme, hükmetme 2. Beğenme, beğenip belirtme, değer verme. 3. Bir şeyin değerini, önemini, gerekliliğini anlama. 4. Allah'ın (c.c.) sonsuz ilmi ve kudretiyle ezelden ebede kadar kâinatta olacak her şeyi planlaması, varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması ve insanların hür iradeleriyle yapacakları her şeyi önceden bilmesi, takdir etmesi.
takva	: 1. Bilinçli davranma, uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme, Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma ve sünneti yerine getirme. 3. Haramları ve dinen şüpheli olan durumları, dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme. 4. Müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a kulluk bilinciyle hareket ederek Allah'ın koruması altına girmesi, ona duyduğu sevgi ve saygıyı güçlendirmeye gayret etmesi, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkması.
tavaf	: 1. Dönme, çevresini dolaşma. 2. Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin çevresini yedi kez dönmesi.
tazim	: Yüceltme, büyüklüğünü ve yüceliğini kabul ve ifade etme.
teâlâ	: "Yüce, yüce oldu." anlamında, Allah'a saygı için söylenen bir ifade.
tebliğ	: 1. Ulaştırma, duyurma, açıklama. 2. Peygamberlerin, Allah'tan aldıkları vahyi insanlara eksiksiz olarak bildirmesi. 3. Açıklanması gereken bir dinî hükmü, yerine göre örnekler vererek, yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı biçimde eksiksiz olarak anlatma, etkileyici bir dille insanlara duyurma.
tefecilik	: El altından yüksek faizle ödünç para veren kimsenin yaptığı iş, faizcilik.
tesbih etmek	: 1. Allah'ı (c.c.) her türlü noksanlıktan, kusurdan uzak kabul etme. 2. Sübhanallah sözünü söyleme.
tesis etmek	: Kurmak, gerçekleştirmek, sağlamak.
tevazu	: Alçak gönüllülük.

U

ulu	: 1. Erdemleri bakımından çok büyük, yüce. 2. Çok yüksek, çok büyük olan.
------------	---

Ü

ümmet	: 1. Topluluk, cemaat, millet. 2. Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.
--------------	--

V

- vacip** : 1. Yapılması gerekli olan şey. 2. Farz kadar kesinlik taşımamakla birlikte Allah'ın yapılmasını istediği davranış ve ibadetler.
- vahiy** : 1. Gizli konuşma, fısıldama, ilham etme, ima ve işaret etme, ortaya çıkarma. 2. Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyulup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.
- vicdan** : Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.

Y

- yeğ** : Bir başkasından daha çok beğenilip tercih edilen.
- yetim** : Babası ölmüş olan (çocuk), babasız.
- yörüngen** : Bir gök cisminin, hareketi süresince izlediği yol, mahrek.

Z

- zalim** : Acımasız ve haksız davranan, kıyıcı, zulmeden.
- zerre** : Çok küçük parçacık.
- zikir** : 1. Adını söylemek, sözünü söylemek, anmak. 2. Okunması âdet olan duaları ve Kur'an ayetlerini sürekli tekrarlamak. 3. Allah'ın bazı isimlerini, anlamlarını düşünerek belli sayıda ve belli miktarlarda okumak.
- zillet** : Hor görülme, alçalma.
- zinet** : Süs, süs eşyası.
- zulüm** : 1. Baskı, şiddet, eziyet, işkence, haksızlık etme, haddi aşma. 2. Allah'a ortak koşma, sapıklık, dalalet, Allah'ın birliğini inkâr etme. 3. Kendisine tanınan hukuki sınırı geçme, başkasının hakkını alma.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. Ürdün: 2005.

Ahmed Yesevi. *Divan-ı Hikmet*. Haz., Hayati Bice. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Aydemir, Abdullah. *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin. *Sünen*. Riyad: 2004.

Buharî, Muhammed b. İsmail. *Camii's-Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

Çelebi, Süleyman. *Musahhah Mevlid-i Şerif*. İstanbul: Pamuk Yayınları, 2014.

Çocuklar İçin Şiir Dünyası. Haz., Ferhan Oğuzkan. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1973.

Çubukçu, İ. Agâh. *Dilek*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1997.

Dinî Terimler Sözlüğü. Haz., Ahmet Nedim Serinsu, Mehmet Sürmeli, Arif Alkan, Ömer Akyürek, Bilal Deliser, Ayhan Baştürk, Ali Çınar, Yusuf Mavili ve Recep Toparlı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2010.

Dinî ve Millî Şiirler Antolojisi. Haz., Rıza Akdemir. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991.

Ebu Davud Süleyman b. Eş'as. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2012.

Er-Radi, Şerif. *Nehcü'l-Belâğa*. Çev., Adnan Demircan. İstanbul: Beyan Yayınları, 2009.

Ersoy, Mehmet Âkif. *Safahat*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1997.

Evlilyaoğlu, Gökhan. *Çocuk ve Dua*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

Gülhani, Âşık. *Allah İçin (Şiirler)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1994.

Hadislerle İslam. Haz.: Mehmet Görmez, Mehmet Emin Özafşar, İsmail Hakkı Ünal, Yavuz Ünal ve Bünyamin Erul. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.

İbn-i Ebi Şeybe. *Musannef*. Beyrut: 1993.

İbn-i Hişam, Abdülmelik. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Çev., Hasan Ege. İstanbul: Ravza Yayınları, 2013.

İbn-i Kesir. *Es-Sîretü'n-Nebeviyye*. Çev., Hanefi Akın. İstanbul: Çelik Yayınları, 2012.

İbn-i Mâce, Muhammed. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1993.

İbn-i Sâd. *Tabakât*. Tercüme: Adnan Demircan. İstanbul: Siyer Yayınları, 2014.

İbnü'l-Esir ve Ebul Hasan İzzeddin b. Ali. *Üsdü'l-Gâbe*. Beyrut: 1987.

Kandemir, M. Yaşar. *Peygamberlere ve Kitaplara İnanıyorum*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1991.

Köksal, M. Âsım. *Peygamberler Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.

Kur'an-ı Kerim Mealî. Haz., Halil Altıntaş ve Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2005.

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Mealî. Haz.: Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrııcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Ali Özek ve Ali Turgut. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000.

Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir. Haz.: Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrııcı, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadrettin Gümüş. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

Malik b. Enes. *Muvatta*. Kahire: 1994.

Müslim b. Haccac el-Kuşeyri. *Sahih-i Müslim*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2000.

Nesâî, Ahmed b. Şuayb. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1993.

Pekşen, Ahmet Mahir. *Sevgi Dünyası*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002.

Ramazanname. Derleyen: Âmil Çelebioğlu. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995.

Ramazan Manileri. Derleyen: Âmil Çelebioğlu. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995.

Sarıçam, İbrahim. *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2001.

Taberânî, Ebul Kasım Süleyman b. Ahmed. *Mu'cemü'l-Evsat*. Kahire: 1999.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2018.

Tirmizî, Muhammed b. İsa. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2011.

Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2012.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Ethem Ruhi Fıçlalı. "Hz. Hasan", C 16, Ankara: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2001.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Nebi Bozkurt. "Mescid-i Aksa", C 29, İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2014.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Ömer Faruk Harman. "Davud", C 9, İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2005.

Uluşan, Talip. *Mübarek Aylar, Günler ve Geceler*. Ankara: Kendi Yayını, 2001.

Yazgan, Bestami. *Çocuk Şiirleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.

Yunus Emre Divanı. Haz., Mustafa Tatçı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

Yücel, İrfan. *Peygamberimizin Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Yayınevi arşivi: 9, 10, 12, 14, 17, 21, 22, 29, 33, 40, 50, 52, 59, 67, 72, 74, 79, 81, 83, 85, 91, 92, 100, 102, 105, 106

www.shutterstock.com adlı siteden telif hakkı ödenerek satın alınmıştır:

Sayfa	Shutterstock no	Erişim Tarihi
11	136451324	01.02.2018
13	118109065	01.02.2018
16	561772612	11.06.2018
16	711011029	11.06.2018
19	420552736	04.02.2018
19	374321398	05.02.2018
20	112677089	05.02.2018
23	219483106	05.02.2018
26	200762606	06.02.2018
34	650936140	06.02.2018
36	1364111186	06.02.2018
37	652792408	07.02.2018
38	654306808	07.02.2018
40	632863769	09.06.2018
40	108678950	09.02.2018
41	229491373	09.02.2018
43	1473715643	30.03.2021
48	360365630	08.06.2018

47	96446489	09.02.2018
48	1746398951	30.03.2021
50	697867339	12.02.2018
51	356042903	14.02.2018
54	434296708	30.03.2021
60	664712200	16.02.2018
61	276860054	16.02.2018
61	657270466	16.02.2018
73	1040335810.	19.02.2018
77	687862723	19.02.2018
89	174067919	24.02.2018
90	146517671	24.02.2018
94	555570121	24.02.2018
95	243555283	28.02.2018
96	647881036	28.02.2018
97	1014877072	29.02.2018